

Kulutusverot meillä ja muualla 2023

Janne Kalluinen



TIIVISTELMÄ

Julkisyhteisöjen verokertymä kulutusveroista oli vuonna 2021 Tilastokeskuksen tilastojen mukaan noin 34,9 mrd. euroa, joka vastaa vajaata kolmannesta kaikista julkisyhteisöjen keräämistä veroista ja veronluonteisista maksuista Suomessa. Kulutusverojen suhde bruttokansantuotteeseen oli 13,9 prosenttia. Valtaosa kulutusverotuotoista kertyi arvonlisäverosta.

Kulutusverojen ja etenkin arvonlisäveron osuus julkisyhteisöjen verotuotoista Suomessa on kasvanut hiljalleen kuluvan vuosituhaten aikana. Vuosituhaten vaihteessa kulutusverot vastasivat keskimäärin noin 30 prosenttia koko verokertymästä, siinä missä vuonna 2021 osuus oli 32,3 prosenttia. Kun vuoden 2000 osuudesta 17,4 prosenttiyksikköä kertyi arvonlisäverosta, sen osuus on kasvanut 21,8 prosenttiyksikköön vuodelle 2021 tultaessa. Muiden kulutusverojen osuus on näin ollen pienentynyt samalla ajanjaksolla noin 1,1 prosenttiyksikköä: 11,6 prosenttiyksiköstä 10,5 prosenttiyksikköön.

Kulutusverotus on Suomessa muihin OECD- ja EU15-maihin verrattuna keskimääräistä kireämpää. Kulutusverojen suhde bruttokansantuotteeseen on Suomessa OECD-maiden kolmanneksi korkein vuonna 2021. Suomessa kulutusverojen osuus kaikista verotuotoista on OECD-maiden keskitasoa.

Kuluvalla vaalikaudella (2019-2023) kulutusverotukseen on tehty useita hallitusohjelmaan kirjattuja muutoksia. Verotuottovaikutuksiltaan merkittävimmät verotasojen korotukset on tehty liikennepolttoaineiden, tupakan ja lämmityspolttoaineiden verotukseen. Pienempiä muutoksia on tehty alkoholin ja virvoitusjuomien verotasiin. Tämän ohella verotukseen on tehty keskeisiä rakenteellisia muutoksia muun muassa energiaverotuksessa. Arvonlisäverokannat ovat säilyneet ennallaan, joskin tiettyjen tuoteryhmien arvonlisäverokantoja on tilapäisluonteisesti alennettu. Vaalikauden aikana on lisäksi toteutettu useita kulutusveroihin liittyviä selvityksiä. Vaalikauden aikana päätettyjen ei-tilapäisten kulutusveromuutosten verotuottovaikutusten summa on vuositasolla noin 780 miljoonaa euroa (erittely selvityksen liitteessä 11).

Kulutusverotus meillä ja muualla 2023 -selvityksen on laatinut Veronmaksajain Keskusliiton ekonomisti Janne Kalluinen.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	5
2	KULUTUSVEROT	7
2.1	KULUTUSVEROT SELVITYKSEN TILASTOISSA	7
2.2	KULUTUSVEROJEN KEHITYS SUOMESSA	7
2.3	KULUTUSVEROJEN KANSAINVÄLINEN TARKASTELU	10
2.4	KULUTUSVEROJA HARMONISOIDAAN EU:N SISÄMARKKINOILLA.....	17
3	ARVONLISÄVERO JA MUUT YLEISET KAUPAN VEROT	18
3.1	ARVONLISÄVEROTUKSEN PERUSPERIAATTEET	18
3.2	ARVONLISÄVEROKANTOJEN NOUSUTRENDI TASAANTUNUT OECD-MAISSA	20
3.3	ALENNETUT ARVONLISÄVEROKANNAT JA VEROVAJE	25
3.4	VAKUUTUSMAKSUVERO, APTEEKKIVERO & ARPAJAISSVERO	27
4	VALMISTEVEROT & ERÄÄT MUUT VEROT	29
4.1	VALMISTEVEROJEN PERUSPERIAATTEET	29
4.2	ALKOHOLIVERO.....	32
4.3	TUPAKKAVERO.....	37
4.4	ENERGIAVEROT	41
4.5	KANSALLISET VALMISTEVEROT.....	49
4.6	TIETTYJEN PALVELUIDEN VEROT SEKÄ MUUT TOISTUVAT VEROT	52
4.7	ESIMERKKILASKELMIA VEROISTA KULUTUSTUOTTEISSA	52
5	AJONEUVOJEN VEROTUS	55
5.1	AUTOVERO	57
5.2	AJONEUVOVERO	59
6	YMPÄRISTÖVEROT	61
7	LOPUKSI	63

LIITTEET

Liite 1	Kulutusverot suhteessa BKT:hen ja osuuksina kokonaisverotuotosta v. 1975-2021
Liite 2	Valmisteveroesimerkkien oletukset ja laskelmat
Liite 3	Virvoitusjuomien valmisteverotaulukko 1.1.2023
Liite 4	Alkoholijuomaverotaulukko sekä juomapakkausvero 1.1.2023
Liite 5	Alkoholin valmisteverotasot EU-maissa vuonna 1.1.2023
Liite 6	Tupakkatuotteiden valmisteverotaulukot 2023
Liite 7	Savukkeiden valmisteverotasot EU-maissa 1.7.2022
Liite 8	Savukeaskin (20 kpl) keskihinnan muodostuminen EU-maissa 1.7.2022
Liite 9	Energiatuotteiden verotaulukot 1.1.2023
Liite 10	Jäteverotaulukko 1.1.2023
Liite 11	Vaalikaudella 2019-2023 päätettyjä veromuutoksia kulutusverotuksessa

1 JOHDANTO

Kulutusverot ovat välillisiä tavaroihin ja palveluihin kohdistuvia veroja. Niiden veropohjana on tavaroiden ja palvelujen kulutus ja tyypillisesti kulutusveroja tilittävät yritykset. Käytännössä yritykset siirtävät kulutusverot tuotteidensa myyntihintoihin, jolloin kuluttajasta tulee kulutusverojen maksaja, minkä vuoksi kulutusveroja kutsutaan välillisiksi veroiksi. Kulutusverojen lopulliseen kohtaantoon vaikuttavat muun muassa markkinoiden rakenne, hintojen määräytyminen ja joustot sekä tarkasteltava aikaväli.

Kulutusverot voivat määräytyä varsin eri tavoin. Ne voivat olla hintasidonnaisia, jolloin veron määrä on tietty prosenttiosuus hyödykkeen tai palvelun arvosta eli esimerkiksi tuottajahinnasta tai kuluttajan maksamasta verottomasta hinnasta. Tyypillinen esimerkki hintasidonnaisesta verosta on arvonlisävero.

Joistakin erikseen määräytyistä hyödykkeistä kannetaan myös erillisiä tuoteyksikkökohtaisia kulutusveroja. Esimerkiksi yhdestä litrasta viiniä peritään arvonlisäveron ohella tuoteyksikkökohtaista valmisteveroa riippumatta viinin sen hetkisestä markkinahinnasta. Tuoteyksikkökohtaisesti asetettujen verojen osuus tuotteen kokonaishinnasta vaihtelee tuotteen markkinahinnan muuttuessa sekä eri perusteiden verotettujen tuotteiden välillä.

Arvonlisävero on *yleinen kulutusvero*. Yleisen kulutusveron veropohjaan kuuluvat yleensä lähes kaikki hyödykkeet. *Erityisiä kulutusveroja* kannetaan vain tietyistä hyödykkeistä, kuten esimerkiksi polttoaineista. Tyypillisesti erityisten kulutusverojen piiriin kuuluvista hyödykkeistä kannetaan myös yleisiä kulutusveroja. Kulutusveroja kehitetään ensisijaisesti fiskaalisista syistä eli julkiselle sektorille säädettyjen tehtävien rahoittamiseksi. Usein erityisiä kulutusveroja perustellaan myös siten, että niillä pyritään vaikuttamaan haitalliseksi katsottuun kulutukseen.

On tavallista, että valtio haluaa ohjata kulutusta tiettyyn suuntaan. Tällöin joillekin kulutuskohteille asetetaan yleisestä tasosta poikkeava alempi verokanta. Alennettuja verokantoja perustellaan tyypillisesti sosiaalipoliittisista tai tulonjaollisista syistä esimerkiksi ruuan tai lääkkeiden arvonlisäverotuksessa. Myös terveyden, kulttuurin tai työllisyyden edistämiseen voidaan pyrkiä alennetuilla verokannoilla. Ympäristölle tai terveydelle haitallista toimintaa voidaan sen sijaan pyrkiä hillitsemään haittaveroilla, kuten esimerkiksi tupakka-, alkoholi- ja energiaveroilla.

Useiden alennettujen tai korotettujen kulutusverokantojen käyttö lisää verojärjestelmän hallinnollisia kustannuksia. Laaja kirjo alennettuja verokantoja pienentää myös verotulokertymää ja lisää sitä kautta paineita ylläpitää optimaalista tasoa korkeampaa yleistä verokantaa. Alennetuilla verokannoilla on vahva kannatus tulojakoa tasaavina instrumentteina. Toisaalta, OECD:n (2022) mukaan alennetut kannat eivät ole tehokas

keino tasata tulonjakoa sosiaaliturvaan nähden. Alennetut kannat voivat jopa hyödyttää suurituloisia kotitalouksia, jotka kuluttavat alennetun arvonlisäverokannan tuotteita enemmän ja kalliimpia tuotteita verrattuna pienituloisiin kotitalouksiin.

2 KULUTUSVEROT

2.1 Kulutusverot selvityksen tilastoissa

Kulutusveroiksi tässä selvityksessä luetaan kaikki ne verot, jotka lukeutuvat Tilastokeskuksen Verot ja veronluonteiset maksut –tilaston verolajiluokituksen, ’5000 – Tavarosta ja palveluista maksetut verot’, alaisuuteen. Tilasto on pääasiassa yhdenmukainen OECD:n Revenue Statistics –tilastotietokannan verolajiluokituksen ”5000 - Taxes on goods and services” nähden. Kummassakin tilastoluokituksessa tavaroiden ja palveluiden veroihin (5000) lukeutuvat *Myynnistä, luovutuksesta tai vuokrauksesta maksetut verot* (5100), johon kuuluvat muun muassa arvonlisävero (ja liikevaihtovero) ja valmisteverot. *Käyttölupamaksut* (5200) sisältää toistuvat käyttölupamaksut, kuten ajoneuvoveron; ja *kertaluonteiset verot*, kuten tulot päästöoikeuksien huutokaupasta. Kulutusverojen kansallisessa tarkastelussa on hyödynnetty pääasiassa Tilastokeskuksen tilastoja sekä valtion talousarvioiden lukuja. Kulutusverotusta vertaillaan kansainvälisesti OECD:n, Euroopan komission ja Eurostatin tietokantoja hyödyntäen.

2.2 Kulutusverojen kehitys Suomessa

Kulutusveroilla kerättiin Suomessa vuonna 2021 noin 34,9 miljardia euroa verotuloja Tilastokeskuksen (2022) mukaan. Kulutusverojen suhde bruttokansantuotteeseen oli samana vuonna noin 13,9 prosenttia. Summa vastaa vajaata kolmannesta julkisyhteisöjen yhteensä keräämistä veroista sisältäen myös sosiaaliturvarahastojen keräämät veronluonteiset maksut. Valtionhallinnon verokertymästä kulutusverot muodostivat hieman yli kaksi kolmasosaa. Taulukko 1 havainnollistaa verotuksen rakennetta Suomessa vuodesta 1980 vuoteen 2021.

Taulukko 1 Verotuotot prosenttiosuutena kokonaisverotuotoista. Lähde: Tilastokeskus (2022).

	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2021
Kotitalouksien tuloverot	35,7	37,4	34,7	31,1	30,6	30,6	29,5	30,2	30,0	29,8
Yhteisöjen tulovero	3,4	3,4	4,5	5,0	12,5	7,6	6,0	4,9	5,1	6,1
Pakolliset sos.vak.maksut	23,3	21,9	25,6	30,8	25,2	27,3	29,7	29,0	27,4	27,9
joista vakuutettu	4,6	5,3	4,8	9,2	6,7	6,9	8,7	9,1	10,7	10,5
joista työnantaja	18,7	16,6	20,8	21,6	18,5	20,4	21,0	19,8	16,8	17,4
Muut verot palkkasummasta	0,2	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Omaisuusverot	1,9	2,7	2,4	2,2	2,4	2,7	2,7	3,3	3,6	3,5
Tavaroista ja palveluista maksetut verot	35,3	33,9	32,5	30,2	29,0	31,5	31,8	32,3	33,6	32,3
joista liikevaihtovero/arvonlisävero	17,3	18,3	19,3	17,4	17,4	19,9	20,4	20,6	22,1	21,8
muut	18,0	15,6	13,3	12,8	11,6	11,6	11,4	11,7	11,5	10,5
Muut verot	0,2	0,2	0,1	0,6	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3

Kulutusverojen osuus kaikista verotuotoista on ollut Suomessa 1970-luvulta saakka noin 30-35 prosenttia. Kulutusverojen osuus kaikista verotuotoista Suomessa on kasvanut läpi 2000-luvun globaalin taluskriisin ja Euroopan finanssikriisin jälkimainin-geissa. Kulutusverotasoja on korotettu laajalti sekä valtiontaloudellisin että kulutuksen ohjaukseen tähtäävin perustein vuodesta 2008 lähtien.

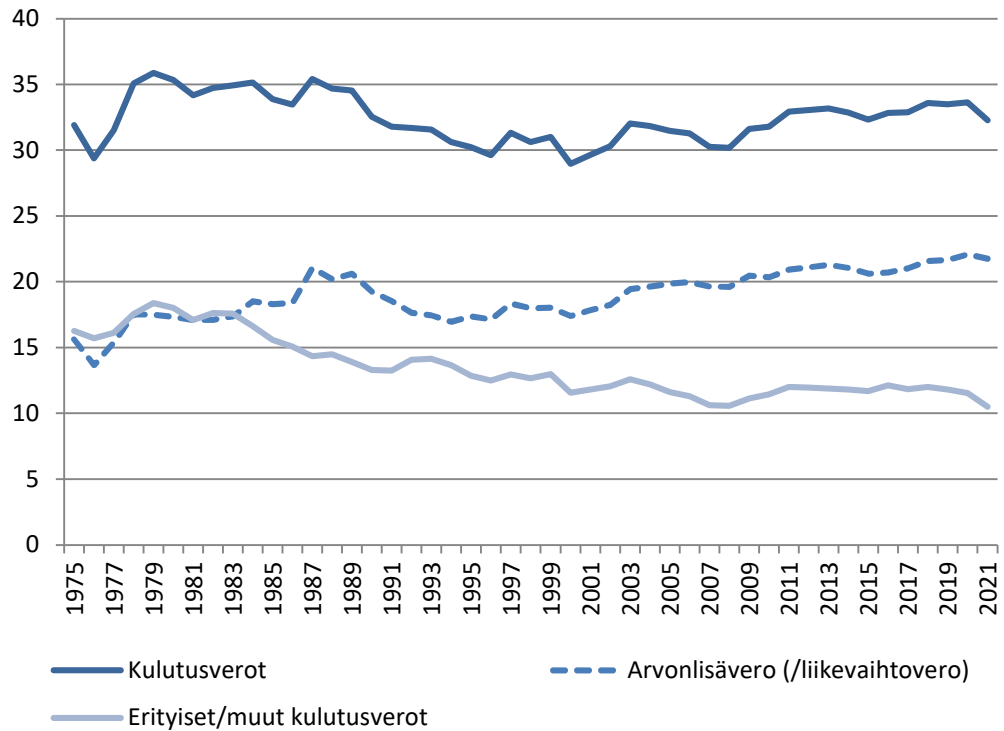
Taulukko 2 Kulutusverot Suomessa vuonna 2021. Lähde: Tilastokeskus.

5000 TAVAROISTA JA PALVELUISTA MAKSETUT VEROT	34 912
5100 MYNNISTÄ, LUOVUTUKSESTA TAI VUOKRAUKSESTA MAKSETUT VEROT	33 484
5110 Yleiset tavaroiden ja palveluiden mynnistä tai vuokrauksesta maksetut verot	24 466
5111 Arvonlisäverot	23 551
<i>511101 Arvonlisäverot</i>	<i>23 551</i>
5113 Liikevaihtovero ja muut yleiset kaupan verot	915
<i>511301 Arpajaisvero (arpajaisten tuotosta)</i>	<i>67</i>
<i>511302 Vakuutusmaksuvero</i>	<i>848</i>
5120 Tiettyjen tuotteiden ja palveluiden verot	9 018
5121 Valmisteverot	7 834
<i>512101 Alkoholijuomavero</i>	<i>1 543</i>
<i>512102 Energiaverot</i>	<i>4 272</i>
<i>512103 Autovero</i>	<i>515</i>
<i>512104 Virvoitusjuomavero</i>	<i>221</i>
<i>512105 Tupakkavero</i>	<i>1 019</i>
<i>512106 Eräiden juomapakkausten valmistevero</i>	<i>18</i>
<i>512109 Apteekkimaksut</i>	<i>202</i>
<i>512110 Varmuusvarastointimaksu</i>	<i>44</i>
5126 Tiettyjen palveluiden verot	1 184
<i>512601 Jätevero</i>	<i>3</i>
<i>512602 Palosuojamaksu</i>	<i>12</i>
<i>512603 Ydinenergiatutkimusmaksu</i>	<i>9</i>
<i>512604 Pankkivero</i>	<i>-1</i>
<i>512606 EU-Vakaussmaksut</i>	<i>270</i>
<i>512607 Rahapeli-toiminnan voittovarot</i>	<i>819</i>
<i>512613 Talletussuojamaksut</i>	<i>72</i>
5200 KÄYTTÖLUPAMAKSUT	1 428
5210 Toistuvat käyttölu-pamaksut	1 161
<i>521001 Ajoneuvovero</i>	<i>1 134</i>
5213 Muut toistuvat verot	27
<i>521301 Hirvilupamaksut</i>	<i>5</i>
<i>521302 Kalastuksenhoitomaksut</i>	<i>10</i>
<i>521303 Riistanhoitomaksut</i>	<i>12</i>
5220 Kertaluonteiset verot	267
<i>522001 Ajoneuvojen rekisteröintimaksu</i>	<i>29</i>
<i>522002 Tulot päästöoikeuksien huutokaupasta</i>	<i>238</i>

Kulutusverotuksen rakennetta vuodesta 1975 lähtien tarkastellaan kuviossa 1. Kun 1970-luvun loppupuoliskolla yleisistä ja erityisistä kulutusveroista kertyi verotuottoja suunnilleen saman verran, 1980-luvulla niiden osuudet kokonaisverotuloista alkoivat

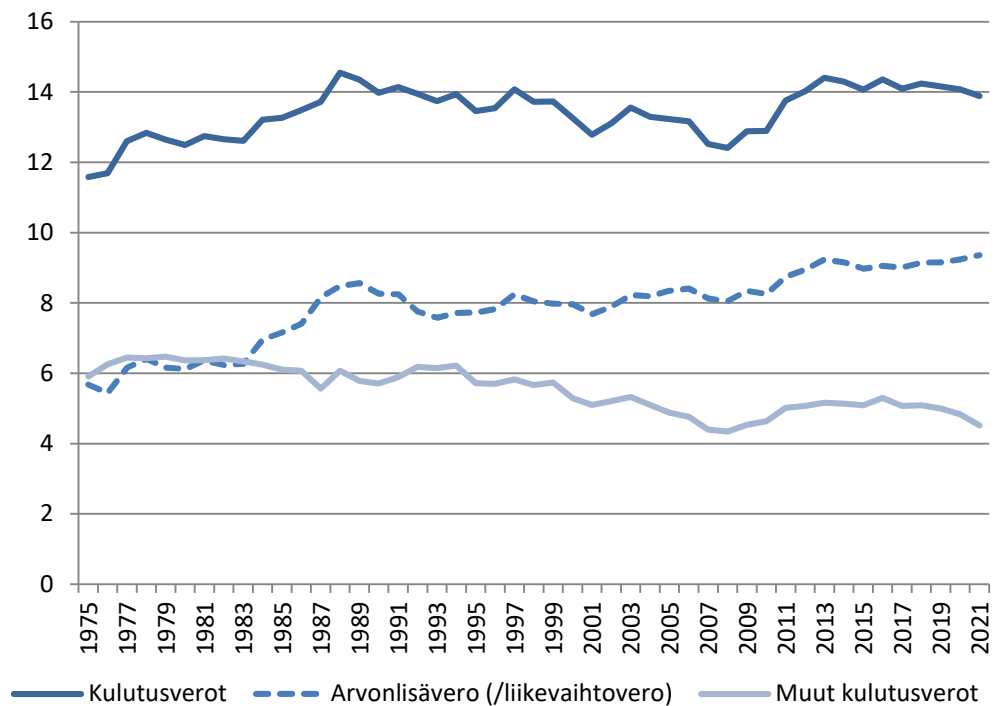
erkaantua toisistaan. Muiden kulutusverojen osuus on ollut melko vakaa 2010-luvun ajan, siinä missä yleisen kulutusveron, eli arvonlisäveron tuoton osuus on kasvanut tasaisesti.

Kuvio 1 Kulutusverojen osuus kaikista verotuloista Suomessa 1975–2021, %. Lähde: Tilastokeskus (Macrobond).



Kulutusverotuksen tasoa voidaan tarkastella myös suhteuttamalla verotuotot bruttokansantuotteeseen (kuviot 2). Kehitys näyttäytyy tällä tavalla tarkasteltuna melko samankaltaiselta kuin suhteutettaessa verot kokonaisverokertymään. Kulutusverojen suhde bruttokansantuotteeseen on säilynyt noin 14 prosentin tuntumassa vuodesta 2011. Yleisten kulutusverojen suhde bruttokansantuotteeseen on 1980-luvun alkupuolelta lähtien eriytynyt vallitsevammaksi erityisiin kulutusveroihin nähden. Koronapandemian alkuvuodesta 2020 ei seurannut näkyviä muutoksia kulutusverotuottojen suhteellisiin osuuksiin, vaikka kulutusverotuotot nimellisesti hieman laskivatkin vuodesta 2019.

Kuvio 2 Kulutusverojen suhde bruttokansantuotteeseen Suomessa 1975–2021, %. Lähde: Tilastokeskus, Macrobond.

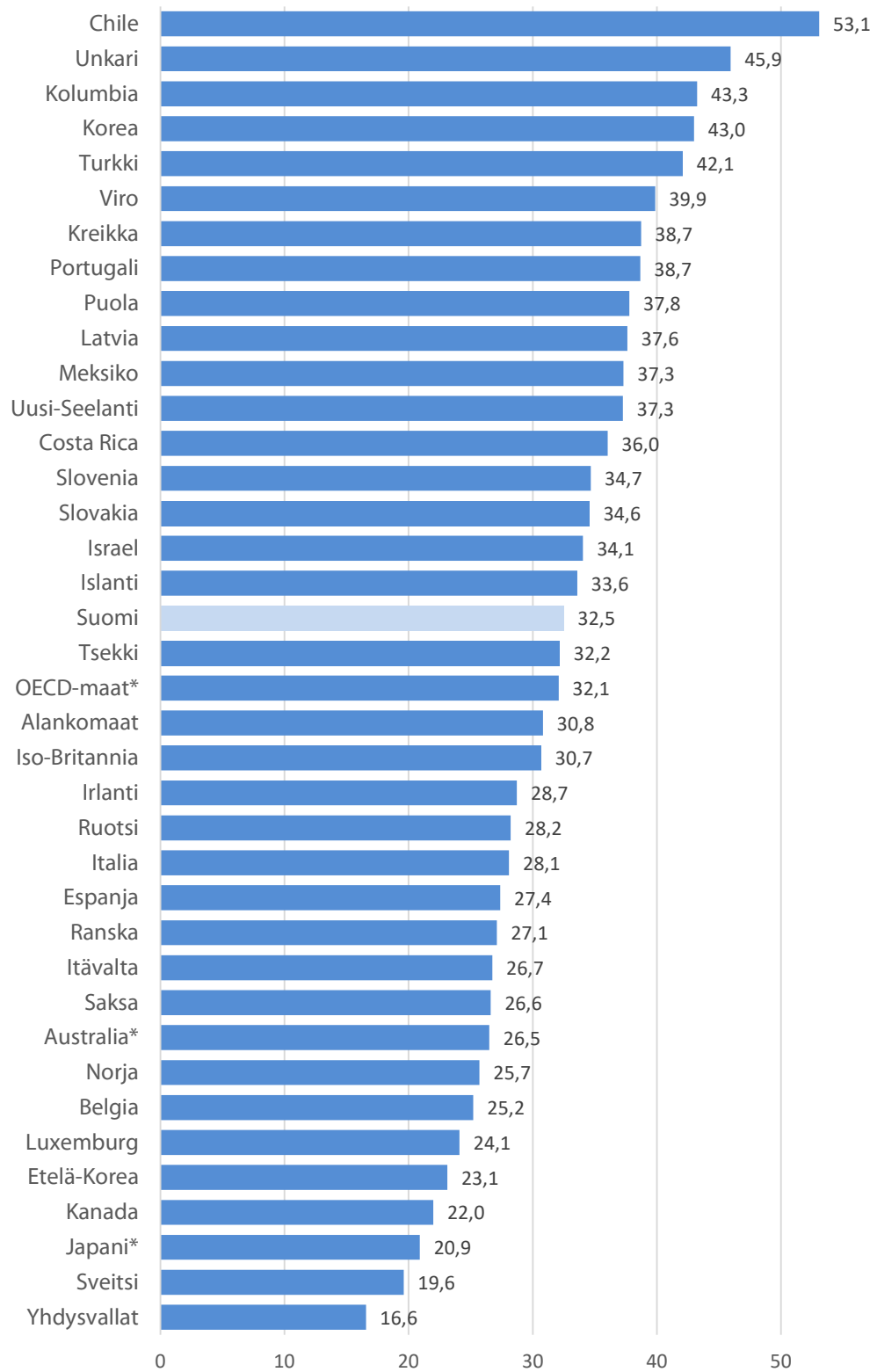


2.3 Kulutusverojen kansainvälinen tarkastelu

Suomen ohella kulutusverot ovat tärkeä verotulojen lähde useissa OECD- ja EU-valtioissa. Vuonna 2020 OECD-maiden keskiarvo kulutusverojen suhteesta kaikkiin verotuottoihin (taxes on goods and services, luokka 5000) oli 32,1 prosenttia ja kulutusverojen määrä suhteessa bruttokansantuotteeseen noin 10,6 prosenttia.

OECD-maissa kulutusverotuotoista noin kaksi kolmasosaa kertyy yleisistä kulutusveroista ja kolmannes erityisistä kulutusveroista (OECD 2022). Yleisenä trendinä OECD-maissa on ollut erityisten kulutusverojen suhteellisen osuuden pieneneminen kaikista verotuloista, kuten myös Suomessa. Keveintä kulutusverotus bruttokansantuotteeseen suhteutettuna on Euroopan ulkopuolella suurissa ja kehittyneissä maissa. EU-maissa kulutusverotus on monelta osin yhdenmukaistettua ja EU:n ulkopuolella veroratkaisut vaihtelevat vastaavasti enemmän. Esimerkiksi Yhdysvalloissa, Japanissa, Kanadassa ja Sveitsissä sekä kulutusverojen suhde kaikkiin verotuottoihin että kulutusverot bruttokansantuotteeseen suhteutettuna ovat monia EU-maita alempia. Suomessa kulutusverotus on sekä suhteessa BKT:hen että osuutena kokonaisverotuloista korkeampaa kuin OECD-maissa keskimäärin. Kummallakin edellä mainitulla mittarilla Suomi on myös Pohjoismaiden kirein kulutusverottaja vuonna 2021. Suhteessa bruttokansantuotteeseen kulutusverotus on Suomea kireämpää OECD-maista ainoastaan Unkarissa ja Kreikassa.

Kuvio 3 Kulutusverot suhteutettuna kaikkiin verotuloihin OECD-maissa 2021, %. Lähde: OECD, Macrobond.

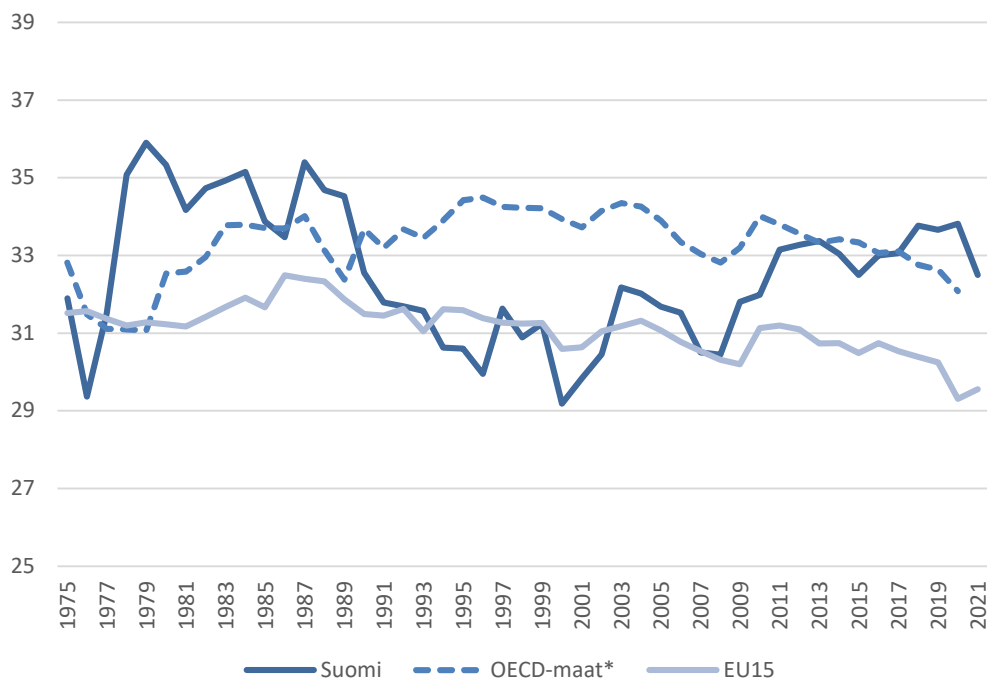


* Tähdellä merkittyjen osalta tiedot ovat vuodelta 2020

Kun eri maiden kulutusverot suhteutetaan kokonaisverotuloihin, Suomi on OECD-maiden vertailussa keskitasoa (Kuvio 3). Tässä tarkastelussa eniten kulutusveroja kerätään Chilessä, Unkarissa ja Koreassa. EU-maissa korkea kulutusverojen osuus verotuotoista on tyypillisempää Itä-Euroopan maille, joissa kokonaisveroaste on usein muita maita matalampi ja välittömien verojen merkitys verojärjestelmässä vähäisempi. Kulutusverotuottojen merkitys kaikista verotuotoista on OECD-maiden pienin Yhdysvalloissa ja Japanissa.

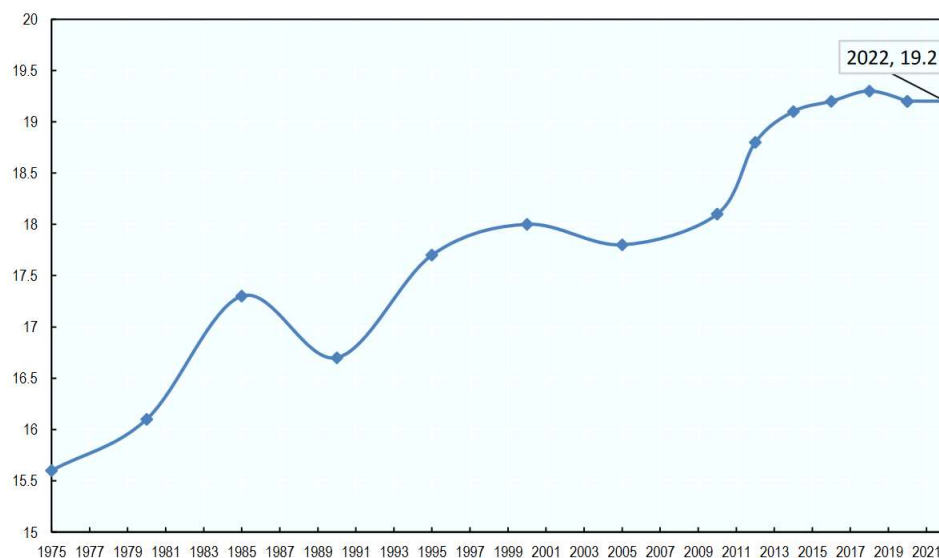
Kulutusverojen osuus kokonaisverotuotosta on vastannut sekä Suomessa että OECD-maissa noin kolmannesta kaikista verotuotoista 2010-luvusta alkaen. Kulutusverojen osuus verotuotoista Suomessa laski 1990-luvulla merkittävästikin vuosituhaten vaihteeseen tultaessa, minkä jälkeen osuus on kääntynyt uuteen kasvuun. EU-15 –maissa kulutusveroilla kerättiin vuonna 2021 keskimäärin 30 prosenttia kaikista veroista (aritmeettinen keskiarvo).

Kuvio 4 Kulutusverot suhteutettuna kokonaisverotuottoon Suomessa, EU15-maissa ja OECD-maissa keskimäärin 1975–2021, %. Lähde: OECD, Macrobond.



Pidemmällä aikavälillä OECD-maissa yleisten kulutusverojen merkitys verojärjestelmässä on kasvanut samalla kun valmisteverojen rooli on suhteellisesti kutistunut. Yleisten kulutusverotulojen kasvu on johtunut suurimmaksi osaksi arvonlisäveron käyttöönotosta erilaisten myyntiverojen tilalle sekä arvonlisäverokantojen noususta. Yleiset kulutusverot kattavat nyt keskimäärin kaksi kolmasosaa kulutusverojen tuotosta (OECD 2022).

Kuvio 5 OECD-maiden yleisen arvonlisäverokannan painottoman keskiarvon kehitys. Lähde: (OECD 2022).

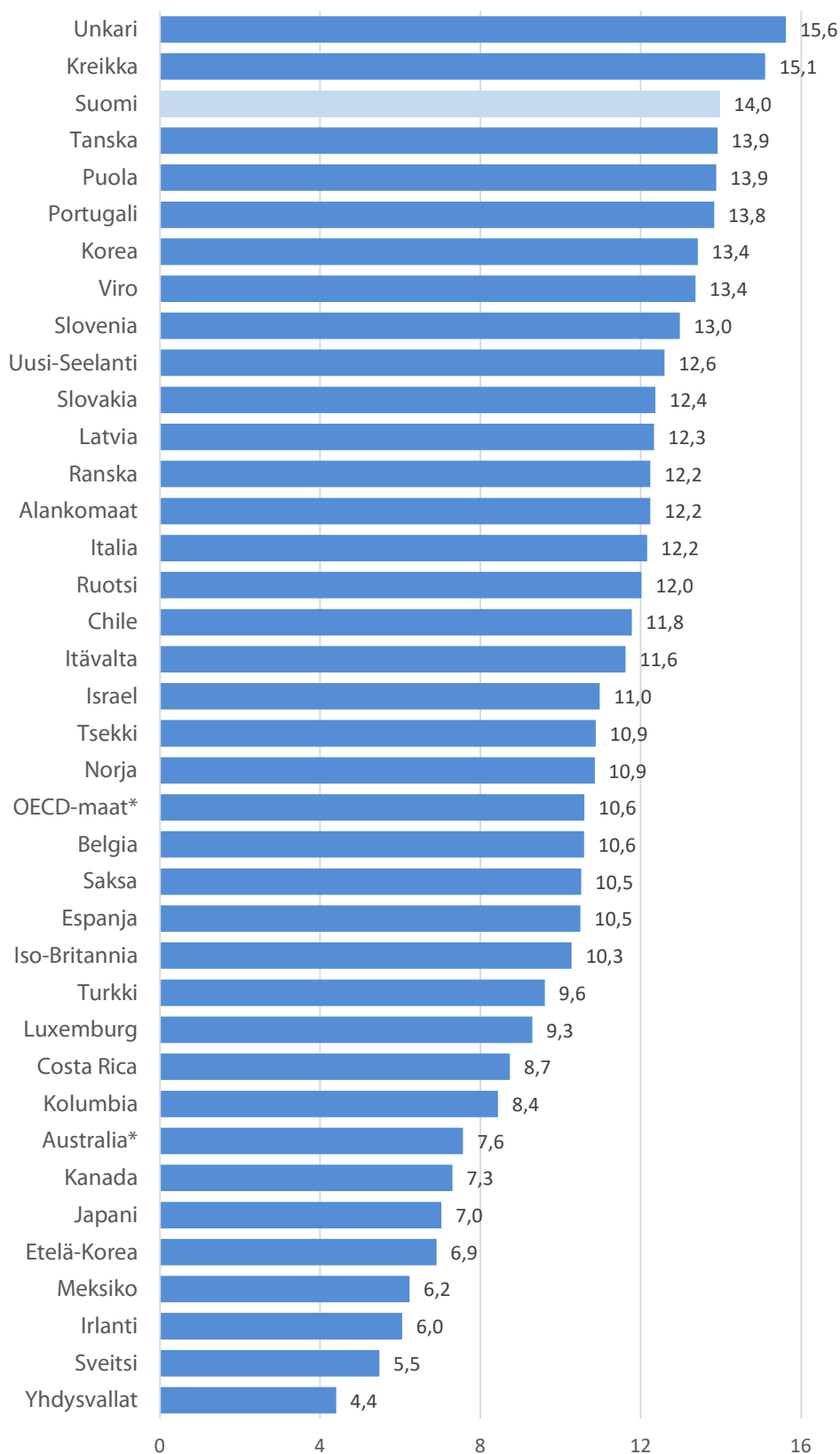


OECD-maiden keskimääräisen yleisen arvonlisäverokannan kehityksessä on erotettavissa muutamia trendejä eri aikakausien välillä. 1970-luvun puolivälistä keskimääräinen yleinen arvonlisäverokanta nousi aina vuosituhannen vaihteeseen notkahtaen kuitenkin hieman 1980-luvulla. 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä yleiset arvonlisäverokannat säilyivät keskimäärin jokseenkin muuttumattomina. 2010-luvun taitteen talouskriisien seurauksena 2010-luvun taitteessa monet valtiot tarvitsivat lisää verotuloja ja tavoitteen saavuttaakseen monet valtiot kiristivät arvonlisäverotustaan sen sijaan, että kiristyksiä oltaisiin tehty esimerkiksi tuloverotukseen. Vuodesta 2009 vuoden 2016 loppuun mennessä 25 OECD-maata nosti yleistä arvonlisäverokantaansa vähintään kerran¹. Tämän jälkeen arvonlisäverokantojen nousutrendi laantui, minkä jälkeen muutokset arvonlisäverokannoissa ovat olleet melko vähäisiä. Erot arvonlisäverokannoissa OECD-maiden välillä ovat kuitenkin edelleen suuria. Useat korkea arvonlisäverokantaa soveltavat maat ovat EU:n jäsenmaita. EU-maiden yleisten arvonlisäverokantojen keskiarvo on 21,8 prosenttia, siinä missä kaikkien OECD-maiden keskiarvo oli 19,2 prosenttia vuonna 2022. (OECD 2022.)

Kun kulutusverotuksen tasoa vertaillaan suhteuttamalla kulutusverot bruttokansantuotteeseen, Suomen kulutusverotus asettuu selvästi OECD- ja EU15-maiden keskiarvojen yläpuolelle (Kuvio 6 & 7). Kulutusverojen suhde bruttokansantuotteeseen vuonna 2021 oli OECD-maiden korkein Unkarissa, Kreikassa ja Suomessa. Unkarin yleinen arvonlisäverokanta on OECD- ja EU-maiden korkein: 27 %. OECD-maiden keveimpiä kulutusverottajia BKT:hen suhteutettuna ovat Irlanti, Sveitsi ja Yhdysvallat. Yhdysvalloissa kulutusverojen suhde bruttokansantuotteeseen oli vuonna 2019 vain 4,4 prosenttia, Unkarissa vastaavasti 15,6 prosenttia.

¹ Suomessa yleinen arvonlisäverokanta nousi yhdellä prosenttiyksiköllä ensin 1.7.2010 ja toistamiseen 1.1.2013.

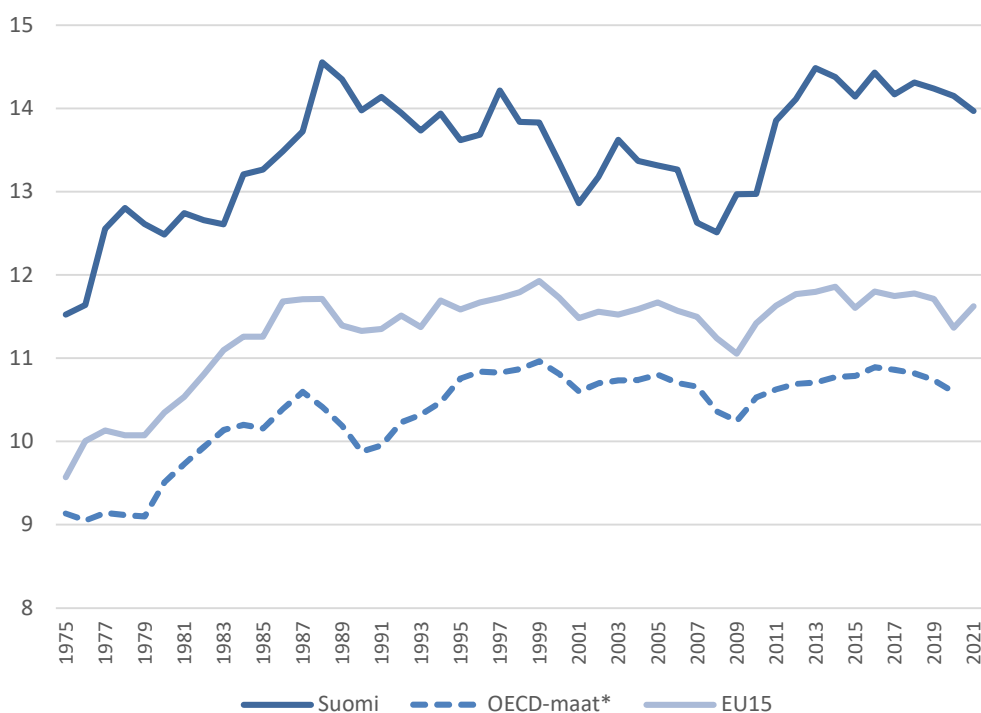
Kuvio 6 Kulutusverot suhteutettuna bruttokansantuotteeseen OECD-maissa 2021, prosenttia. Lähde: OECD, Macrobond.



* Tähdellä merkittyjen osalta tiedot ovat vuodelta 2020

Myös pidemmällä aikavälillä Suomi ylittää sekä EU15- että OECD-maiden keskiarvon selvästi kulutusverojen BKT-suhdetta tarkasteltaessa (kuvio 7). Ero EU-maiden (aritmeettiseen) keskiarvoon on pysytellyt 1970-luvun puolivälistä lähtien noin 2-3 prosenttiyksikössä. Ero OECD-maiden keskiarvoon on vielä suurempi.

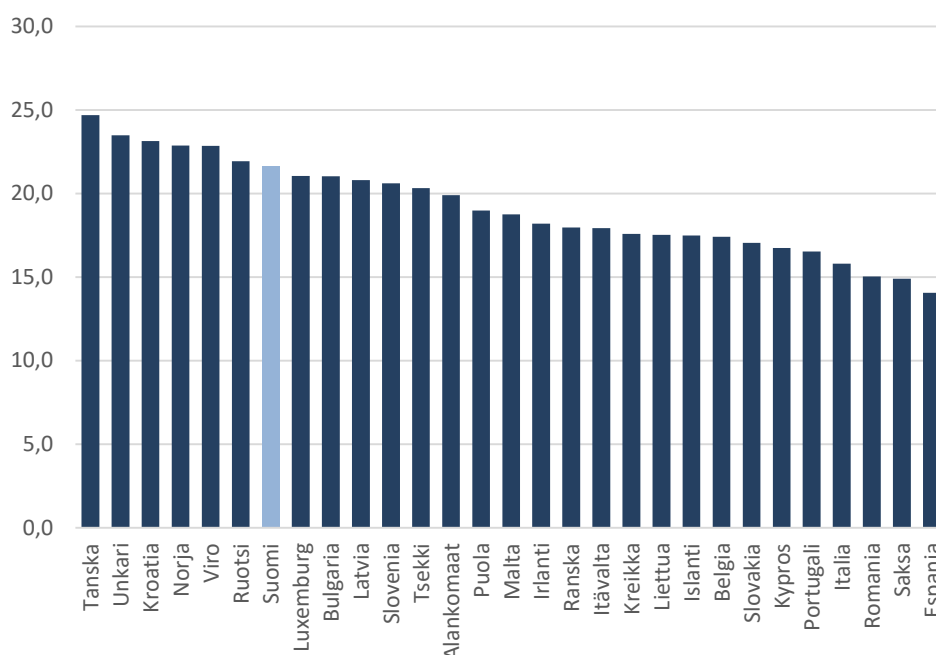
Kuvio 7 Kulutusverot suhteutettuna bruttokansantuotteeseen Suomessa, EU15-maissa ja OECD-maissa keskimäärin 1975-2021, %. Lähde: OECD, Macrobond.



Kulutusverotuksen tasoa voidaan tarkastella ns. implisiittisillä veroasteilla, joita Euroopan komission tilastoi. Ne osoittavat tietyn verolajin tulojen sekä siihen liittyvän potentiaalisen veropohjan suhteen. Kulutuksen implisiittinen veroaste on kulutusverojen ja kulutusmenojen suhdeluku.² Vuonna 2020 EU27-maiden bruttokansantuotteella painotettu keskimääräinen kulutusveroaste oli 17,1 % ja kireintä kulutusverotus oli Tanskassa, keveintä Espanjassa. Suomi asettuu EU-maiden vertailussa kuudenneksi korkeimmalle 21,6 prosentin implisiittisellä kulutusveroasteella.

² Kulutusmenot pitävät tässä yhteydessä sisällään kotitalouksien kulutuksen; julkisyhteisöjen ja kotitalouksia palvelevien voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen välituotekäytön; sekä julkisyhteisöjen ja kotitalouksia palvelevien voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen luontoismuotoiset sosiaaliset tulonsiirrot. Euroopan komission vuoden 2022 julkaisussa Taxation Trends in the European Union kuitenkin mainitaan, että monet valtionhallintojen tarjoamat palvelut kuten koulutus ja terveydenhuolto ovat alv-vapaita toimintoja, kun yksityinen sektori tarjoaa niitä. Sen vuoksi valtionhallinnon palkkakustannusten rajaaminen ulos kulutusmenoista yliarvioi implisiittistä kulutusveroastetta niissä maissa, joissa mainitut palvelut ovat tarjotaan julkisrahoitteisesti verrattuna maihin, joissa palvelut tarjotaan yksityisen sektorin toimesta.

Kuvio 8 Kulutuksen implisiittinen veroaste eri EU-maissa sekä Norjassa ja Islannissa vuonna 2020, prosenttia. Lähde: Eurostat 2022.



Koronapandemialla on vaikuttanut laajasti OECD-maiden kulutusverotukseen, etenkin arvonlisäverotukseen. Useimmat maat sovelsivat muun muassa nollavero- tai alennettuja verokantoja tai vapautusta sekä hygienia- että lääkinnällisiin tarvikkeisiin sekä terveyspalveluihin. Maissa on toteutettu myös tilapäisiä arvonlisäverokantojen alennuksia kysynnän elvyttämiseksi ja pandemiasta pahiten kärsineille toimialoille, kuten esimerkiksi turismille. Yleistä arvonlisäverokantaansa alensi tilapäisesti Irlanti, alennettua kantaa Norja, siinä missä Saksa alensi molempia. Muutokset verokantoihin tyyppillisesti päättyivät vuonna 2021, pois lukien lääkinnälliset tarvikkeet. (OECD 2022)

Kuluttajahintojen ja etenkin energian hinnat alkoivat vähitellen nousta vuoden 2021 lopulla ja sota Ukrainassa seurauksineen kohottivat energian hintoja entisestään alkuvuodesta 2022. Vuoden 2022 aikana valtiot kompensoivat energian hintojen nousua kotitalouksille eri keinoin, joihin myös kulutusveromuutokset lukeutuvat. Suomessa kulutusverotusta koskeneet muutokset tehtiin sähköenergian ja henkilökuljetusten arvonlisäverokantoihin. Sähkön arvonlisäverokantaa alennettiin (24 % → 10 %) tilapäisesti 1.12.2022-30.4.2023 ja henkilökuljetusten (10 % → 0 %) 1.1.2023-30.4.2023 väliselle ajalle. Suomessa kotitalouksia tuettiin myös mm. tuloverotuksen sähkövähennyksellä ja matkakuluvähennyksen kilometrikohtaisen vähennyksen nostona sekä liikennepolttoaineiden jakeluvälvoitteen tilapäisellä alennuksella. Suomen ulkomailla esimerkiksi Ruotsissa alennettiin keväällä 2022 tilapäisesti liikennepolttoaineiden valmisteverotasoja 1.5.2022-30.9.2022 väliselle ajalle (Finansdepartementet 2022), kun taas Saksassa liikennepolttoaineiden veroja alennettiin tilapäisesti 1.6.2022-31.8.2022 välisen ajan (Bundesregierung 2022).

2.4 Kulutusveroja harmonisoidaan EU:n sisämarkkinoilla

Kulutusverotus on EU:n sisämarkkinoilla yhteisön sisäisen harmonisoinnin eli direktiiveillä tapahtuvan yhdenmukaistamisen kohteena. Jäsenvaltiot ovat siten luovuttaneet osan kulutusverotuksellisesta päätäntävallastaan Euroopan unionille.

EU:n sisämarkkinat luotiin Maastrichtin sopimuksella vuoden 1993 alussa. Sisämarkkinoilla tarkoitetaan EU:n jäsenmaiden muodostamaa maantieteellistä aluetta, jossa korostetaan neljää perusvapautta: tavaroiden, palvelujen, ihmisten ja pääoman vapaata liikkuvuutta. Näillä vapauksilla pyritään edistämään EU:n tasapainoista talouskasvua, kilpailua, yhteisiä sosiaalisia arvoja ja vakautta. Vapaan liikkuvuuden saavuttamiseksi jäsenvaltioiden verotusta on muokattu mahdollisimman tasapuoliseksi. Yhteisömaiden välistä tavarakauppaa koskee tämän vuoksi tulliliitto. Tulliliittoon kuuluvien maiden välisessä kaupankäynnissä vienti- ja tuontitullit sekä kaikki tulleja vastaavat maksut ovat kiellettyjä. Suhteessa muihin eli ns. kolmansiin maihin tulliliitto soveltaa yhtä yhtenäistä tullitariffia. Harmonisointi koskee arvonlisäverotusta sekä valmisteveroista alkoholi-, tupakka- ja energiaverotusta.

Harmonisoinnin myötä kulutusverotus on ainakin lainsäädännöllisesti melko yhtenäistynyttä EU-maissa. Käytännössä eroja aiheuttavat kuitenkin useat jäsenvaltioille lähinnä liittymisvaiheessa myönnetty poikkeukset sekä kulutusverodirektiivien epäyhtenäinen soveltaminen. Myös arvonlisävero- ja valmisteverokannoissa on maiden välillä selviä eroja.

Verokilpailun tai salakaupan kannalta suurimmat uhat kulutusverotuksessa liittyvät valmisteveroihin, sillä niissä veroaste-erot ovat suuria, tuotteiden paikallisuus ja pilaantuvuus vähäistä sekä kuljetuskustannukset pieniä (Talousneuvosto 2002, Copenhagen Economics 2007). Veroerot synnyttävätkin paikallista kaupankäyntiä rajan yli, vaikka kannustimet hankkia tuotteita rajan toiselta puolelta laskevat etäisyyden kasvassa, joskin esimerkiksi Keski-Euroopassa välimatkat eri maiden välillä voivat olla varsin pieniä. Toisaalta muutoksia esimerkiksi Suomen alkoholiverotukseenkin arvioidaan myös Baltian maiden rajakaupan suhteen, vaikka yhteistä maarajaa ei olekaan.

3 ARVONLISÄVERO JA MUUT YLEISET KAUPAN VEROT

3.1 Arvonlisäverotuksen peruseriaatteet

Arvonlisäveron levittäytyminen ympäri maapallon on ollut yksi merkittävimmistä verotuksen kehityskuluista viimeisen 60 vuoden aikana. Siinä missä arvonlisävero oli käytössä 1960-luvun lopulla alle kymmenessä maassa, vuoteen 2022 mennessä sen oli ottanut käyttöön jo yli 170 maata. Lisäksi usea maa on päättänyt ottavansa arvonlisäveron käyttöön vuonna 2023, joskin osa kyseisistä maista on sittemmin viivytännyt veron käyttöönoton myöhemmäksi. OECD-maista jokainen soveltaa arvonlisäveroa lukuun ottamatta Yhdysvaltoja, joka soveltaa verotuksessaan arvonlisäveron sijaan niin kutsuttua myyntiveroa (*sales tax*). Arvonlisäveroa käyttävät taloudellisesti suuret OECD:hen kuulumattomat maat, kuten Kiina, Venäjä ja Brasilia. (OECD 2022.)

Arvonlisäverotusta säädellään voimakkaasti EU:ssa, jossa arvonlisävero perustuu neuvoston arvonlisäverodirektiiviin (2006/112/EY). Arvonlisäveron käyttöönotto on myös yksi EU:hun liittymisen ehto, sillä osa jäsenmaiden EU-maksuosuuksista määräytyy arvonlisäveron veropohjan kautta. Suomessa arvonlisäverotus tuli voimaan 1.6.1994. Tätä ennen yleinen kulutusverotus toteutettiin Suomessa liikevaihtoverolla.

Arvonlisäveroa on suoritettava Suomessa liiketoiminnan muodossa tapahtuvasta palvelun tai tavarahan myynnistä, maahantuonnista ja tavaroiden yhteisöhankinnasta. Yhteisöhankinnalla tarkoitetaan irtaimen esineen omistusoikeuden vastikkeellista hankintaa, kun myyjä, ostaja tai joku muu kuljettaa esineen ostajalle EU:n jäsenvaltiosta toiseen. Tavarahan myynnin katsotaan tapahtuvan Suomessa siis myös silloin, kun myyjä kuljettaa tavarahan toisesta EU-maasta Suomeen. Veron peruste on myynnistä suoritettava vastike ilman veron osuutta.

Arvonlisäveron määrä lasketaan arvonlisäverokannan osoittamana prosenttiosuutena tuotteen arvonlisäverottomasta hinnasta. Esimerkiksi jos arvonlisäverokanta on 24 prosenttia ja tuotteen arvonlisäveroton hinta on 10 euroa, arvonlisäveron määrä on 2,40 euroa. Veroineen tuotteen myyntihinta, eli kuluttajahinta on 12,40 euroa. Verollisesta hinnasta veron määrä (24 % arvonlisäverokannalla) voidaan laskea oheisella kertoimella:

$$\frac{0,24}{1 + 0,24} = 0,1935 \dots$$

Tällöin edellisen esimerkin vero euroina saadaan kertomalla kuluttajahinta 12,40 euroa kertoimella $0,24/(1+0,24)$, jolloin tulokseksi saadaan 2,40 euroa. Kuluttaja voi tarkistaa ostoksissaan käytetyn arvonlisäverokannan ja arvonlisäveron määrän helposti, sillä arvonlisäverot eritellään ostosten kuittitiedoissa.

Arvonlisävero kannetaan yritysten myyntitapahtumista. Veron kertaantuminen on esitetty siten, että yritykset voivat vähentää verotuksessaan omiin hankintoihinsa sisällyttävät arvonlisäverot. Yritysten ostoihin sisältyvät edellisten tuotantoportaiden maksamat arvonlisäverot ovat siis pääsääntöisesti vähennyskelpoisia, jos yritys on itse arvonlisäverovelvollinen. Tällöin veroa kertyy valtiolle vähitellen tuotantoporrasta tuotantoportaalle niin, että kukin tuottaja maksaa arvonlisäveroa syntyneen arvonlisäyksen perusteella. Lopulliseen kuluttajahintaan sisältyy arvonlisäveroa täsmälleen arvonlisäverokannan mukainen määrä. Veron kerääminen tuotantoporrasta kerrallaan ja panosten vähennysoikeus synnyttävät arvonlisäverojärjestelmään sen itse itseään valvovan luonteen.

Myyjän arvonlisäverovelvollisuudesta voidaan poiketa erityismenettelyin. Tällöin arvonlisäverosta vastaa myyjän sijasta elinkeinotoimintaa harjoittava ostaja, jolloin puhutaan käännetystä arvonlisäverovelvollisuudesta. Käännettyä arvonlisäverovelvollisuutta on hyödynnetty useissa maissa rakennusalailla, jossa pitkät alihankintaketjut ovat tyypillisiä. Ruotsi otti käyttöön käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden rakennusalailla 1.7.2007 lähtien. Suomi seurasi Ruotsin esimerkkiä huhtikuussa 2011. Käännetyllä arvonlisäverolla pyritään ehkäisemään harmaata taloutta.

Yritykset huolehtivat arvonlisäveron maksamisesta oma-aloitteisesti. Suomessa yritykset sisällyttävät veron myyntihintoihin, ja ne ilmoittavat ja tilittävät arvonlisäveron verohallinnolle viimeistään verokautta toisena seuraavan kuukauden 12. päivänä. Talousarvioesityksen 2023 mukaan noin 66 prosenttia arvonlisäveron veropohjasta muodostuu kotitalouksien kulutuksesta. Loput arvonlisäverosta maksavat julkinen sektori ynnä muut yhteisöt, jotka eivät voi vähentää ostoihinsa sisällyttämää veroa. Kuntien ja kuntayhtymien sekä hyvinvointialueiden hankinnoista maksettavat arvonlisäverot kuitenkin pääsäännön mukaan palautetaan.

Pienten yritysten ja elinkeinoharjoittajien ei tarvitse hakeutua arvonlisäverovelvolliseksi, mikäli tilikauden liikevaihto alittaa 15 000 euron (vähäinen toiminta) liikevaihtorajan. Rajan alittavat myyjät voivat kuitenkin halutessaan hakeutua arvonlisäverovelvollisiksi. Liikevaihtoraja nousi 10 000 eurosta 15 000 euroon vuoden 2021 alussa, minkä arvioitiin vähentävän verotuloja 20 miljoonalla eurolla vuositasona. Jos yrityksen liikevaihto on enintään 15 000 euroa, verovelvollinen saa huojennuksena koko tilikaudelta tilitettävän veron. Tätä suurempi liikevaihto ilman veron osuutta tulee arvonlisäveron piiriin liukuvasti siten, että 15 000 euron jälkeen myönnetään asteittain supistuva verohuojennus. Vuodesta 2021 alusta liikevaihtorajaan on sovellettu huojennusta oheisen kaavan mukaan:

$$\text{arvonlisävero} - \frac{(\text{liikevaihto} - 15\,000\,e) * \text{arvonlisävero}}{15\,000\,e}$$

Huojennus pienentyy asteittain liikevaihdon kasvaessa, jolloin vero muuttuu täysimääräiseksi 30 000 euron liikevaihdon kohdalla. Huojennukseen oikeutetut verovelvolliset maksavat arvonlisäverot tilikauden aikana normaalisti. He ilmoittavat arvonlisäveron alarajahuojennustiedot tilikauden viimeisessä kausiveroilmoituksessaan. Huojennus on tuloverotuksessa verotettavaa tuloa.

Vähäisen liiketoiminnan ohella yritys voi saada sen liiketoiminnan perusteella vapautuksen arvonlisäverovelvollisuudesta. Arvonlisäverotonta voi olla muassa seuraavanlainen toiminta:

- terveyden- ja sairaanhoito
- sosiaalihuolto
- yleissivistävä ja ammatillinen koulutus, korkeakouluopetus ja taiteen perusopetus
- rahoitus- ja vakuutuspalvelut
- tietyt esiintymispalkkiot
- tekijänoikeudet
- kiinteistöjen ja osakehuoneistojen myynti ja vuokraus
- postin yleispalvelut
- eräät muut tavarat ja palvelut (esimerkiksi arpajaisten järjestäminen)

3.2 Arvonlisäverokantojen nousutrendi tasaantunut OECD-maissa

EU:n arvonlisäverodirektiivin mukaan EU-maissa voi olla yleisen, vähintään 15 prosentin verokannan lisäksi kaksi alennettua arvonlisäverokantaa, joiden tulee olla vähintään 5 prosenttia. Alennettuja verokantoja voidaan soveltaa arvonlisäverodirektiivin liitteessä III sovittuihin hyödykkeisiin. Näiden ohella jäsenmaat voivat soveltaa tiettyihin hyödyke- tai palveluryhmiin erityistä viiden prosentin alittavaa alennettua verokantaa sekä nollaverokantaa tiettyihin eräisiin perustarpeiksi katsottuun hyödykkeeseen sekä aurinkopaneeliin. Erityistä alle viiden prosentin verokantaa sekä nollaverokantaa voi kuitenkin soveltaa uudella arvonlisäverodirektiivillä muihinkin kuin edellä mainittuihin kohtiin, jos jokin muu jäsenvaltio sovelsi 1.1.2021 tällaista verokantaa samoihin hyödykkeisiin, samoin edellytyksin. Lisäksi tietyt jäsenmaat soveltavat väliaikaiseksi tarkoitettuja alennettuja verokantoja (parking rate).

EU:n sisäisessä, jäsenvaltioiden rajat ylittävässä yritysten välisessä kaupankäynnissä sovelletaan niin sanotun verottoman yhteisökaupan periaatetta, jossa vero kannetaan siinä jäsenvaltiossa, jossa tuotteet oletetaan kulutettavaksi³. Toiseen jäsenmaahan suuntautuva vienti on verotonta, mutta viennin kohde- eli kulutusmaassa yritysten liiketoiminta paikannetaan ja vero lisätään ostajayrityksen kirjanpitoon ostajayrityksen maan verokannan mukaan.

Suomen yleinen arvonlisäverokanta on 24 prosenttia. Tämä verokanta otettiin käyttöön 1.1.2013. Yleisen arvonlisäverokannan lisäksi Suomessa on käytössä kaksi alennettua verokantaa (10 % ja 14 %) sekä nollaverokanta. Lisäksi tietyt toiminnot on vapautettu arvonlisäverosta (ks. taulukko 3). Nollaverokanta eroaa vapautuksesta siten,

³ Poikkeuksen tästä pääsäännöstä muodostaa tavaroiden tuonti omaan käyttöön.

että tuotteiden myynti on verotonta, mutta myyjällä on vähennysoikeus hankintoihin sisältyneistä veroista.

Taulukko 3 Arvonlisäverokannat Suomessa 1.1.2023.

24 %	Yleinen verokanta
14 %	Elintarvikkeet Rehut Ravintola- ja ateriapalvelut (ei kuitenkaan esim. alkoholijuomat ja tupakka)
10 %	Kirjat Sanoma- ja aikakauslehdet Lääkkeet Liikuntapalvelut Elokuvanäytökset Kulttuuri- ja viihdetilaisuuksien sisäänpääsymaksut Henkilökuljetukset Majoituspalvelut Sähköenergia (1.12.2022-30.4.2023, jonka jälkeen 24 %)
0 %	Arvonlisäverottomien vesialusten myynti, vuokraus ja rahtaus sekä näihin aluksiin kohdistuvat työsuoritukset Jäsenlehtien painosten veroton myynti yleishyödyllisille yhteisöille Varastointimenettelyihin liittyvä veroton myynti (verovarasto alvissa) Vienti EU-alueen ulkopuolelle Tavaran myynti EU-maihin arvonlisäverovelvollisille ostajille Muut kansainväliseen kauppaan liittyvät tavaroiden ja palvelujen myynnit, esim. veroton myynti diplomaateille ja kansainvälisille järjestöille Henkilökuljetukset (1.1.2023 – 30.4.2023, jonka jälkeen 10 %)
Vapautus (esim.)	Terveyden- ja sairaanhoito Sosiaalihuolto Yleissivistävä ja ammatillinen koulutus, korkeakouluopetus ja taiteen perusopetus Rahoitus- ja vakuutuspalvelut Tietyt esiintymispalkkiot Tekijänoikeudet Kiinteistöjen ja osakehuoneistojen myynti ja vuokraus Postin yleispalvelut

Taulukko 4 Arvonlisäverokannat Suomessa vuodesta 1994.

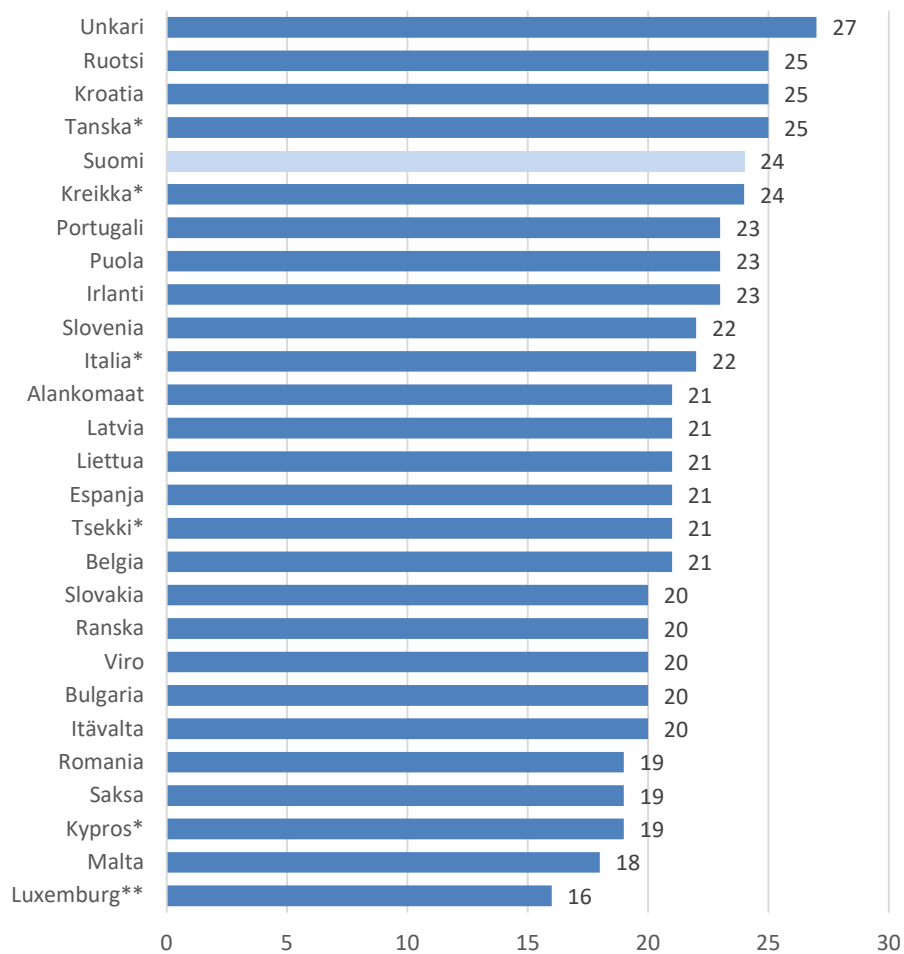
Voimaantuloajankohta	Yleinen arvonlisäverokanta	Alennettu verokanta
1.6.1994	22	5 / 12
1.1.1995	22	6 / 12 / 17
1.1.1998	22	8 / 17
1.10.2009	22	8 / 12
1.7.2010	23	9 / 13
1.1.2013	24	10 / 14

Alennettujen kantojen veropohja Suomessa on käyty läpi taulukossa 3. Sähköiset kirjat, sanoma- ja aikakauslehdet sekä painettujen lehtien irtonumeroiden arvonlisäverokanta laski Suomessa 24 prosentin verokannasta 10 prosentin verokantaan 1.7.2019. Suomessa koronaepidemian torjumiseen tarvittavien tavaroiden myyntiin on sovellettu 0 prosentin verokantaa vuosien 2020 ja 2021 aikana. Tämän ohella myös enintään 22 euron tavaralähetysten vapautus maahantuonnin arvonlisäverosta poistui 1.7.2021. Vuoden 2021 lopulla päätettiin, että koronan kotitestit vapautettiin arvonlisäverosta vuoden 2022 ajaksi. Syksyn 2022 budjettiriihen yhteydessä sähköenergiaan sovellettava arvonlisäverokantaa päätettiin alentaa 1.12.2022 – 30.4.2023 väliselle ajalle 24 prosentista 10 prosenttiin ja henkilökuljetusten arvonlisäverokantaa 1.1.2023 – 30.4.2023 väliselle ajalle 10 prosentista nolloverokantaan. Sähköenergian alv-alennuksen arvioitiin alentavan arvonlisäverotuottoa noin 351 miljoonaa euroa, henkilökuljetusten alv-alennuksen vastaavasti 60 miljoonaa euroa. Sähköenergian arvonlisäveroalennuksen arvioitiin kuitenkin kasvattavan muusta kulutuksesta aiheutuvia verotuottoja 60 miljoonalla eurolla.

Alennettujen arvonlisäverokantojen ja vapautusten joukko on muissa maissa samankaltainen kuin Suomessa. Tyypillisesti alennettuihin verokantoihin kuuluvat eri maissa elintarvikkeet ja vesi sekä terveyteen, liikkumiseen ja kulttuuriin liittyviä palveluita. Joissakin maissa alennettuja verokantoja käytetään myös erikseen määritellyille maantieteellisille alueille, kuten esimerkiksi saarille tai raja-alueille. Tyypillistä on myös, että jotkut toimialat, kuten rahoitusala, on vapautettu arvonlisäverosta. Usein näille toimialoille on kuitenkin säädetty arvonlisäveroa vastaava erityisvero. (OECD 2022.)

Vuoden 2023 Talousarviossa arvonlisäverokertymän arvioidaan olevan Suomessa noin 22,3 miljardia euroa. Luvussa on huomioitu arvonlisäverovelvollisille ilmoitusten, hakemusten ja muutosten johdosta palautetut verot mukaan lukien kunnille palautettava arvonlisävero, jonka suuruus on ollut keskimäärin 3,0 miljardin euron suuruinen viime vuosina.

Kuvio 9 Yleinen arvonlisäverokanta EU-maissa vuonna 2023, %. Lähde: TEDB-tietokanta (2023).



* tilanne vuodelta 2022

** 1.1.2023-31.12.2023, jonka jälkeen 17 %

Suomen yleinen arvonlisäverokanta 24 % on kansainvälisessä vertailussa korkeahko (ks. Kuvio 9); EU:n korkein arvonlisäverokanta on Unkarissa, 27 prosenttia. Muiden Pohjoismaiden sekä Kroatian arvonlisäverokannat ovat niin ikään verrattain korkeita. EU:n alimmat yleiset arvonlisäverokannat ovat Luxemburgissa ja Maltalla. Luxemburg alensi yleistä arvonlisäverokantaansa tilapäisesti vuodeksi 2023 yhdellä prosenttiyksiköllä. EU-maiden yleisten arvonlisäverokantojen aritmeettinen keskiarvo 1.1.2022 oli 21,5 %.

Euroopan velkakriisi 2010-luvun taitteessa sai monet EU:n jäsenvaltiot korottamaan arvonlisäverokantojaan julkisen talouden tasapainottamiseksi ja velkaantuneisuuden vähentämiseksi. 2010-luvun puolivälin jälkeen muutokset arvonlisäverokannoissa harventuivat ja ovat säilyneet nykyhetkeen asti pääpiirteissään muuttumattomina.

Arvonlisäverojärjestelmän etuna pidetään sen neutraaliutta ja tehokkuutta. Arvonlisävero on taloudellisesti tehokas, sillä yksinkertaisimmassa muodossaan se ei vaikuta

ihmisten kulutus- tai säästöpäätöksiin. Kulutus mielletään monesti veropohjana myös järkevämmäksi kuin työpanoksesta kerättävät tuloverot, koska kulutusverotuksen on todettu hidastavan talouskasvua vähemmän kuin työn verotuksen (Valtiovarainministeriö 2010). Lisäksi arvonlisävero kohdistuu tuontitavaroihin ja -palveluihin, mutta ei rasita vientitoimintaa. Laajan veropohjan vuoksi arvonlisävero on tehokas verotuottojen kerryttäjä ja sen merkitys verotuottojen lähteenä on korostunut 2000-luvulla. Se on merkittävä tulonlähde kaikissa EU-maissa.

Arvonlisäverojärjestelmän etuihin kuuluu myös se, että vero kohdistuu lopulliseen kulutukseen eikä välituotteista eli yritysten panoksista tarvitse maksaa veroa. Arvonlisävero ei olekaan niin herkkä piilevän verovelan kertymiselle kuin aiemmin käytetyt myyntiverot tai liikevaihtoverot. Koska vero lasketaan suhteessa hintoihin, tuotteen sisältämä verorasitus voidaan laskea tarkasti kaikissa tuotanto- ja jakeluketjun vaiheissa. Arvonlisäverojärjestelmän hyötyihin kuuluu myös sen itse itseään kontrolloiva luonne, joka syntyy edellä mainitusta panosten vähennysoikeudesta. Tällöin veronkierto on huomattavasti hankalampaa kuin pelkästään lopullisen myynnin yhteydessä kerättävän veron kohdalla. (Savolainen 2015.)

Vaikka arvonlisäverojärjestelmän perusrakenne on yksinkertainen, todellisuudessa arvonlisäverojärjestelmää mutkistavat kuitenkin erilaiset poikkeukset, useat alennetut arvonlisäverokannat ja arvonlisäverolain erilainen soveltaminen eri maissa.

Arvonlisäverojärjestelmään liittyviä ongelmia synnyttävät myös yritysten liiketoiminnan paikantamissäännöt, niihin liittyvät vähennys- ja palautuspaikan määrittämisiongelmat sekä mahdollinen liiketoiminnan kaksinkertainen verotus. Esimerkiksi EU:ssa yritysten on käytännössä yhä jaettava liiketoimintansa kotimaan myyntiin, yhteisökauppaan sekä kolmansiin maihin suuntautuvaan kauppaan. Näiden tekijöiden vuoksi yrityksen muussa kuin kotimaassa harjoittaman liiketoiminnan kustannukset ovat selvästi vastaavaa kotimaista toimintaa suuremmat, minkä vuoksi sisämarkkinoiden tarjoamia täysimääräisiä hyötyjä ei saavuteta. Arvonlisäverosäännösten noudattamisen on arvioitu maksavan yrityksille kahdesta kahdeksaan prosenttia kannetun arvonlisäveron määrästä ja säännösten keventäminen hyödyttäisi etenkin pieniä ja keskisuuria yrityksiä. (Euroopan yhteisöjen komissio 2011.)

Ongelmia syntyy myös vientitoimintaan liittyvistä petoksista ja ns. karusellikaupasta, kun EU:n sisällä osa yrityksistä hakee olemattomaan ulkomaanmyyntiinsä liittyvät arvonlisäveropalautukset tai kun ulkomaille myyty tavara palautuu arvonlisäveropaana EU:n sisämarkkinoille⁴. Petokset aiheuttavat paitsi budjettivaikutuksia, myös kilpailuvääristymän lain puitteissa toimivien yritysten vahingoksi (OECD 2011a).

⁴ Kun sisämarkkinoilla vienti on verotonta eikä rajavalvontaa enää ole, arvonlisäveroketju katkeaa vientitavaran ylittäessä jäsenmaiden välisen rajan. Tällöin veroviranomaiset ovat viejäyrityksen antamien tietojen varassa tavaroiden alkuperästä ja liikkeistä. Käytännössä yritysten onkin näissä tilanteissa epärehellisin keinoin mahdollista yhdistää arvonlisäveropalautukset ja arvonlisäveron maksamatta jättäminen. Lisäksi on mahdollista, että EU:n läpi kolmanteen maahan vietäväksi ilmoitetut tavarat palaavat takaisin sisämarkkinoille ilman, että arvonlisäveroa on maksettu. (Rauhanen 2003.)

3.3 Alennetut arvonlisäverokannat ja verovaje

Alennetut arvonlisäverokannat on tarkoitettu poikkeuksiksi yleisen verokannan mukaiseen verotukseen. Ne vähentävät arvonlisäverojärjestelmän neutraaliutta, tehokkuutta sekä tuloja. Yhtenäinen verokanta sen sijaan vähentäisi verohallinnon ja yrityksen kustannuksia (Valtionvarainministeriö 2010).

Alennettujen verokantojen vertailu eri maiden kesken ei ole mutkatonta, sillä niitä sovelletaan eri maissa jokseenkin eri hyödykkeisiin ja alennettujen verokantojen määrä vaihtelee maittain. Esimerkiksi Suomessa elintarvikkeisiin sovelletaan alennettua 14 % arvonlisäverokantaa, Britanniassa elintarvikkeiden arvonlisäverokanta on pääsäännön mukaan 0 %, kun taas Virossa elintarvikkeisiin lisätään yleisen arvonlisäkannan mukainen vero. Tanskassa alennettuja arvonlisäverokantoja sovelletaan vain sanoma- ja aikakauslehtien sekä tiettyjen taideteosten kohdalla (OECD 2022). Taulukossa 3 on eritelty Suomen arvonlisäverokantojen veropohjaa.

Euroopan komission teettämässä selvityksessä, *VAT gap in the EU – Report 2022*, arvioidaan, kuinka paljon EU-jäsenmaissa jää vuosittain arvonlisäverotuloja keräämättä potentiaalisesta laskennallisesta arvonlisäverokertymästä, joka jää vajaavaiseksi muun muassa petoksien ja verovälttelyn, konkurssien, hallinnollisten virheiden, verovelvollisten maksukyvyttömyyksien ja laillisen verosuunnittelun seurauksena. Potentiaalisen arvonlisäverokertymän ja todellisen arvonlisäverokertymän erotusta kutsutaan selvityksessä käsitteellä VAT Gap. VAT Gap on laskenut Suomessa vuodesta 2017 (6,1 %) joka vuosi ja oli vuonna 2020 1,3 % arvonlisäverotuotosta, kun EU27-maiden keskiarvo oli 9,1 % (mediaani 6,9 %). Suomen VAT GAP oli vuonna 2020 EU-maiden matalin, korkein Romaniassa, 35,7 %. Matalin VAT Gap vuonna 2018 oli Ruotsissa (0,7 %) ja korkein Romaniassa 33,8 %. (European Commission 2022.)

Valtion talousarvioesitys 2023:ssa arvioidaan, että alennetut verokannat muodostavat yhteensä noin 4,0 miljardin euron suuruisen verotuen vuonna 2023. Elintarvikkeiden ja rehujen alennettu alv-kanta (1,59 mrd. euroa) sekä ravintola- ja ateriapalveluiden alennettu alv-kanta (0,55 mrd. euroa) muodostavat tuesta suurimman osan. Vuonna 2023 verotuen määrää kasvattavat henkilökuljetusten ja sähköenergian tilapäiset arvonlisäverokantojen alennukset.

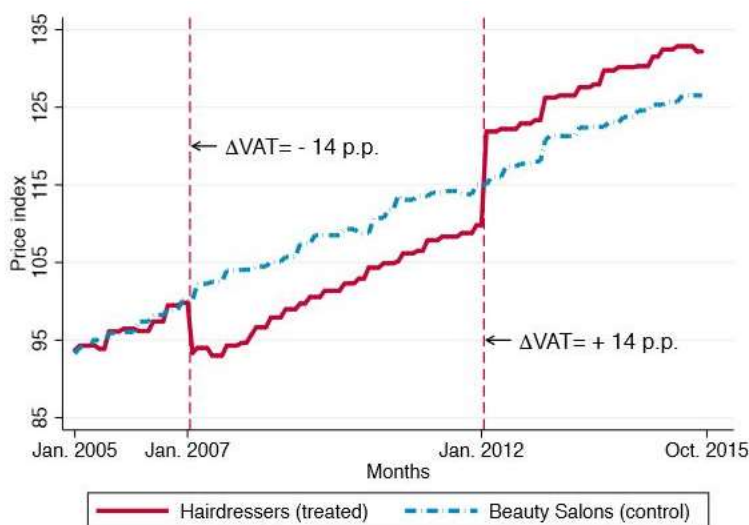
Arvonlisävero voidaan mieltää regressiiviseksi veroksi, koska pienituloiset maksavat samasta hyödykkeestä tuloihin suhteutettuna enemmän arvonlisäveroa kuin suurituloiset. Arvonlisäveron tulonjakovaikutuksia voidaan tutkia myös suhteuttamalla maksetut arvonlisäverot kulutukseen, jolloin EU-maiden arvonlisäverojärjestelmä osoittautuu puolestaan lievästi progressiiviseksi. Progressiivisuus aiheutuu siitä, että vapautuksilla ja alennetuilla arvonlisäverokannoilla on usein suurempi suhteellinen hyöty pienituloisten kulutuksessa kuin suurituloisilla. Jos vapautukset tai alennetut arvonlisäverokannat poistettaisiin, muutos vaikuttaisi suhteellisesti enemmän pienituloisiin. Toisaalta suurituloiset kuitenkin hyötyvät alennetuista kannoista pienituloisia enem-

män ja siinä mielessä verotuki ei toimi tehokkaasti. Tutkimusten mukaan progressiivinen tulovero tai kohdennetut menonlisäykset voivat edistää oikeudenmukaisuutta tehokkaammin kuin alennetut arvonlisäverokannat. (European Commission 2011.)

Alennetut arvonlisäverokannat voivat tietyissä tapauksissa muuttaa onnistuneesti kysynnän rakennetta ja lisätä talouden tehokkuutta. Alennus voidaan esimerkiksi kohdistaa sellaiselle rajatulle toimialalle, jossa tehdään paljon ”tee se itse -työtä” tai pimeää työtä. Tällä houkutteellaan työntekijöitä ostamaan edullisempi tuote tai palvelu, viettämään vähemmän aikaa tee se itse -toissa tai harmailla työmarkkinoilla ja lisäämään työpanostaan normaalissa työpaikassa. Mikäli näin tapahtuu, veronalennus lisää tuotavuutta. Lisäksi alennetut arvonlisäverokannat voivat lisätä ns. ”meriittihyödykkeiden” kysyntää. Ne ovat tuotteita, joilla on hyödyllisiä ja arvostettuja vaikutuksia paitsi niitä käyttävälle yksilölle myös yhteiskunnalle laajemmin, kuten esimerkiksi kulttuuri, kirjat ja koulutus. (Copenhagen Economics 2007, European Commission 2011)

Arvonlisäverokantojen alentamisen on todettu välittyvän tuotteiden myyntihintoihin heikommin kuin verokantojen nostot. Benzarti, Carloni, Harju & Kosonen (2017) ovat tutkineet, kuinka arvonlisäverokantojen muutokset vaikuttivat eri hyödykkeiden hintoihin EU-maissa vuosien 1996-2015 välillä. Tutkimuksessa todettiin, että hinnat reagoivat suhteellisesti enemmän arvonlisäverokantojen korotuksiin kuin vastaaviin arvonlisäverokantojen alentamisiin. Tutkimuksessa havaittiin myös, että muutokset arvonlisäverokannoissa vaikuttavat hintoihin tavallisesti heti muutoksen tullessa voimaan. Esimerkiksi kampaamoalan arvonlisäverokannan alennus johti hintojen alennuksiin noin 40 prosentilla kampaamoista, siinä missä loput palveluntarjoajat pitivät hintansa ennallaan. Vastaavasti verokannan korotuksen seurauksena puolet palveluntarjoajista vei korotuksen hintoihin kokonaisuudessaan, neljännes korotti hintojaan 0-80 % ja loput pitivät hintansa ennallaan. Arvonlisäverokantojen alennukset näkyivät käytännössä yrityksiensä parantuneissa katteissa ja tuloksissa.

Kuvio 10 Kampaamo- ja kauneudenhoitopalveluiden hintojen kehitys Suomessa 2005-2015. Lähde: Benzarti ym. (2017)



Benzartin ym. (2017) tutkimuksessa tarkasteltiin erityisesti suomalaisia kauneudenhoito- sekä kampaamoalan palveluntarjoajien hintoja arvonlisäverokantojen muutostilanteessa. Kampaamoalan palveluiden arvonlisäverokantaa laskettiin 14 prosenttiyksiköllä tammikuussa 2007 ja korotettiin vastaavasti tammikuussa 2012, siinä missä kauneudenhoitoalan arvonlisäverokannat pysyivät muuttumattomana. Verokannan alennus laski hintoja jonkin verran, mutta vastaava verokannan nosto korotti hintoja huomattavasti enemmän. Kyseisten palveluiden hintojen kehitys ollut muilta osin varsin yhteneväistä, minkä vuoksi kauneudenhoitoalan palvelujen hinnat ovat verrokina. Verokantojen palauduttua yhtenäisiksi kauneudenhoitoalaan nähden vuonna 2012, kampaamoalan palveluiden hinnat säilyivät suhteellisesti korkeammalla vielä keskipitkällä aikavälillä, yhä 3,5 vuotta muutoksen jälkeen.

3.4 Vakuutusmaksuvero, apteekivero & arpajaisvero

Vakuutusmaksuverosta säädetään vakuutusmaksuverolaissa (664/1966). Lain mukaan vakuutusopimuksen nojalla kannettavasta vakuutusmaksusta on suoritettava Suomessa valtiolle veroa sen mukaan kuin vakuutusmaksuverolaissa säädetään. Vakuutusmaksuveron verokanta on seurannut arvonlisäveron yleistä verokantaa ja on täten 24 prosenttia vakuutusmaksun verottomasta hinnasta vuonna 2023. Vakuutusmaksuverosta vapautettuja maksuja ovat esimerkiksi yksinomaan henkilövakuutusopimukseen, luottovakuutusopimukseen, jälleenvakuutusopimukseen tai potilasvahinkolain mukaiseen vakuutusopimukseen perustuvat vakuutusmaksut. Vakuutusmaksuvero on mielletty arvonlisäverotusta täydentäväksi erityiseksi kulutusveroksi, sillä vakuutuspalvelut eivät kuulu arvonlisäverotuksen piiriin. Vuoden 2023 talousarviossa vakuutusmaksuveron tuotoksi arvioidaan 921 miljoonaa euroa.

Apteekiverolain (770/2016) mukaan apteekkiliikkeen harjoittajat ovat toiminnastaan verovelvollisia. Apteekiveron määrä lasketaan progressiivisen veroasteikon perusteella liikkeenharjoittajan liikevaihdon mukaan. Verovuoden apteekiveron määrää laskettaessa apteekin, sivuapteekin, apteekin palvelupisteen, apteekin verkkopalvelun sekä lääkekaapin liikevaihdosta vähennetään arvonlisävero. Tämän ohella arvoverottomasta liikevaihdosta vähennetään eräitä osia⁵. Mikäli apteekilla on yksi tai useampi sivuapteekki, ne voivat vaikuttaa maksettavan apteekiveron määrään. Vuoden 2023 talousarviossa apteekiveron tuotoksi arvioidaan noin 186 miljoonaa euroa.

Arpajaisverolain (552/1992) mukaan Suomessa toimeenpannuista lain 2 §:n mukaisista arpajaisista suoritetaan arpajaisveroa. Suomessa edellä mainituista arpajaisista valtaosan järjestää Veikkaus Oy sekä PAF. Vero lasketaan prosenttiosuutena tuotosta eli pelikatteesta, joka puolestaan lasketaan rahapanoksien yhteismäärän ja pelaajille

⁵ Arvonlisäverottomasta liikevaihdosta vähennetään lisäksi seuraavat arvonlisäverottomat osuudet:

- 1) lääkelain (395/1987) 12 §:n 2 momentissa tarkoitettujen sopimusvalmistuksen myynnin arvo sekä sosi-aali- ja terveydenhuollon laitoksille tapahtuva lääkemyynti;
- 2) sellaisten nikotiinikorvaushoitoon tarkoitettujen lääkevalmisteiden myynnin arvo, joita lääkelain mukaan saa myydä myös muualla kuin apteekissa;
- 3) muiden tuotteiden kuin lääkkeiden myynti, kuitenkin enintään 20 prosenttia liikevaihdosta, josta on tehty 1 ja 2 kohdan mukaiset vähennykset.

maksettujen voittojen erotuksesta. Yksinoikeudella toimeenpantavista arpajaisista maksettava arpajaisveroprosentti laskettiin 12 prosentista tilapäisesti 5,5 prosenttiin vuodelle 2021. Arpajaisveroprosentin alentamista jatkettiin myös vuodelle 2022, kun prosenttia alennettiin 3,4 prosenttiin. Vuodelle 2023 prosentti nousee 5,0 prosenttiin. Arpajaisveron alentamisella on kompensoitu edunsaajien rahapelitoiminnan tuottojen tuloutuksen laskua 2021-2023.

Tavara-arpajaisista, arvauskilpailuista ja tavaravoittoautomaattien käytettävänä pitämisestä vero on 1,5 prosenttia arpajaisten tuotosta; bingopelistä vero on 5 prosenttia jaettujen voittojen yhteenlasketusta arvosta, johon ei lueta uuteen peliin oikeuttavia voittoja. Muista arpajaisista vero on 30 prosenttia jaettujen voittojen yhteenlasketusta arvosta. Vuoden 2023 talousarvioesityksessä arpajaisveron tuotoksi arvioidaan 60 miljoonaa euroa.

Veikkaus tilittää vuonna 2023 pelitoimintansa tuoton arpajaislain 17 §:n mukaisesti opetus- ja kulttuuriministeriölle, sosiaali- ja terveysministeriölle sekä maa- ja metsätalousministeriölle. Ministeriöille jaettavat tuotot luetaan mukaan valtion talousarvioon. Hallitus on poistamassa tuoton korvamerkinnän ministeriöille ja jatkossa tuotto otettaisiin yleiskatteellisena valtion talousarvioon käytettäväksi. Muutos tulisi voimaan vuodesta 2024 alkaen.

4 VALMISTEVEROT & ERÄÄT MUUT VEROT

4.1 Valmisteverojen peruseriaatteet

Valmisteverot ovat laissa määriteltyjen tiettyjen tuotteiden valmistukseen tai käyttöön kohdistuvia välillisiä veroja. Veron suorittamisvelvollisuus syntyy lähtökohtaisesti silloin, kun valmisteveron alainen tuote luovutetaan kulutukseen Suomessa. Valmisteveroa maksetaan muun muassa alkoholijuomista, energiatuotteista, tupakkatuotteista, virvoitusjuomista, ja juomapakkauksista. Valmisteverot välittyvät tavallisesti tuotteen hintaan ja näin ollen koituvat lopulta kuluttajan verorasitukseksi.

Valmisteverojen keskeisenä tehtävänä on tuottaa valtiolle verovaroja, mutta on hyvin tavallista, että niillä on myös muita yhteiskunnallisia tavoitteita. Tyypillisesti valmisteveroja asetetaan sellaisille tuotteille, joiden kuluttamisesta aiheutuu yhteiskunnallisia haittoja ja kustannuksia eli negatiivisia ulkoisvaikutuksia. Esimerkiksi bensiinin valmisteverolla tavoitellaan verotottojen ohella ympäristöohjausta ja alkoholin valmisteverolla pyritään vähentämään alkoholin kulutusta terveystieteellisten syistä. Fiskalisesti valmistevero on tehokas erityisesti sellaisilla hyödykkeillä, joiden kysynnän hintajousto on pieni. Hintajouston ollessa pieni muutokset kysynnässä ovat suhteellisesti pieniä hinnanmuutokseen nähden. Esimerkiksi tupakan hintajousto on suhteellisen matala (OECD 2022). Valmisteverot voidaan luokitella niiden tarkoituksen perusteella kahteen: haittaveroihin eli pigou-veroihin ja syntiveroihin. Haittaverolla (esim. jätevero) suojataan kollektiivisesti kulutuksesta kärsiviä yksilöitä, syntiverolla (esim. tupakkavero) pyritään suojelemaan lähtökohtaisesti itse kuluttajaa.

Valmisteverot määräytyvät usein tuoteyksikkökohtaisesti⁶, ja ne ovat tyypillisesti kiinteitä, euromääräisiä ja kuluttajahinnasta riippumattomia veroja. Kun prosenttiperusteisesti asetetun veron osuus kokonaishinnasta säilyy aina vakiona (kuten arvonlisävero), niin tiettyyn myyntitapahtumaan liittyvien yksikköperusteisten verojen osuus vaihtelee eri myyntihinnoilla. Siten esimerkiksi yksikköperusteisen valmisteveron osuus hinnasta laskee yleisen hintojen nousun myötä⁷. Yksikköperusteisten valmisteverojen reaaliarvo laskee kuluttajahintojen noustessa, ellei verotasoihin tehdä erillisiä muutoksia. Yksikköperusteiset valmisteverot kohdistuvat myös suhteellisesti ankaremmin halpuihin tuotteisiin kuin kalliisiin ja pitkälle jalostettuihin tuotteisiin. Muutokset euromääräisissä valmisteveroissa vaikuttavat myyntihintoihin kahdella tapaa: valmisteverotason noustessa myös arvonlisäveron määrä kasvaa hyödykkeen myyntihinnan nousun seurauksena, mikäli valmisteverotason korotus viedään sellaisenaan hintaan.

⁶ Valmisteverot asetetaan tyypillisesti suhteessa lukumäärään, painoon, vahvuuteen tai tilavuuteen. Joissain tapauksissa verotaso vielä tämän jälkeen yhdistetään tuotteen arvoon eli lähinnä vähittäismyyntihintaan.

⁷ Esimerkiksi liikennepolttoaineiden, sähkön tai alkoholi- ja virvoitusjuomien valmisteveron määrä ei muutu bensiinin kuluttajahinnan muutoksesta. Sen sijaan tuotteista perittävä arvonlisäverot seuraavat kuluttajahinnan muutosta.

Vuodesta 2017 lähtien auto- ja valmisteveroista vastaava toimivaltainen viranomaisen vaihtui Tullista Verohallintoon. Kuluttajalle muutoksen vaikutus on vähäinen: menettelytavat ja lainsäädäntö säilyvät verotuksen osalta ennallaan, ainoastaan viranomaisorganisaatio vaihtui. EU:n ulkopuolelta tuotavista tuotteista peritään valmisteverot tullauksen yhteydessä. Vuoden 2021 alussa valmisteverot ja autoverot muuttuivat oma-aloitteisiksi veroiksi ja ilmoittamisen ja maksamisen määräajat pitenivät aiemmasta. Muutoksen arvioitiin tuovan voimaantulovuonnaan noin 600 miljoonan euron vajeen saman vuoden verotuottoihin valtion budjetissa.

Valmisteveroista suuri osa on harmonisoitu eli yhdenmukaistettu EU:n yhteisen valmisteverojärjestelmän puitteissa. Harmonisoiduille tuotteille on säädetty yhdenmukainen veropohja ja vähimmäisverotaso sekä luotu yhtenäinen verotuksen menettelytapa- ja valvontajärjestelmä (ns. järjestelmädirektiivi 2008/118/EY)⁸. Jäsenvaltiot voivat halutessaan ylittää direktiivin asettamat vähimmäisverotaso. Harmonisoituja valmisteveroja sovelletaan tupakkatuotteisiin, alkoholijuomiin, nestemäisiin polttoaineisiin sekä sähköön ja eräisiin muihin energia-aineisiin. Kaikilla EU-mailla on käytössään edellä mainitut valmisteverot. Harmonisoinnista huolimatta näiden tuotteiden verotaso vaihtelevat voimakkaasti EU-maissa.

Harmonisoitujen valmisteverojen ohella jäsenmailla on oikeus kantaa kansallisia valmisteveroja. Ne eivät saa kuitenkaan rajoittaa kilpailua eri jäsenmaissa toimivien yritysten välillä, eli verojen pitää kohdistua samalla tavalla niin kotimaisiin kuin muidenkin jäsenmaiden yrityksiin. Kansallisia valmisteveroja kannetaan Suomessa esimerkiksi eräistä juomapakkauksista ja virvoitusjuomista.

Taulukko 5 Valmisteverojen (Tilastokeskuksen luokka 5121) verotuotot 2021. Lähde: Tilastokeskus (2022).

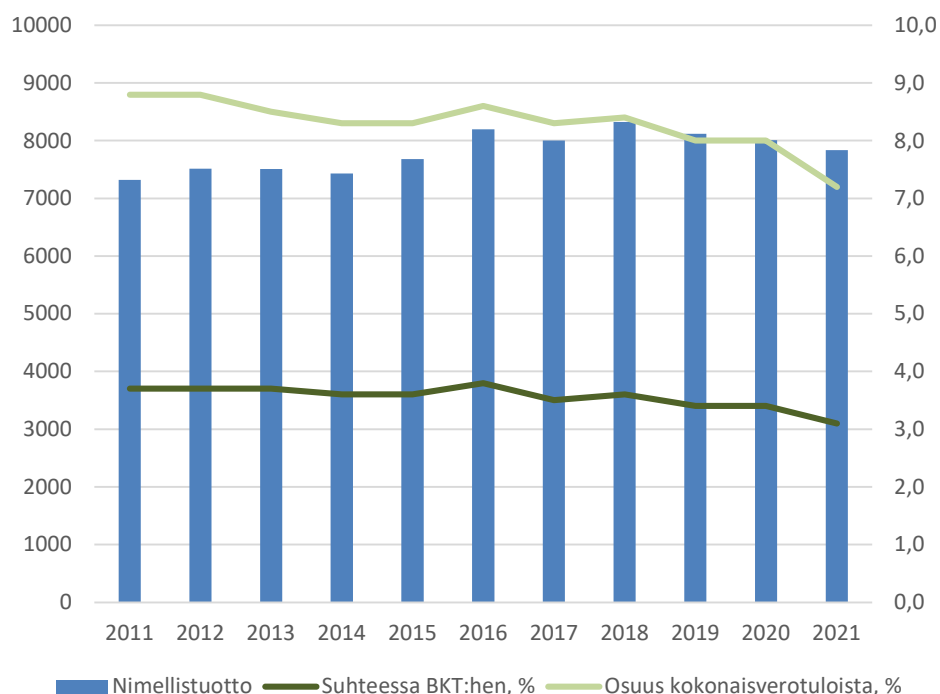
5121 Valmisteverot	Miljoonaa euroa	% kaikista valmisteveroista
512102 Energiaverot	4272	54,5 %
512101 Alkoholijuomaverot	1543	19,7 %
512105 Tupakkaverot	1019	13,0 %
512103 Autoverot	515	6,6 %
512104 Virvoitusjuomaverot	221	2,8 %
512109 Apteekkimaksut	202	2,6 %
512110 Varmuusvarastointimaksu	44	0,6 %
512106 Eräiden juomapakkausten valmisteverot	18	0,2 %

Harmonisoinnin alaiset valmisteverot muodostavat suurimman osan valmisteverotuloista Tilastokeskuksen luokittelussa. Energiaverojen osuus kaikista valmisteveroista on hieman yli puolet. Suurin osa muista valmisteveroista kertyy alkoholista, tupakasta ja autoista. Oheisessa taulukossa esitetään Tilastokeskuksen valmisteveroluokituksen mukaiset valmisteverot ja niiden tuotot vuonna 2021.

⁸ Liittyessä EU:hun valmisteverojen vähimmäistasot eivät juuri aiheuttaneet muutoksia Suomelle, sillä Suomen verotaso olivat dieselöljyä lukuun ottamatta vähimmäistasoja korkeampia (Rauhanen 2003)

Valmisteverot maksetaan lähtökohtaisesti EU:n sisällä siihen maahan, jossa tuotteet kulutetaan. Valmisteveroa Suomessa maksetaan sekä Suomessa valmistetuista tuotteista että Suomeen tuotavista tuotteista. Veronkanto tapahtuu EU:n valmisteverojärjestelmässä pääsäännön mukaan silloin, kun valtuutettu varastonpitäjä ilmoittaa tuotteet luovutettaviksi kulutukseen. Maahantuodut tavarat voivat liikkua yhteisön sisällä ns. väliaikaisen verottomuuden järjestelmässä vapaasti niin kauan kuin niitä ei ole muodollisesti luovutettu kulutukseen. EU:n sisämarkkinoilla kuluttaja saa pääsääntöisesti tuoda kaikki toisesta jäsenvaltiosta omaan käyttöönsä hankkimat tuotteet ilman lisäveroja⁹. Matkustajien tulee kuljettaa tuotteet mukanaan samassa kulkuneuvossa, jolla itse saapuu Suomeen.

Kuvio 11 Valmisteverojen nimellistuotto (milj. euroa, vasen akseli), suhde BKT:hen (%) ja osuus kokonaisverotuloista (%) 2011-2021. Lähde: Tilastokeskus.



Vaalikauden 2019-2023 aikana on paitsi toteutettu useita valmisteverotasojen muutoksia (joista kerrotaan lisää kappaleen 4 alaluvuissa), myös monia uusia ja nykyisiä kulutusveroja koskevia selvityksiä. Tällaisia selvityksiä on tehty energiaverotuksen uudistamisesta, tieliikenteen verotuksen uudistamisesta, lentoverosta, kaivosverosta ja jätteenpolttoverosta.

⁹ Tuotteiden tulee kohdistua matkustajan tai hänen perheensä henkilökohtaiseen käyttöön tai ne tulee antaa lahjaksi. Kuluttajan postitse tai sähköisesti tilaamat tuotteet eivät siten ole verovapaita. Kaupallinen tuonti on aina veronalaista.

4.2 Alkoholivero

Alkoholi- ja alkoholijuomaveroa kannetaan oluesta, viinistä ja muista käymisteitse valmistetuista alkoholijuomista, välituotteista¹⁰ ja etyylialkoholista¹¹. Näiden tuotteiden vero määräytyy tuotteen alkoholipitoisuuden¹² tai valmiin juoman määrän perusteella. Jokaisella tuoteryhmällä (mm. olut, viini, välituotteet, etyylialkoholi) on oma verokantansa, jotka on esitetty liitteessä 4. Oluen ja etyylialkoholin vero lasketaan juoman sisältämän alkoholimäärän perusteella, kun taas viinien ja muiden käymisteitse valmistettujen tuotteiden (alkoholijuomaverotaulukon tuoteryhmät 21-25) ja välituotteiden vero määräytyy litralta valmista juomaa kohden. Joidenkin alkoholijuomien pakkauksista kannetaan Suomessa myös juomapakkauksveroa. Juomapakkauksesta ei tarvitse maksaa veroa, mikäli pakkaus sisältää pantin ja sen voi täyttää uudelleen tai hyödyntää raaka-aineena; kun se on valmistettu nestepakkaukskartongista; *tai* kun juomapakkaus täytetään juuri ennen myyntiä ja sen sisältö on tarkoitettu juotavaksi heti oston jälkeen.

Vahvemman alkoholipitoisuuden juomia verotetaan yleisesti kireämmin kuin alkoholipitoisuudeltaan laimeampia juomia. EU-normit alkoholijuomien valmisteverojen rakenteiden yhdenmukaistamisesta ja minimiveroista luotiin sisämarkkinoiden perustamisen yhteydessä vuoden 1993 alussa. Taulukossa 6 esitetään minimiverotasot eri alkoholijuomaryhmille. EU:n jäsenvaltiot voivat soveltaa pienten riippumattomien panimoiden valmistamaan olueen alennettuja valmisteverojen määriä ja niitä voidaan eriyttää kyseisten panimoiden vuosituotannon mukaan. Suomessa pienet riippumattomat olutpanimot voivat saada alkoholiverosta enimmillään 50 prosentin suuruisen pienpanimoalennuksen tuotantomäärästään riippuen. Vaikka alkoholin valmisteverojen vähimmäistasot on harmonisoitu EU-tasolla (92/84/ETY), verotasot vaihtelevat maittain yhä voimakkaasti.

Taulukko 6 Alkoholin valmisteverojen vähimmäismäärät EU:ssa (Lähde: 92/84/ETY) ja verotasot Suomessa (1 hl = 100 l).

Tuote	Valmisteveron laskentaperuste	Vähimmäis-vero EU:ssa	Suomi
Viini ja kuohuviini, 8–15 tilavuusprosenttia	hehtolitraa/valmista tuotetta	0€	421 €
Olut	HI/platoaste	0,748€	38,05 € (yli 3,5 til-%)
	Hl/til.-%	1,87€	
Välituotteet	HI/valmista tuotetta	45€	501/771€
Etyylialkoholi	HI/puhdasta alkoholia	550€	5 035 €

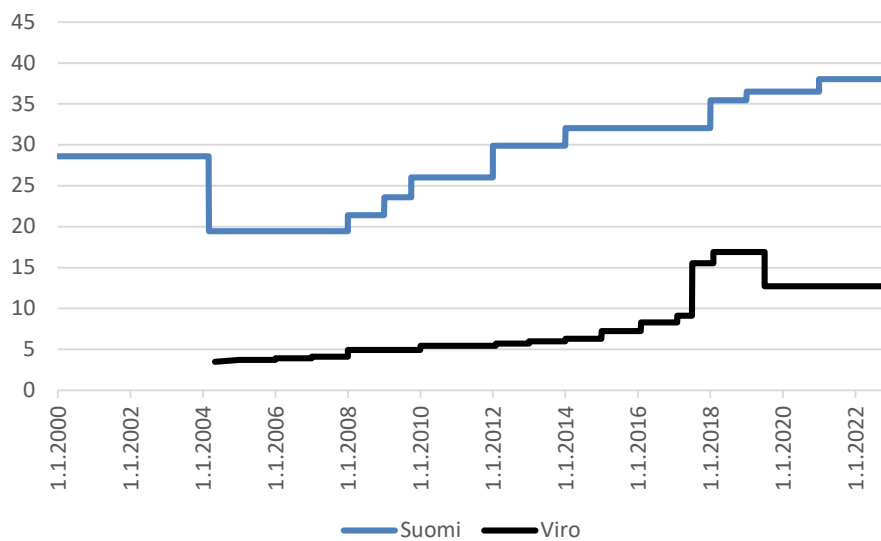
¹⁰ Välituotteilla tarkoitetaan tisleillä väkevoityjä viinejä (muun muassa portviini, madeira ja sherry), joiden alkoholipitoisuus on enintään 22 tilavuusprosenttia.

¹¹ Tullitariffin nimikkeen 2208 alla olevat tuotteet: denaturoimaton etyylialkoholi (etanoli), alkoholipitoisuus pienempi kuin 80 tilavuusprosenttia; väkevät alkoholijuomat, liköörit ja muut alkoholipitoiset juomat

¹² Oluen valmistevero voidaan asettaa joko tuotteen alkoholiprosentin tai platoasteen perusteella. Platoasteen yksi prosentti (1°Plato) vastaa yhtä astetta Plato-asteikossa. Yksi platoaste kertoo oluen mäsäyksessä kantavierteen liuenneiden sokerien määrän prosentteina koko vierteenstä. Mitä sokeripitoisempi ja tiheämpi kantavierre, sitä alkoholipitoisempaa oluesta tulee.

Alkoholin valmisteverotasoja kevennettiin Suomessa huomattavasti vuonna 2004 Viron EU-jäsenyyden ja Suomelle suotujen väliaikaisten EU:n sisäisten matkustajatuontirajoitusten purkautumisen myötä (ks. Kuvio 11). Väkevien juomien verotasoja kevennettiin 44 prosentilla, oluen 32 prosentilla ja viinin verotusta kymmenellä prosentilla. Verokevennyksien aiheuttamalla hinnanlaskulla¹³ pyrittiin hillitsemään alkoholin tilastoimattoman kulutuksen kasvua, jotta alkoholin tuotanto ja myynti eivät siirtyisi muualle eivätkä alkoholiverotulot laskisi Suomessa merkittävästi. Muutosten yhteydessä verotulot supistuivat noin neljänneksellä, ja myös alkoholin kulutus ja alkoholihaitat lisääntyivät (Valtiovarainministeriö 2010).

Kuvio 12 Suomen ja Viron oluen valmisteveron taso 2000-2023, euroa per litra puhdasta alkoholia. Lähde: Riigi Teataja (Viro).



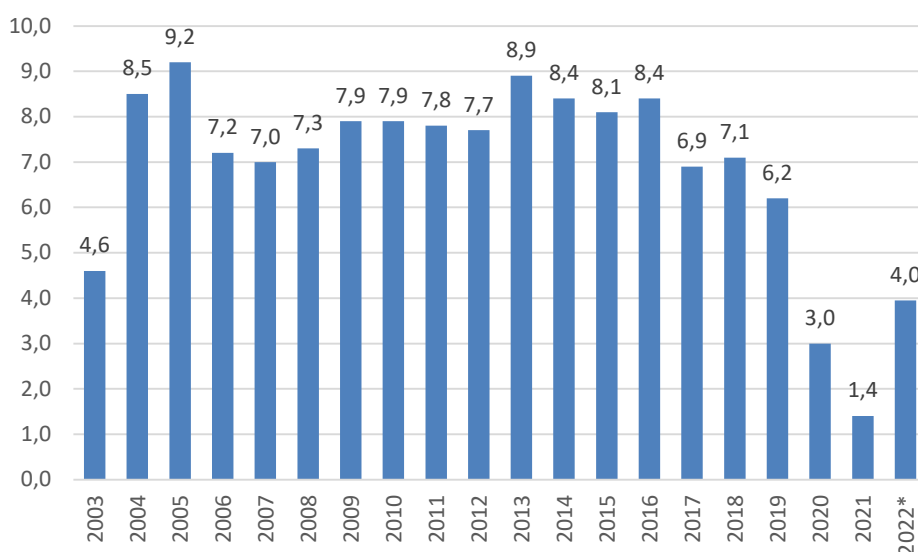
Viron liittyminen EU:hun muutti alkoholimarkkinan luonnetta Suomen näkökulmasta ja muutoksia Suomen alkoholiverotuksessa on sittemmin jouduttu punnitsemaan entistä huolellisemmin rajakaupankäynnin näkökulmasta. Viron alkoholiverotaset ovat perinteisesti olleet selvästi Suomen tasoja matalammat. Alkoholiverotasoja korotettiin Virossa 2010-luvun aikana useasti ja etenkin vuoden 2017 heinäkuussa, jolloin mietojen juomien verotasoja kiristettiin huomattavasti. Hallituksen esityksen 145/2020 mukaan tämän jälkeen alkoholin matkustajatuonti Latviasta Viroon alkoi kasvaa ja toisaalta rajakauppa Virossa Suomeen alkoi vähetä. Vuonna 2019, eli melko pian vuoden 2017 veronkorotusten jälkeen, Virossa päätettiin madaltaa alkoholiverotasoja vuonna 25 prosentilla oluiden ja etyylialkoholin osalta. Oluen valmisteverotasoja Suomessa ja Virossa verrataan kuviossa 12.

Koronapandemian vuoden 2020 keväällä ulkomaan matkustaminen väheni merkittävästi ja myös alkoholin matkustajatuonti. Matkustajatuonnin aiheuttama aukko alkoholiverotuksen veropohjassa näin ollen pieni. Samaan aikaan alkoholin verkkoostokset kuitenkin moninkertaistuivat ja vuonna 2021 niiden määrä ylitti absoluuttisena alkoholina (100-prosenttisena alkoholina mitattuna) matkustajatuonnin määrän.

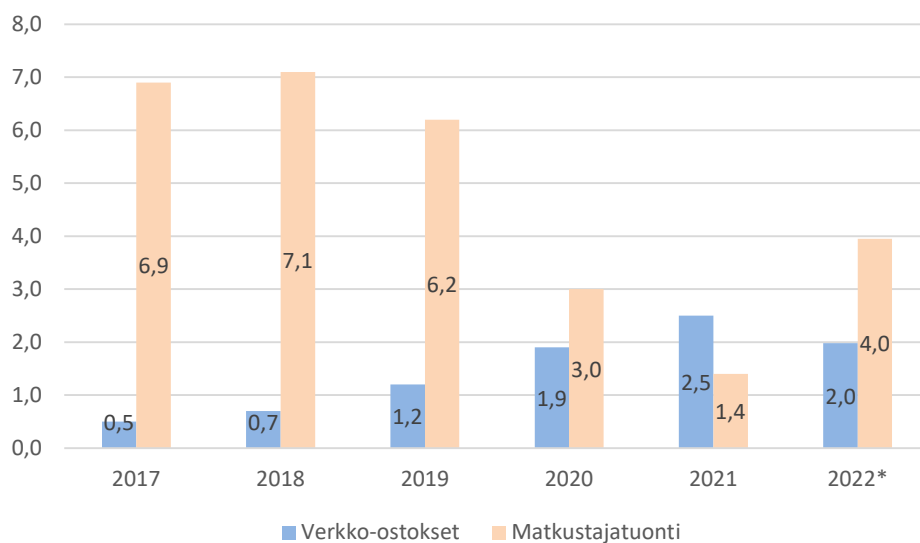
¹³ Vähittäismyynnin kokonaishinnan lasku oli keskimäärin 17 prosenttia maaliskuussa 2004. Sen jälkeen vähittäismyyntihintoja laski erityisesti oluen voimakas hintakilpailu.

Vuonna 2022 verkko-ostosten määrä väheni hieman edellisestä vuodesta, kun taas matkustajatuonti elpyi akuuteimman koronapandemian väistyttyä samaan aikaan. Lokakuussa 2022 Tulli ja Verohallinto ilmoittivat tehostavansa ulkomaisista verkkokau-poista ostetun alkoholin valvontaa, minkä tavoitteena oli hillitä verkko-ostoksista aiheutuvia veromenetyksiä, jotka arvioitiin 80-100 miljoonan euron suuruisiksi vuositasolla. Kantarin kyselytutkimuksiin perustuvia lukuja matkustajatuonnin ja verkko-ostosten määristä on esitetty kuvioissa 13 ja 14.

Kuvio 13 Alkoholijuomien matkustajatuonti Suomeen 100-prosenttisena alkoholina 2003-2022 (*2022 ennakkotieto), milj. litraa (THL, Kantar)



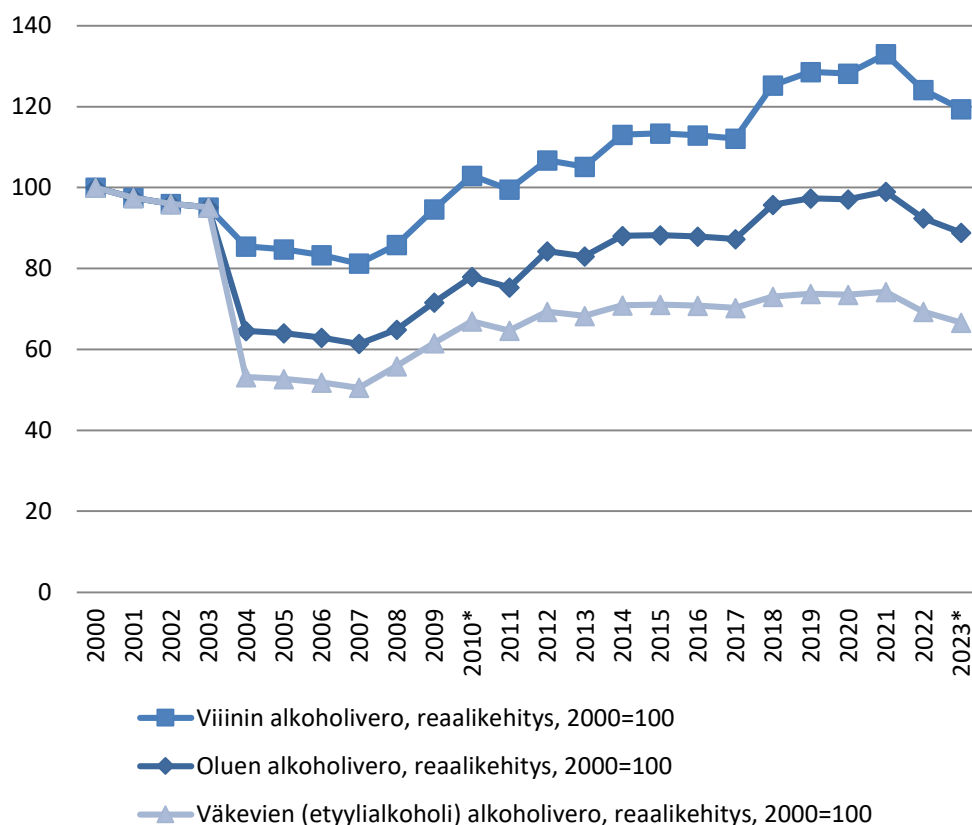
Kuvio 14 Alkoholin verkko-ostokset ulkomailta ja matkustajatuonti Suomeen 100-prosenttisena alkoholina, milj. litraa 2017-2022 (*2022 ennakkotieto), milj. litraa. Lähde: THL, Kantar



Vuoden 2004 veronalennuksen jälkeen alkoholijuomien valmisteverotasoja on korotettu Suomessa kahdeksan kertaa, joista viimeinen on tullut voimaan vuoden 2021 alussa. Vuoden 2021 verotasojen korotuksen arvioitiin nostavan verotuottoja vuositasolla 50 miljoonalla eurolla. Veronkorotuksia on perusteltu fiskaalisilla syillä sekä alkoholinkäytöstä aiheutuvilla kansanterveydellisillä haitoilla. Alkoholiverotatso ovat *nimellisiä* (euromääräisiä) ja ne eivät seuraa yleistä kuluttajahintojen kehitystä ilman erillisiä muutoksia verotasoisiin. Hallituksen esityksellä 175/2021 muutettiin oluen verotuksen rakennetta siten, että oluen alennetun verokannan soveltamisalan ylärajaa korotettiin (>0,5 % - 2,8 % → >0,5 % - 3,5 %). Samalla oluen alennetun verokannan verotasoja korotettiin, jolla pyrittiin toteuttamaan soveltamisalan muutos verotuotto-neutraalisti.

Alkoholiverojen kohdalla on merkillepantavaa, että 2000-luvulla eri alkoholijuomien reaaliset verotatso ovat kehittyneet hyvinkin toisistaan poikkeavalla tavalla. Vuoden 2004 veronalennus alensi reaalisia verotatsoja merkittävästi, mikä näkyi erityisesti väkevien juomien reaalisesta verotatso laskuna. Mikäli inflaatio vuonna 2023 on arviolta 4,0 %, väkevien juomien reaalin verotatso on samana vuonna noin kolmanneksen matalampi kuin 2000. Oluen reaalin verotatso on vuoteen 2000 nähden noin 11 prosenttia matalampi vuonna 2023. Sen sijaan viinin verotatso puolestaan on noussut selvästi yli vuoden 2000 reaalityson, koko tarkastelujaksolla noin 19 prosenttia. Reaalisia verotatsoja tarkastellaan kootusti kuviossa 15.

Kuvio 15 Alkoholijuomien valmisteverotatsojen reaalitykehitys 2000–2023, indeksi 2000=100.

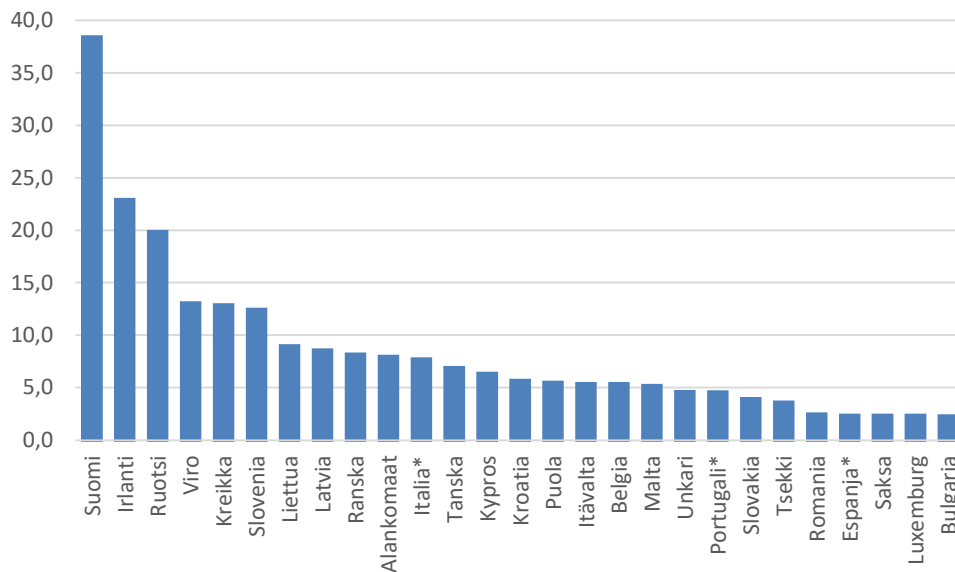


* Kuviossa on huomioitu tilanne vuosittain 1. tammikuuta. 1.10.2009 voimaan tullut alkoholiveron korotus näkyy kuviossa näin ollen vuoden 2010 luvussa.

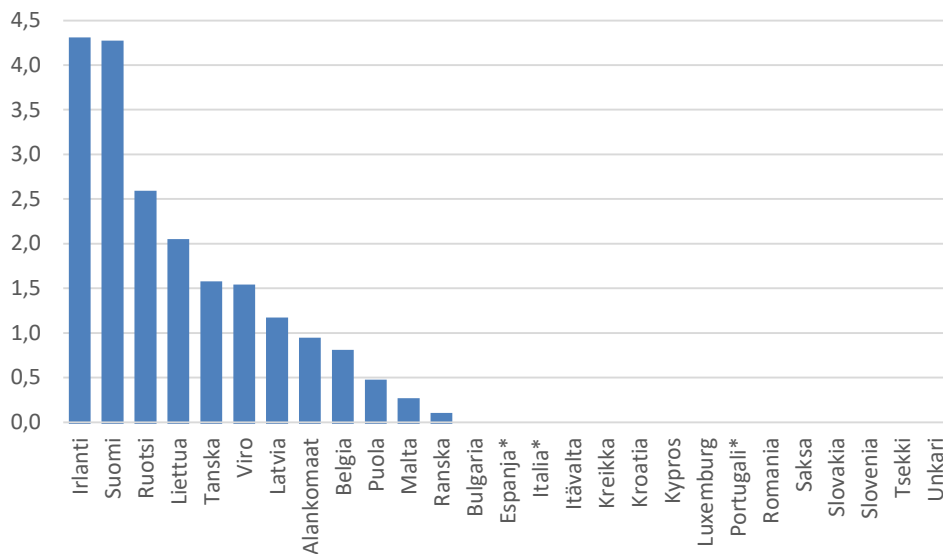
** Vuoden 2023 inflaatioennuste 4,0 % (VM, Taloudellinen katsaus – Talvi 2022)

Suomea voidaan luonnehtia kireän alkoholiverotuksen EU-maaksi. Suomi on EU-maiden ankarin oluen ja väkevien juomien verottaja. Lisäksi viinin verotaso on EU-maiden toiseksi korkein. Oluen, viinin ja väkevien alkoholijuomien valmisteverotat EU-maissa esitetään kuvioissa 13-15 sekä liitteessä 5.

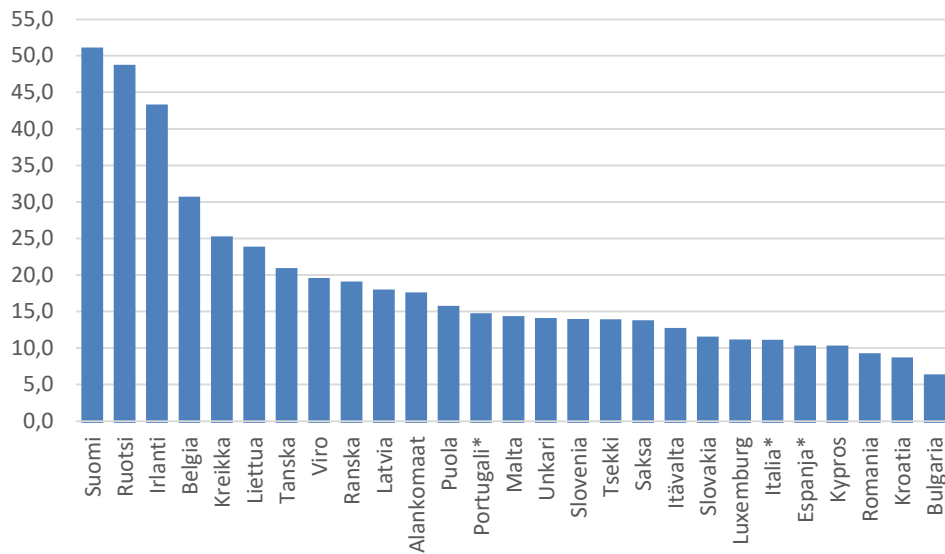
Kuvio 16 Oluen valmisteverotat EU-maissa 1.1.2023 (* tähdellä merkityt 1.7.2022), euroa per litra puhdasta alkoholia. Lähde: TEDB-tietokanta (2023).



Kuvio 17 Viinin valmisteverotat EU-maissa 1.1.2023, euroa per litra valmistusta (11 %). Lähde: TEDB-tietokanta (2023).



Kuvio 18 Etyylialkoholin valmisteverotaset EU-maissa 1.1.2023 (*tähdellä merkityt 1.7.2022), euroa per litra puhdasta alkoholia. Lähde: TEDB-tietokanta (2023).



Alkoholiverotus on ollut perinteisesti harmonisoinnin kannalta ongelmallinen valmistevero, sillä jäsenmaiden verojärjestelmät ja verotaset poikkeavat jo alun perin paljon toisistaan. Pohjoismaissa ja Irlannissa alkoholia on verotettu kireästi, mutta perinteisissä viinintuottajamaissa alkoholitasot ovat olleet matalampia. Viiniä pidetään näissä maissa eräänlaisena perushyödykkeenä, joka on rinnastettavissa pikemminkin elintarvikkeisiin kuin muihin alkoholijuomiin. EU:ssa viinille ei ole vähimmäisverotasoja, ja noin puolet EU-maista eivät ole asettaneet viinille valmisteveroa. OECD-maista Kolumbiassa, Portugalissa ja Luxemburgissa (<13 % alkoholia) viiniin sovelletaan alennettua arvonlisäverokantaa, kun taas muissa OECD-maissa viiniin sovelletaan yleistä arvonlisäverokantaa. Muutamat EU-maat verottavat kireämmin kuohuviinejä tavallisiin viineihin nähden. Valmisteverotaset on esitetty euromääräisenä niidenkin maiden osalta, joissa valuutta on jokin muu kuin euro, minkä vuoksi valuuttakurssilla on merkitystä ei-euromaiden verotukseen.

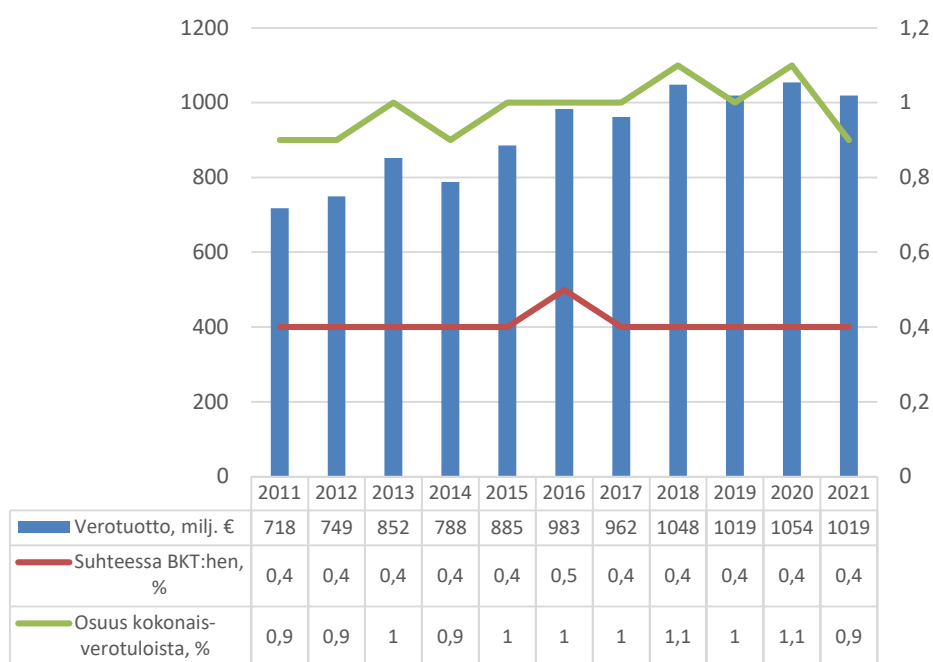
4.3 Tupakkaverot

Tupakkaverot kerätään eri tupakka- ja nikotiinivalmisteista. Yhteisötasolla on määritelty yksityiskohtaisesti tupakan valmisteverotuksen piiriin kuuluvat tupakkavalmisteet eli tupakkaveron veropohja ja siihen sovellettavat minimiverokannat. Verotettavia tupakkatuotteita ovat savukkeet, sikarit, pikkusikarit, hienoksi leikattu tupakka sekä muu piippu- ja savuketupakka. Näiden lisäksi myös muista tupakkaa sisältävistä tuotteista ja tupakkavalmisteisiin rinnastettavista tuotteista, kuten savukepaperista, kannetaan Suomessa tupakkaverot kansallisten sääntöjen mukaan. Vuodesta 2017 alkaen myös sähkösavukeneesteistä (sähkötupakka) ja vuodesta 2022 kuumennettavista tupakkatuotteista on kannettu valmisteverot. Valtion talousarvion

2023 mukaan tupakkaveron verotuoton arvioidaan olevan vuonna 2023 noin 1,2 miljardia euroa, josta noin 1,0 miljardi kertyy savukkeista.

Suomi on korottanut tupakkaveroja vuodesta 2009 lähtien joka vuosi, pois lukien vuodet 2011 ja 2013. Vuoden 2016 tammikuusta lähtien verotason korotuksia on tehty puolen vuoden välein. Vaalikaudella 2015-2019 tupakkaveroa kiristettiin yhteensä 270 miljoonalla eurolla ja vaalikaudella 2019-2023 217 miljoonan euron verran. Vuosille 2020 ja 2021 tehtyjen veronkiristysten arvioitiin kasvattavan verotuottoja 100 miljoonalla eurolla sekä vuosille 2022 ja 2023 vastaavasti 117 miljoonalla eurolla. Lukuisista veronkiristyksistä huolimatta tupakkaveron verotuottoa on pienentänyt veropohjan kaventuminen. Vuonna 2021 hallituksen esityksessä 143/2021 mainitaan, että savukkeiden verollinen kulutus oli vähentynyt kymmenessä vuodessa noin neljänneksellä ja kolmessakin vuodessa jo kymmenyksen.

Kuvio 19 Tupakkaveron nimellistuotto (milj. euroa, vasen akseli), suhde BKT:hen (%) ja osuus kokonaisverotuloista (%) 2011-2021. Lähde: Tilastokeskus



EU:n tupakkadirektiivin (2011/64/EU) mukaan savukkeista tulee EU:ssa periä tuoteyksikkökohtainen erityisvalmistevero, vähittäismyyntihintaan perustuva suhteellinen valmistevero ja arvonlisävero. Yksikkö- ja arvoperusteisen tupakkaveron yhteisvaikutuksen tulee olla vähintään 60 % savukkeiden vähittäismyyntihinnan painotetusta keskiarvosta, mutta kuitenkin vähintään 90 euroa tuhatta savuketta kohden. Mikäli veron määrä on kuitenkin yli 115 euroa, 60 prosentin ehdon ei tarvitse täyttyä. Jäsenvaltiot voivat säätää savukkeille vähimmäisveron, jos se ei estä tupakkaverodirektiivissä säädetyn rakenteen noudattamista. Tällä voidaan estää halpojen tupakkatuotteiden tuloa markkinoille.

Valmisteverotasot Suomessa ovat tavallisesti nimellisiä, eli euromääräisiä yksikköä kohden, eivätkä ne täten muutu kuluttajahintojen tahdissa ilman eri päätöksiä. Poikkeuksen tähän tekee tupakkatuotteiden arvoperusteinen vero, joka luo tupakan valmisteverotukseen kuluttajahinnan muutoksiin reagoivan mekanismin.

Suomessa savukkeiden arvoperusteinen valmistevero on 52 prosenttia savukkeiden vähittäismyyntihinnasta ja se on säilynyt muuttumattomana vuodesta 2009. Sen lisäksi savukkeista maksetaan valmisteverona yksikköveroa, jonka suuruus on tammikuusta 2023 alkaen 9,06 senttiä savuketta kohti ja heinäkuusta 2023 vastaavasti 9,43 senttiä.¹⁴ Savukkeita ja savukkeiksi käärittävää hienoksi leikattua tupakkaa koskee lisäksi vähimmäisverosäädös, jonka mukaan näiden tuotteiden tupakkaveron on oltava aina vähintään laissa säädetyn yksikköveron suuruinen. Savukkeiden vähimmäisvero on ollut tammikuusta 2023 alkaen Suomessa 34,32 senttiä savuketta kohden (heinäkuusta 2023 lähtien 35,36 senttiä).

Tupakkatuotteiden valmisteveroja on korotettu kansainvälisen finanssikriisin jälkeen useasti. Veronkiristysten perusteet ovat olleet yhtäältä fiskaalisia, mutta niillä on tavoiteltu myös kansanterveydellisiä vaikutuksia vähentyvän tupakankulutuksen myötä.

Hallituksen esityksen 143/2021 mukaan vuonna 2019 savukkeiden kokonaiskulutuksesta noin 13-15 prosenttia arvioitiin olevan niin kutsuttua tilastoimatonta kulutusta, joka pitää sisällään tupakan matkustajatuonnin ja muuta verotuksen ulkopuolelle jäävää tuontia, kuten salakuljetusta. Kuten alkoholiverojenkin kohdalla, tupakkaveron korotuksia on pyritty tekemään matkustaja- ja harmaatuonnin kasvun välttämiseksi pienin kertakorotuksin. Suuret kertakorotukset johtivat esimerkiksi Ruotsissa 1990-luvun lopulla matkustajatuonnin ja laittomien markkinoiden huomattavaan kasvuun ja verotuottojen laskuun. Tilanteen korjaaminen oli veronalennuksista huolimatta hidasta, koska jo syntyneiden laittomien hankintakanavien poistaminen oli vaikeaa (Valtiovarainministeriö 2010).

Sosiaali- ja terveysministeriön sekä valtiovarainministeriön matkustajatuontiseurantatutkimuksen mukaan savukkeiden matkustajatuonti vähentyi vuonna 2021 noin 13 prosenttia vuotta aiempaan nähden, mikä oli suurelta osin seurausta koronapandemian aiheuttamasta matkustuksen vähenemisen jatkumisesta. Matkustajatuonti on kuitenkin vähentynyt huomattavasti, sillä vuonna 2008 savukkeita tuotiin yhteensä runsaat 800 miljoonaa kappaletta, kun vuonna 2021 määrä oli pienentynyt noin 150 miljoonaan savukkeeseen. Yli puolet savukkeiden matkustajatuonnista oli peräisin lain myymälästä. (Valtiovarainministeriö 2022)

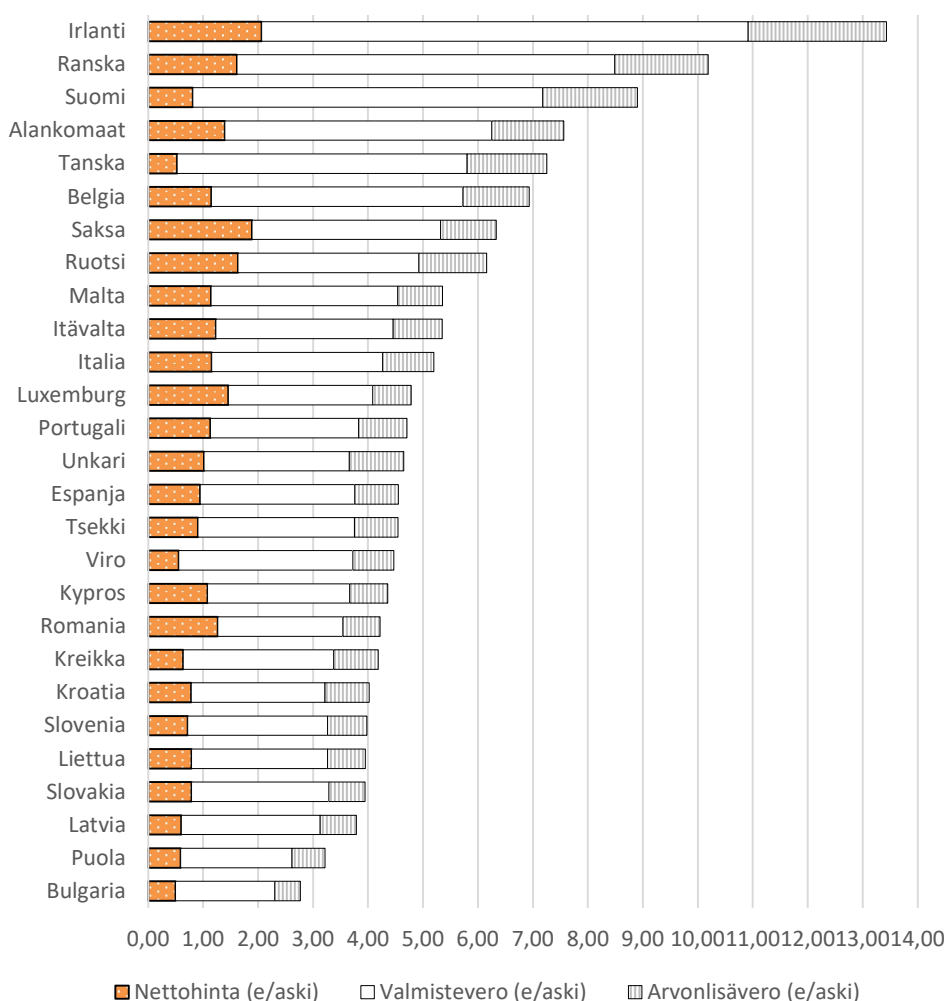
Tupakan verottajana Suomi on EU:n yksi kireimmistä (Kuvio ja liite 8). Matalimpia tupakan valmisteverotasoja sovelletaan EU:ssa pääasiassa maissa, jotka ovat liittyneet EU:hun 2000-luvulla, eli pääosin Itä-Euroopassa. Myös tupakan nettohinta askia kohden (= myyntihinta - verot) on kyseisissä maissa euromääräisesti verrattain pieni. Korkeimpia valmisteveroja kerätään Irlannissa, Ranskassa ja Suomessa. Samoissa maissa

¹⁴ Sikareiden ja pikkusikareiden, piippu- ja savuketupakan, savukkeiksi käärittävän hienoksi leikatun tupakan, savukepaperin ja muun tupakkaa sisältävän tuotteen verotaulukot löytyvät liitteestä 6.

myös tupakan myyntihinnat ovat korkeimmillaan: Irlannissa 20 savukkeen hinta on noin 12,8 euroa. Tupakan hintaan vaikuttaa myös maiden arvonlisäverokannat. Tupakkaan sovelletaan kaikissa EU-maissa yleistä arvonlisäverokantaa ja kantojen veroprosentit vaihtelevat 17-27 prosentin välillä. Suomen ja muiden EU-maiden savukkeiden valmisteverotaset esitetään tarkemmin liitteessä 7.

Harmonisoinnista huolimatta tupakkaverotuksen kireys vaihtelee EU-maiden välillä huomattavasti. Monet jäsenvaltiot soveltavat tupakkaverotuksessaan huomattavasti EU:n asettamia vähimmäismääriä korkeampia verotasoja. Kuviossa 16 on esitetty 20 savukkeen (tupakka-askillinen) hintaa ja veroja eri EU-maissa 7/2022. Kuviossa näkyvät hintatiedot perustuvat painotettuihin keskihintoihin vuodelta 2021 ja verotasoihin heinäkuussa 2022 eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta¹⁵. Tupakan vähittäismyyntihinnan asettaa Suomessa tupakan valmistaja tai maahantuoja. Maittaiset tiedot tupakka-askin hinnan muodostumisesta ovat liitteessä 8.

Kuvio 20 Keskihintaisen 20 savukkeen (aski) hinnan muodostuminen eri EU-maissa 1.7.2022. TEDB-tietokanta (2023).



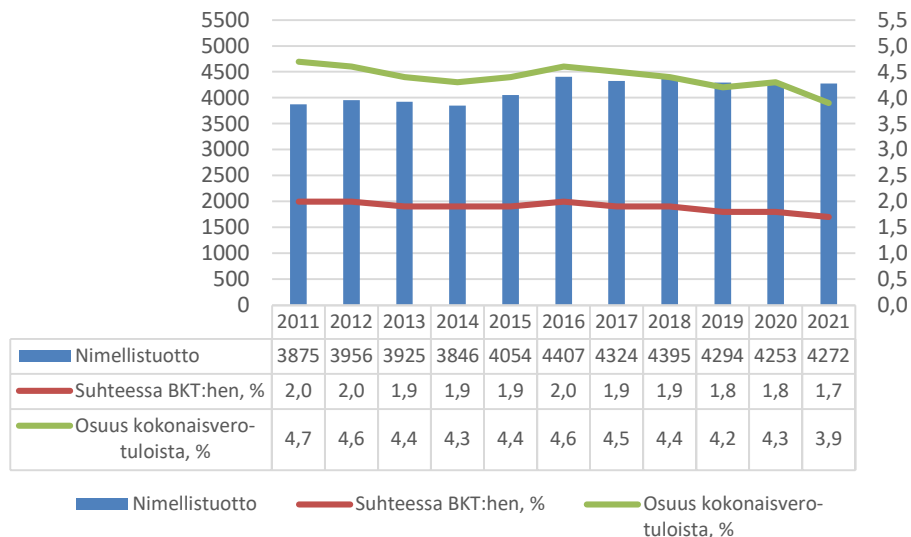
¹⁵ Hintatiedot: Alankomaat, Tanska ja Unkari 2020; Portugali 2022
Verotasot 1.4.2022 Itävalta; 28.6.2022 Romania

4.4 Energiaverot

Suomessa kannetaan energiaveroja nestemäisistä polttoaineista, sähköstä sekä eräistä muista polttoaineista. Nestemäisistä polttoaineista merkittävimpiin lukeutuvat muun muassa bensiini, diesel sekä niitä korvaavat biopolttoaineet ja kevyt sekä raskas polttoöljy. Muita kuin nestemäisiä polttoaineita ovat muun muassa kivihiili, maakaasu, nestekaasu sekä turve.

Vuonna 2023 energiaverojen tuotto on Talousarvioesityksen 2023 mukaan noin 4,4 miljardia euroa. Yli puolet kokonaiskertymästä muodostuu bensiinistä (1,3 miljardia) sekä dieselistä (1,5 miljardia) niitä korvaavine biopolttoaineineen. Sähkön verotuotto oli samaan aikaan vajaa miljardi euroa ja muiden energiatuotteiden verot yhteensä noin 700 miljoonaa euroa. Luvut eivät huomioi energiaintensiivisten yritysten veronpalautusta eikä maatalouden energiaveronpalautusta, jonka vaiheittaisesta poistamisesta vuosien 2021-2024 hallituksen esityksellä 167/2020. Vuonna 2019 energiaintensiivisten yritysten veronpalautuksia maksettiin 228 miljoonaa euroa ja maatalouden energiaveronpalautusta 43 miljoonaa euroa; valtaosa palautuksien yhteismäärästä tehtiin sähköstä (Valtiovarainministeriö 2020). Vuoden 2023 talousarviossa energiaintensiivisten yritysten energiaveronpalautuksen arvioidaan olevan suuruudeltaan 36 miljoonaa euroa ja maatalouden 46 miljoonaa euroa.

Kuvio 21 Energiaverojen nimellistuotto, suhde BKT:hen ja osuus kokonaisverotuotoista 2011-2021. Lähde: Tilastokeskus



Energiaverojen verotasot esitetään liitteessä 9. Sähkön verotus on jaettu kahteen luokkaan: I-luokkaan kuuluvat kotitaloudet, julkinen sektori, maataloussektori sekä palvelutoiminnot; II-luokkaan kaivannaistoiminta, teollisuus, kasvihuoneet sekä konesalit. Maataloudelle kuitenkin palautetaan maksamastaan sähköverosta sähköveroluokkien I ja II välinen erotus energiaveron palautuksena.

maveroa sovelletaan dieselautojen lisäksi samassa mielessä myös muihin henkilöautoihin, joiden käyttövoimana toimii jokin bensiiniä kevyemmällä kriteereillä verotettu käyttövoima. Näihin lukeutuvat esimerkiksi sähkö, kaasu sekä ladattavat hybridiautot. Koska käyttövoimavero on osa ajoneuvoveron kertymää, henkilöautojen käyttövoimavero ei lukeudu energiaverokertymään, vaikka käytännössä sen tarkoitus onkin täydentää verovajetta, joka syntyy bensiiniä lievemmin verotetusta käyttövoimasta. Helmikuussa 2022 hallitus käynnisti toimet ammattidieselverojärjestelmän käyttöönottoon, mutta ammattidiesel ei tule voimaan vaalikauden 2019-2023 aikana.

Pakettiautojen käyttövoimavero on henkilöautoja alempi, sillä kyseisellä verolla ei ole verotusta tasaavaa tavoitetta kuin henkilöautoilla. Kuorma-autojen käyttövoimaveroilla puolestaan pannaan täytäntöön EU:n lainsäädännössä edellytetty raskaiden ajoneuvojen vuotuinen vero.

Terveydelle haitallisia lähipäästöjä vähentävälle parafiiniselle dieselöljylle, oli vuoteen 2022 asti energiasisältöverosta tehtävä laatuporrastus. Alennus otettiin käyttöön vuonna 2012, jolloin sen suuruus oli 5 senttiä litraa kohden. Samalla myös etanolidieselin energiasisältöveron alennus, jonka suuruus oli 4 senttiä litraa kohden. Syksyllä 2019 hallitus päätti budjettiriihen yhteydessä parafiinisen dieselin laatuporrastuksen poistosta. Veronalennuksen poisto päätettiin lopulta toteuttaa asteittain niin, että vuoden 2021 alussa parafiinisen dieselöljyn energiasisältöveron alennuksesta leikattiin 1 sentti, vuonna 2022 veronalennuksesta leikattiin 2 senttiä lisää ja vuonna 2023 veronalennus poistui kokonaan. Etanolidieselin laatuporrastus poistettiin kerralla vuoden 2021 alussa. Hallituksen esityksen 144/2020 mukaan parafiinisten dieseltuotteiden osuus kaikesta dieselin käytöstä oli vielä vuonna 2012 noin 8 prosenttia, siinä missä vuonna 2019 vastaava osuus oli noussut 77 prosenttiin. Valtaosa kulutetusta parafiinisestä dieselistä oli fossiilista: vuonna 2019 fossiilisten osuus oli yli 84 prosenttia.

Biopolttoaineiden käyttöä edistetään Suomessa jakeluelvoitteilla, mikä vaikuttaa energiaverojen tuottoon alentavasti, koska biopolttoaineiden verotus on fossiilisia polttoaineita kevyempää. Jakeluelvoitteiden vuoksi yhä suurempi osa kulutukseen luovutettujen polttoaineiden energiasisällöstä tulee olla peräisin biopolttoaineista.

Vuonna 2021 kulutukseen luovutettujen liikennepolttoaineiden biojakeluelvoite oli 18 prosenttia kyseisten polttoaineiden energiasisällöstä. Varautumisen ministeriryhmä linjasi huhtikuussa 2022 alentavansa vuosien 2022 ja 2023 jakeluelvoitteen 7,5 prosenttiyksikön alennuksesta kumpaakin vuotta kohden, mikä tarkoitti vuoden 2022 liikenteen jakeluelvoitetason alentumista 12 prosenttiin vuonna 2022 ja 13,5 prosenttiin vuonna 2023. Samassa yhteydessä jakeluelvoitetasoja korotettiin vuosille 2024-2030. Vuonna 2024 jakeluelvoite nousee 28,0 prosenttiin ja lopulta vuonna 2030 34,0 prosenttiin.

Kevyen polttoöljyn jakelijoita koskee biopolttoöljyn jakeluelvoite, jonka tarkoituksena on biopolttoöljyn käytön edistämistä koskevan lain mukaan edistää biopolttoöljyn käyttöä kevyen polttoöljyn korvaamiseksi lämmityksessä, työkoneissa ja kiinteästi asennetuissa moottoreissa. Biopolttoöljyn energiasisällön osuus jakelijan kulutukseen toimittaman kevyen polttoöljyn ja biopolttoöljyn energiasisällön kokonaismäärästä

tulee olla vähintään 5,0 prosenttia vuonna 2023. Velvoite kasvaa prosenttiyksikön vuodessa aina 10 prosenttiin asti vuoteen 2028 mennessä.

Liikennepolttoaineiden tapaan myös lämmitys- ja työkonepolttoaineet kuuluvat pääasiassa energiaveromallin piiriin, mutta turpeen ja mäntyöljyn ja verotus ei perustu veromalliin. Turpeesta kerätään vuonna 2023 veroa 5,7 euroa/MWh, kun energiaveromallin mukainen verotaso olisi erillislämmöntuotannossa noin 32 euroa/MWh. Turve on kuitenkin verotonta alle 10 000 MWh voimalaitoksissa 2022–2026 ja alle 8000 MWh voimalaitoksissa 2027–2029. Lämmitykseen käytetyn mäntyöljyn verotasona sovelletaan samaa verotasoa kuin raskaalle polttoöljylle, minkä tarkoituksena on ohjata mäntyöljy kemianteollisuuden raaka-aineeksi (Valtiovarainministeriö 2020).

Yhteistuotannossa, eli yhdistetyssä sähkön- ja lämmöntuotannossa käytettäville lämmityspolttoaineille sovelletaan alennettua energiasisältöveroa. Alennuksen määrä on 7,63 euroa/MWh.

Fossiilisten polttoaineiden verotasot ovat korkeampia kuin niitä korvaavien biopolttoaineiden verotasot ja mikäli fossiilisia polttoaineita korvataan biopolttoaineilla, pienentää se energiaverojen valmisteverokertymää. Jakeluvaihto- ja biopolttoaineiden korkeammat hinnat fossiilisiin polttoaineisiin nähden toisaalta nostavat yhdessä myös polttoainekustannuksia, jolloin sillä on myös korottava vaikutus kotitalouksien ja yritysten kulutusmenoihin.

Energiaverotukseen on tehty lukuisia muutoksia vaalikauden 2019-2023 aikana. Elokuussa 2020 tuli voimaan hallitusohjelmaan kirjattu liikennepolttoaineiden verotason nosto, joka toteutettiin sekä energiasisältö- että hiilidioksidiveron perustetta nostamalla. Veronkorotuksen vaikutus verotuottoon arvioitiin olevan voimaantullessaan vuositasolla noin 254 miljoonaa euroa. Samassa yhteydessä päivitettiin liikennepolttoaineiden hiilidioksidiveron laskentaperusteita. Muita liikennepolttoaineiden verotukseen tehtyjä muutoksia ovat etanolidieselin laatuporrastuksen poisto 2021 sekä parafiinisen dieselin laatuporrastuksen asteittainen poisto 2021-2023. Muutos liittyy hallitusohjelman kirjaukseen yritystukien 100 miljoonan euron uudelleenkohdentamisesta. Parafiinisen dieselin verotuen vaiheittaisen poiston 2021-2023 on arvioitu kasvattavan verotuloja yhteensä noin 115 miljoonalla eurolla, kun tuki on poistunut kokonaan.

Hallituksen esitys 167/2020 sisälsi useita muutoksia lämmityspolttoaineiden verotukseen. Energiaveromalliin kuuluvien lämmityspolttoaineiden energiasisältöveroa korotettiin 2,7 eurolla/MWh. Turpeen ja mäntyöljyn (jotka eivät lukeudu energiaveromallin piiriin) verotasoa korotettiin samalla määrällä sekä yhdistetyn sähkön ja lämmöntuotannon nk. 0,9 -laskentasääntö poistettiin. Energiaverotukseen tehtiin samalla myös muita muutoksia, kun II luokan sähkövero pudotettiin EU:n sallimaan minimiin ja energiaintensiivisten yritysten energiaveronpalauksesta päätettiin luopua asteittain vuoteen 2025 mennessä.

Vuoden 2021 alussa voimaan tullut lämmityspolttoaineiden veronkorotus kiristi verosta nettomääräisesti noin 105 miljoonalla eurolla. Kyseisen veronkorotuksen yhteydessä päätetty II luokan sähköveron alennuksen ja energiaveron palautusjärjestelmän vaiheittaisen poiston arvioitiin kuitenkin HE 167/2020:n mukaan pienentävän verotulojen kasvun (staattisesti) 73 miljoonaan euroon vuonna 2025. Vaikutuksen arvioitiin olevan mahdollisesti tätäkin pienempi, mikäli veromuutokset ohjaavat toimijoita kevyemmin verotettujen energiatuotteiden käyttöön.

Hallitus päätti esityksellään 144/2021 ottaa käyttöön turpeen verotuksen lattiahintamekanismin, joka varmistaisi turpeen energiakäytön vähenemisen tilanteessa, jossa päästöoikeuksien hinta laskisi matalalle tasolle (alle 21,20 euroa per päästöoikeus). Mekanismin ei arvioitu todennäköisesti olevan käytännön merkitystä, sillä päästöoikeuksien hinnat olivat syksyllä 2021 noin 50-60 euron vaiheilla ja hintojen odotettiin pysyvän ennallaan tai nousevan tulevaisuudessa. Samalla hallituksen esityksellä laajennettiin polttoturpeen verottoman käytön soveltamisalan laajentamisesta vuosille 2022-2029 voimalaitoksissa ja lämpökeskuksissa. Verovapaan käytön yläraja asetettiin 10 000 MWh:n vuotuisen käyttöön 2022-2026 ja 8 000 MWh:n vuotuisen käyttöön 2027-2029, kun aiempi raja oli 5 000 MWh. Ylärajan nosto 10 000 MWh:iin arvioitiin vaikuttavan negatiivisesti valtiontalouteen vuositasolla noin 6 miljoonalla eurolla energiaveron palautukset huomioituna. Vuonna 2022 päästöoikeuksien huutokaupoissa Suomessa päästöoikeuden keskihinnaksi muodostui noin 80 euroa Energiaviraston tilastojen mukaan.

Näiden muutosten ohella hallitus päätti saman vuoden esityksellään HE 212/2021 laajentaa sähköveroluokan II soveltamisalaa monilta osin. Samassa esityksessä teollisuuden määritelmään sähkön ja eräiden polttoaineiden valmisteverosta annettuun laissa lisättiin teollinen kierrätysmateriaalien valmistus ja jalostus, minkä seurauksena ne ovat oikeutettuja energiaverotuksiin. Kyseisellä esityksellä liikennekäytössä olevalle biokaasulle asetettiin valmisteverotaso, minkä arvioitiin kasvattavan verotuloja 3 miljoonalla eurolla vuodessa. Lämmitysbiokaasun verovapaus poistui hallituksen esityksen 152/2022 myötä, kun lämmitysbiokaasun verotukea pienennettiin ja verotasoksi muodostui energiaverodirektiivin vähimmäisverotason mukainen 1,20 euroa/MWh.

Taulukko 7 Energiaverojen arvioituja verotuloja Talousarvio 2023:ssa (*tähdellä merkityt sisältävät korvaavat biopolttoaineet).

Energiatuote	Tuotto (milj. euroa)
Moottoribensiini*	1 266
Diesel*	1 524
Sähkö	960
Muut	705

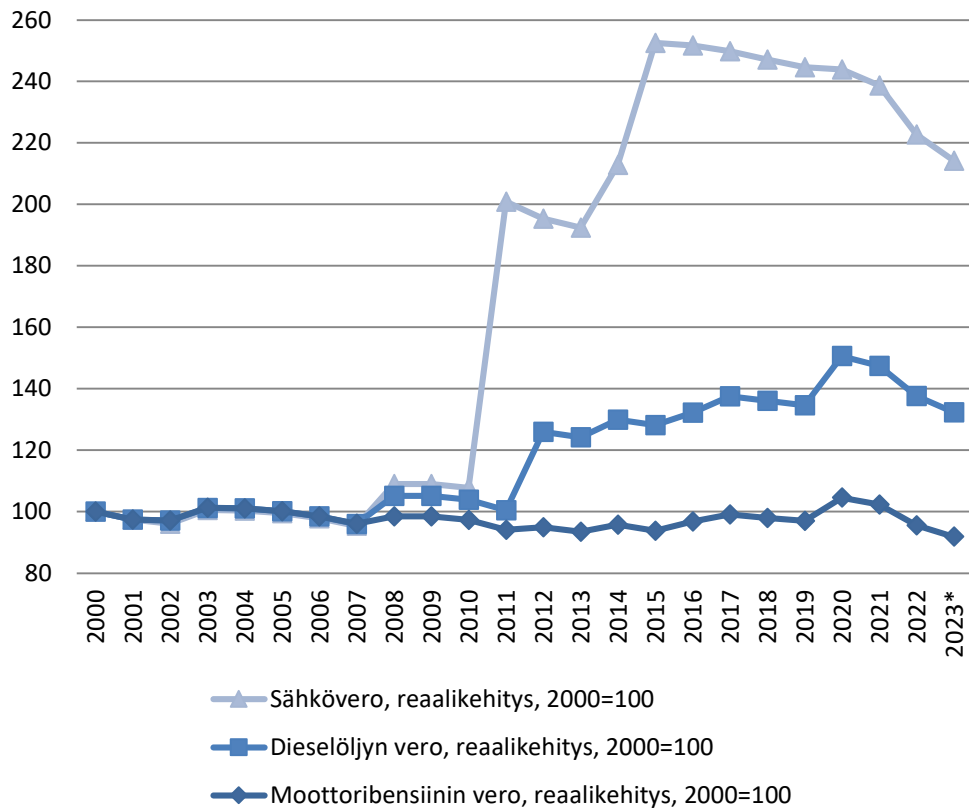
Liikennepolttoaineiden useista verotasojen korotuksista huolimatta moottoribensiinin verotaso ei reaalisesti ole juurikaan muuttunut 2000-luvulla. Liikennepolttoaineiden valmisteverorasitus on toisaalta myös keventynyt biopolttoaineiden jakeluvelvoittei-

den vuoksi, sillä biopolttoaineiden verotus on fossiilisia polttoaineita kevyempää pienempien hiilidioksidipäästöjen vuoksi. Biopolttoaineiden korkeammat verottomat hinnat fossiilisiin polttoaineisiin nähden kuitenkin nostavat polttoaineiden hintoja biopolttoaineiden alemmista veroista huolimatta. Energiatuotteiden verotuottoja vuonna 2023 saman vuoden valtion talousarvion mukaan on esitetty taulukossa 7 energiatuotteittain.

Koska energiaverojen tasot ovat nimellisiä (euromääräisiä), verotasojen reaaliarvo pienenee kuluttajahintojen noustessa ajan myötä. Mikäli nimellisiin verotasoihin ei tehdä ajan mittaan tarkistuksia ja kuluttajahinnat nousevat, verotus reaalisesti kevenee. Kuviossa 17 tarkastellaan liikennepolttoaineiden sekä sähkön reaalisia verotasoja vuodesta 2000. Kuvioista voidaan huomata, että liikennepolttoaineiden reaaliset verotasot eivät ole muuttuneet reaalisesti kovin merkittävästi. Dieselin verotukseen tehtiin vuoden 2011 energiaverouudistuksen yhteydessä rakenteellinen muutos, kun verotasoa vuodelle 2012 korotettiin 7,9 senttiä litralta ja henkilö- ja pakettiautojen käyttövoimaveroon tehtiin kompensoivat kevennykset, minkä lisäksi liikenteen polttonesteisiin tehtiin myös tasokorotus, joka nosti dieselin valmisteveroa 2,65 senttiä litraa kohden. Voimakas inflaatio vuonna 2022 (7,1 %) alentaa reaalisia verotasoja huomattavasti vuositasolla. Ennustettu 4,0 prosentin inflaatio vuodelle 2023 olisi sekin 2000-luvun Suomessa kolmanneksi nopein vuotuinen inflaatiövauhti vuoden 2022 ja 2008 (4,1 %) jälkeen.

Ennen vuoden energiaverouudistusta nestemäisten polttoaineiden valmisteverot kannettiin määrä- eli litrapohjaisena perus- ja lisäverona. Energiaverouudistuksen myötä valmisteverotusta muutettiin siten, että verotuksen painopistettä siirrettiin suotuisammaksi matalahiilidioksidipäästöisille energiamuodoille. Honkatukia ja Tamminen (2013) arvioivat tutkimuksessaan, että energiaverouudistuksen myötä Suomen hiilidioksidipäästöt laskevat vuoteen 2020 mennessä 23,5 prosenttia vuoden 2005 tasosta, siinä missä päästöjen väheneminen ilman verouudistusta olisi jäänyt 17,5 prosenttiin. Tutkimuksessa todetaan energiaverouudistuksella olevan keskeinen merkitys Suomen päästötavoitteiden saavuttamisessa.

Kuvio 22 Moottoribensiinin, dieselöljyn ja sähkön (veroluokka I) verotasojen reaali-kehitys 2000–2022, indeksi 2000=100.



* 2023 inflaatioennuste 4,0 %, VM:n taloudellinen katsaus Talvi 2022.

Honkatukian ym. (2020) tutkimuksen kirjallisuuskatsauksessa polttoaineiden veronkorotusten läpimenoasteeseen on huomattu vaikuttavan eri tutkimusten mukaan useita paikallisia tekijöitä, kuten muun muassa kilpailutilanne markkinoilla ja tuottajien öljynjalostamoiden käyttöasteet. On myös havaittu, että veronkorotuksen läpimenoaste on ollut Espanjassa muuta maata pienempi itsehallintoalueen rajamailla, jonka läheisyydessä toimi toisen itsehallintoalueen alueella oleva huoltoasema. Yhden itsehallintoalueen veronkorotus toisaalta voi mahdollistaa nostaa hintoja toisella itsehallintoalueella, jolloin yhtäällä toteutettu veronkorotus voi vaikuttaa polttoaineen hintoihin toisaalla. Mikäli huoltoasema ei sijainnut lähellä itsehallintoalueen rajaa, veronkorotus on havaittu menneen läpi hintaan lähes 100-prosenttisesti.

Sähkövero on nestemäisten polttoaineiden ohella laajapohjainen ja verotuotoiltaan merkittävä energian valmistevero. Sähkövero on ollut käytössä Suomessa jo pitkään, mutta se on kuulunut harmonisoinnin piiriin vuoden 2004 alusta. Energiaverotuksen rakenneuudistuksen yhteydessä vuonna 2011 sähkön verotus kiristyi, mutta sähköveron peruseriaatteet eivät juuri muuttuneet. Sähköveroa maksetaan edelleen sähköverkosta kulutukseen luovutetun sähkömäärän perusteella, joten sähkön tuottamiseen käytetyn polttoaineen energiasisältö tai hiilidioksidipäästöt eivät vaikuta sähköveron määrään. Sähkövero on sen vuoksi muusta energiaverotuksesta poikkeava vero, jota

voidaan itsenäisesti verrattuna energiaveromallin mukaisiin liikenne- ja lämmityspolttoaineiden verotasoihin. Sähköntuotannossa käytetyt polttoaineet ovat verovapaita, mutta sähköntuotanto kuuluu päästökaupan piiriin.

Sähkövero on porrastettu kahteen eri veroluokkaan niin, että muun muassa teollisuus, kaivostoiminta, konesalit ja ammattimainen kasvihuoneviljely maksavat kevyempää sähköveroa kuin muut yritykset ja kotitaloudet. Kireämmässä I-veroluokassa valmisteverotaso on 2,253 senttiä kilowattitunnilta. Vuodesta 2021 alkaen II-veroluokan sähkövero laskettiin 0,063 senttiin (ml. huoltovarmuusmaksu) kilowattituntia kohden. Kumpikin edellä mainittu verotaso sisältää huoltovarmuusmaksun, jonka osuus verosta on 0,013 senttiä kilowattitunnilta. HE 167/2020:n mukaan sähköveron alennuksen seurauksena energiantensiivisten yritysten veronpalautuksesta poistui automaattisesti noin kaksi kolmasosaa energiaverointensiivisten yritysten veronpalautuksesta, kun veroa ei palauteta enää sähköstä. Vaalikauden 2019-2023 II-luokan sähköveron soveltamisalaa on laajennettu, mikä on käytännössä keventänyt sähköverotusta.

Energiaverodirektiivin mukaan sähkön minimivero on muussa kuin yrityskäytössä 0,1 senttiä kilowattitunnilta ja yrityskäytössä 0,05 senttiä kilowattitunnilta. Sähkön kuluttajahinta Suomessa muodostuu sähkön tukkuhinnasta, siirron ja jakelun kustannuksista, vähittäismyynnin katteesta, sähkön valmisteverosta sekä kotitalouksien osalta myös arvonlisäverosta. Hinta muodostuu siten monien tekijöiden yhteisvaikutuksena, joista keskeisiä ovat tuotantokustannukset, kysyntätekijät, verot ja päästökauppa. Sähkön ja muutaman muun valmisteveronalaisen tuotteen hinnan jakautuminen valmisteveroon, arvonlisäveroon ja nettohintaan (= myyntihinta – verot), on havainnollistettu selvityksen luvussa 4.6.

EU-maat ottivat käyttöön päästökaupan vuoden 2005 alusta. Päästökauppa ohjaa tuotantoa kohti ympäristöystävällisempiä ja energiasäästävämpiä tuotantotapoja ja heikentää hiilidioksidipäästökertoimeltaan korkeampien energiatuotteiden kilpailuasemaa. Päästökaupan tarkoituksena pitää teollisuus- ja energiantuotantolaitosten sekä Euroopan talousalueen sisäisen lentoliikenteen kasvihuonekaasupäästöt päästökaupasektorille asetetun päästökaton rajoissa. Päästökaupan lähtökohtina on vähentää päästöjä siellä, missä se on kustannustehokkainta. Päästökaupan ensimmäinen kausi kattoi vuodet 2005–2007, toinen vuodet 2008–2012, kolmas vuodet 2013–2020 ja kuuluu neljäs päästökauppakausi vuodet 2021-2030.

Päästökauppajärjestelmä kattaa yli 40 prosenttia koko EU:n kasvihuonekaasupäästöistä ja Suomessa hieman alle puolet kasvihuonekaasupäästöistä. Päästökauppajärjestelmään kuuluvilla laitoksilla tulee olla toimivaltaisen viranomaisen, Suomessa Energiavirasto, myöntämä kasvihuonekaasujen päästölupa. Yksi päästöoikeus vastaa yhtä hiilidioksiditonnia. (Työ- ja elinkeinoministeriö)

Päästöoikeuksia jaetaan huutokaupalla ja ilmaisjakona. Kuluvalla päästökauppakaudelle 2021-2030 päästöoikeudet lasketaan liikkeelle pääasiassa huutokauppaamalla. Oikeuksia jaetaan edelleen myös ilmaiseksi, mutta kauden edetessä huutokaupan osuus kaikkien päästöoikeuksien jaosta kasvaa. Päästöoikeuksia voi myydä ja ostaa jäl-

kimarkkinoilla ja niiden hinta muodostuu samaan tapaan kuin muidenkin hyödykkeiden hinnat pörssissä. Huutokaupatuista päästöoikeuksista saadut tulot ovat osa verkertymää Tilastokeskuksen ja OECD:n verotilastoissa erän 5220 (Kertaluontoiset verot/Non-recurrent taxes), mutta valtion budjetissa ne ovat osa Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan tuloja. Talousarvioesityksessä 2023 (ml. täydentävä esitys) päästöoikeuksien huutokaupan arvioidaan kerryttävän valtion budjettiin 450 miljoonaa euroa vuonna 2023. Päästökauppajärjestelmää ollaan uudistamassa osana EU:n Fit for 55 -lainsäädäntöpakettia. Nykyisen päästökaupan piiriin lisättäisiin meriliikenne ja päästöoikeuksien määrän alenemista jyrkennettäisiin nykyisestä. Lisäksi tieliikenteelle ja rakennusten erillislämmityksellä kaavaillaan uutta omaa päästökauppaansa.

Eräitä teollisuuden toimialoja on tuettu päästökaupan kompensatiotuelle. Tukijärjestelmällä korvattiin päästökaupan aiheuttamia lisäkustannuksia sähkön hinnassa määräaikaisesti 2017-2021. Talousarvioesityksen 2021 mukaan saman vuoden päästökauppakompensaation määräksi arvioidaan 121 miljoonaa euroa. Vuonna 2022 paljon sähköä käyttävälle teollisuudelle esitettiin HE 36/2022:n mukaisesti uutta tukea, energiantensiivisen teollisuuden sähköistämistukea vuosille 2022-2026. Vuoden 2022 talousarviossa sähköistämistuella on varattu määrärahasi 87 miljoonaa euroa ja vuoden 2023 Talousarviossa 150 miljoonaa euroa. Tuen tavoitteena on ehkäistä ns. hiilivuotoriskiä, turvata teollisuuden kustannuskilpailukykyä ja ohjata toiminnanharjoittajia kehittämään teollista tuotantoaan hiilineutraalimmaksi. Toiminnanharjoittajan on käytettävä myönnetystä tuesta vähintään 50 prosenttia kehittämistoimiin, joilla se tavoittelee päästövähennyksiä, energiatehokkuusparannuksia tai uusiutuvan energian osuuden lisäämistä energiankulutuksessa.

4.5 Kansalliset valmisteverot

EU:n jäsenmaat voivat periä harmonisoitujen valmisteverojen ohella myös muita valmisteveroja ja maksuja. EU-jäsenyyden myötä kansallisten valmisteverojen lukumäärä vähentyi, sillä tällöin käytöstä poistuivat esimerkiksi sokerivero, ravintorasvavero ja lannoitevero. Suomella on kuitenkin yhä käytössään muutamia kansallisia valmisteveroja, kuten esimerkiksi jätevero, juomapakkausvero sekä virvoitusjuomien valmistevero. Huoltovarmuusmaksu kuuluu kansallisesti säädettyihin valmisteveroihin, mutta se lasketaan mukaan energiaverotasoihin (ks. liite 9).

Suomessa on kannettu jäteveroa vuodesta 1996 lähtien. Jäteveron fiskaalinen merkitys on pienentynyt 2010-luvun aikana huomattavasti. Alun perin veroa oli maksettava kuntien ylläpitämille yleisille tai niihin rinnastettaville kaatopaikoille toimitettavasta jätteestä. Vuoden 2011 alusta astui voimaan uusi jäteverolaki, joka laajensi jäteveron veropohjan kaikkiin kaatopaikkoihin riippumatta niiden omistussuhteista tai jätteen alkuperästä. Veron maksaa kaatopaikan pitäjä. Valtion tilinpäätöksen mukaan vuonna 2011 jäteveron tuotto oli noin 64 miljoonaa euroa ja vuoden 2023 talousarviossa sen verotuotoksi arvioidaan 8 miljoonaa euroa. Vuodelle 2023 hallitus korotti jäteveron 70 eurosta 80 euroon per jätetonni ja lisäsi samassa yhteydessä jäteveron soveltamisalaan kipsijätteen. Samassa esityksessä viherlipeäsakka päätettiin lisätä jäteveron veropoh-

jaan vuodesta 2027 alkaen. Vuonna 2023 voimaan tulevat muutokset kasvattavat staattisesti valtion verotuottoja arviolta 1,5 miljoonalla eurolla, kun taas kipsijätteen lisääminen veropohjaan kasvattaisi staattisesti verotuottoa 6,5 miljoonalla eurolla vuositasolla.

Hallituksen esityksessä 35/2015 on todettu, että jäteveron ohjausvaikutus on vaikuttanut toimineen tehokkaasti. Veropohjaa on kuitenkin samaan aikaan pienentänyt myös orgaanisen jätteen kaatopaikkakielto, jonka vaikutuksen on arvioitu olleen tuntuva vuosien 2015-2017 aikana (Korhonen ym. 2018).

Kansallisiin valmisteveroihin kuuluu myös virvoitusjuomien valmistevero. Aina vuoteen 2016 valtion budjetissa verotuotto virvoitusjuomista kertyi momentille makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien valmistevero. Vuonna 2017 valmisteverosta makeisten ja jäätelön kohdalla kuitenkin luovuttiin. Myös virvoitusjuomaveron osalta tehtiin pieniä muutoksia vuoden 2017 alusta, kun sen veropohjasta poistettiin maitoa korvaavia kasvipohjaisia juomia ja jääpalat. Lisäksi edellä mainittujen tuotteiden juomapakkausvero poistettiin samassa yhteydessä. Vuodelle 2019 virvoitusjuomaveroon tehtiin 25 miljoonan euron korotus, joka painottui sokeripitoisiin juomiin. Yhtä suuret korotukset verotasoihin tehtiin myös vuoden 2020 alussa. Valtion talousarvioesityksessä virvoitusjuomaveron tuotoksi vuonna 2023 arvioidaan 213 miljoonaa euroa. Virvoitusjuomaveron piiriin kuuluvista juomista peritään valmisteveroa 32 senttiä per litra valmistu juomaa, paitsi jos kyse on alle 0,5 % sokeria sisältävistä juomista, jolloin verotaso on 13 senttiä per litra.

Syksyn 2021 budjettiriihessä hallitus sopi, että virvoitusjuomaveroa tullaan muuttamaan terveysperusteiseen suuntaan. Lisäksi ilmoitettiin, että valmistelun toisessa vaiheessa valmistellaan veromalli, jolla terveysperusteisen veron veropohjaa laajennetaan terveysperusteisesti myös muihin tuoteryhmiin kuin virvoitusjuomiin. Hallituksen esityksessä 280/2022 virvoitusjuomaveroon ehdotetaan aiemman kahden sijaan kuutta eri veroluokkaa veronalaisille juomille. Verotasot olisivat esityksen mukaan sokeripitoisuuden perusteella 9, 16, 24, 32, 40 tai 48 senttiä litralta. Uusi laki tulisi voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana sen jälkeen, kun ehdotetun virvoitusjuomaveromallin EU:n valtioneuvoston mukaisuudesta on saatu varmistus Euroopan komissiolta.

Kosonen ja Savolainen (2019) ovat tutkineet makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien valmisteveron ohjausvaikutusta. Kyseisten tuotteiden valmisteverot mielletään terveysperusteisiksi veroiksi, vaikkakin virallisesti veroa on kerätty fiskaalisin perustein. Tutkimuksessa kävi ilmi, että makeisten ja jäätelön kohdalla valmisteveron ohjausvaikutus ei ollut tehokas. Vaikka valmisteverot nostivat tuotteiden hintoja, ei hintojen nousu selkeästi aiheuttanut muutoksia makeisten ja jäätelön kulutuksessa. Tutkimuksessa tarkasteltiin myös virvoitusjuomien veronkorotusta, kun vuonna 2014 sokerillisten virvoitusjuomien valmistevero kaksinkertaistui, mutta sokerittomien virvoitusjuomien valmistevero pysyi ennallaan. Muutoksen seurauksena kulutus ohjautui sokerittomiin virvoitusjuomiin, joita verotettiin matalammalla verokannalla. Valmisteveron ohjausvaikutuksen arvioitiin toteutuvan paremmin, kun epäterveelliselle tuotteelle

on olemassa samankaltainen terveellisempi vastine, joka voi syrjäyttää epäterveellisen tuotteen kulutusta.

Alkoholi- ja virvoitusjuomien, vesien ja eräiden muiden sellaisenaan juotavien juomien pakkauksista kannetaan myös juomapakkausveroa pois lukien pakkaukset, jotka kuuluvat panttiin perustuvaan palautusjärjestelmään ja jotka ovat uudelleen käytettävissä. Verovapaita ovat nestepakkauskartongista valmistetut pakkaukset, kuten maito- ja mehutölkit. Sen sijaan, jos nestepakkauskartongin sisällä on erillinen muovinen tai muusta materiaalista valmistettu pussi, kuten esimerkiksi hanaviinipakkauksissa, on pakkaus verollinen. Verottomia pakkauksia ovat myös tilavuudeltaan vähintään viiden litran vähittäismyyntipakkaukset sekä juuri ennen myyntiä täytettävät välittömästi käyttöön tarkoitetut pakkaukset, kuten kertakäyttöiset pahvi- ja muovimukit. Virvoitusjuomaveron alaiset tuotteet on määritelty ja lueteltu tulliverotuksessa käytetyssä tullitariffiluokittelussa (ks. liite 3).

Juomapakkausveron tavoitteena on vähentää ympäristöä kuormittavien kertakäyttöisten juomapakkausten käyttöä. Veronalaisiin pakkauksiin kuuluvat tullitariffin nimikkeeseen 22 kuuluvat juomat, joita ovat muun muassa virvoitusjuomat, alkoholi- ja mallasjuomat, vedet, kahvi- ja teejuomat sekä muut alkoholittomat juomat. Juomapakkausveron määrä on 51 senttiä litralta pakattua tuotetta.

Suomessa kannetaan myös muita kansallisia valmisteveronluonteisia tai vakuutuksen kaltaisia maksuja. Näitä maksetaan tyyppillisesti valtion talousarvion ulkopuolisiin rahastoihin, joista korvataan eräiden yhteiskunnallisten toimintojen piiriin kuuluvat vahingot ja kustannukset. Tällaisia maksuja ovat esimerkiksi energiatuotteista perittävät huoltovarmuusmaksut, joita kannetaan huoltovarmuusrahastoon väestön toimeentulon ja talouselämän turvaamiseksi poikkeusoloissa. Öljysuojarahastoon kerätään öljyn maahantuojilta öljyjättemaksua öljyjätehuollosta aiheutuvien kulujen rahoittamiseksi. Öljysuojamaksua peritään maahantuodusta tai Suomen kautta kuljetetusta öljystä öljyvahingoista ja niiden torjumisesta aiheutuneiden kustannusten korvaamiseksi. Öljysuojamaksun määrä on 0,50 euroa jokaista täyttä öljytonnia kohti ja sen määrä on kaksinkertainen, mikäli öljy on kuljetettu säiliöaluksella, jota ei ole varustettu lastisäiliöosan alueelta kaksoispohjalla.

Hallitus hyväksyi esityksellään HE 281/2022 kaivosmineraaliverolain, jolla kohdistettaisiin vero Suomessa louhittuihin kaivosmineraaleihin. Verovelvollisia kyseiselle kaivosverolle olisivat tyyppillisesti kaivosyhtiöt. Veron suorittamisvelvollisuus syntyisi metallimalmien osalta, kun kaivosmineraali toimitetaan rikastettavaksi, ja muiden kaivosmineraalien osalta, kun kaivosmineraali louhitaan. Metallimalmien vero olisi 0,6 prosenttia metallimalmin sisältämän metallin verotusarvosta, joka perustuisi lähtökohtaisesti kansainvälisiin markkinahintoihin. Malmin tai hyötykiven vero olisi 0,2 euroa tonnilta louhittua kaivosmineraalia. Kaivosvero tulee voimaan vuonna 2024 ja sen verotuotto on arviolta 25 miljoonaa euroa. Kaivosveron tuotosta 60 prosenttia ohjataan kaivosten sijaintikunnille ja 40 prosenttia valtiolle.

4.6 Tiettyjen palveluiden verot sekä muut toistuvat verot

Tässä luvussa käydään läpi Tilastokeskuksen veroluokituksessa luokkien 5126 (Tiettyjen palveluiden verot) ja 5213 kuuluvia eriä, joita ei ole selvityksen muissa osissa tarkasteltu.

Rahapelitoiminnan voittovarot kuuluvat Tilastokeskuksen luokituksessa luokan 512607 alaisuuteen. Rahapelitoiminnan voittovarot koostuvat pääasiassa Veikkaus Oy:n tuotosta, joka puolestaan koostuu Veikkauksen pelikatteesta, josta on vähennetty arpajaisvero ja muut toiminnan kulut. Rahapelitoiminnan tuotto ei kuulu verotuloihin valtion budjetissa, vaan se ohjataan ministeriöille, minkä tuotot lisäävät budjetissa ministeriöiden tuloja. Vuonna 2021 rahapelitoiminnan voittovarot muodostivat 819 miljoonan euron erän Tilastokeskuksen mukaan.

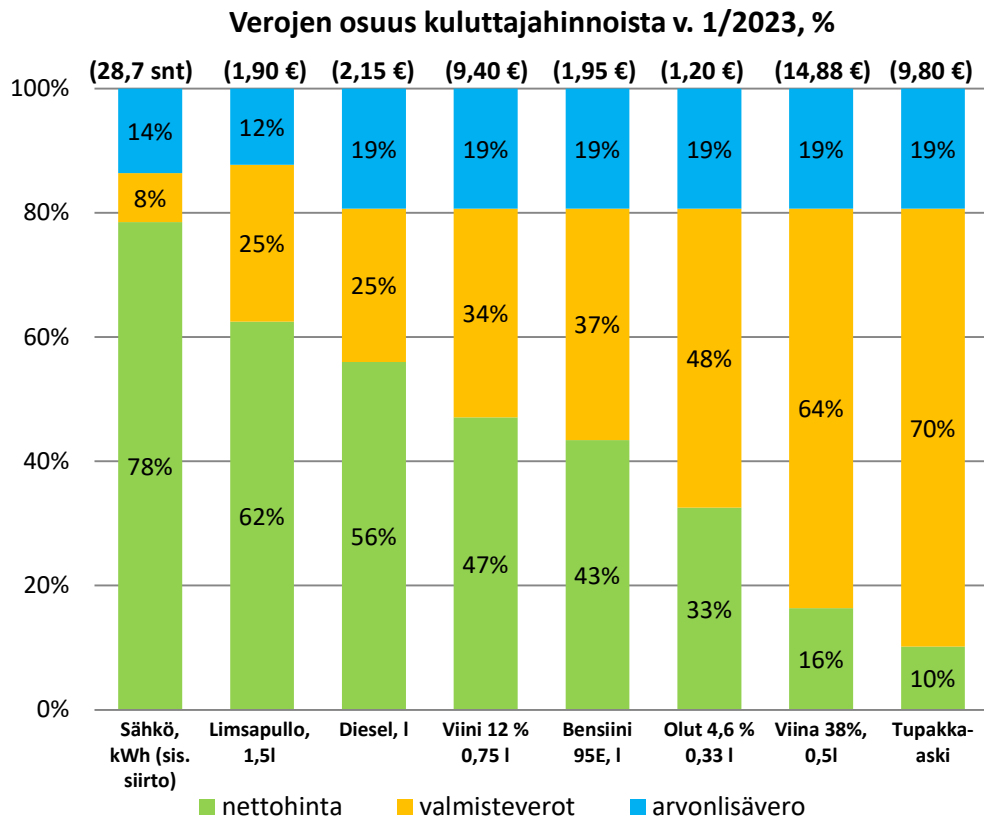
EU-vakaussmaksut kuuluvat Tilastokeskuksen luokituksessa erään 512606. Rahoitusvakaussvirasto kerää suomalaisilta luottolaitoksilta kriisinratkaisurahastoon (Single Resolution Fund, SRF) vakaussmaksuja, jotka perustuvat EU:n kriisinratkaisuasutukseen, vakaussmaksuista tehtyyn valtiosopimukseen sekä niitä täydentävään komission asetukseen. Vuonna 2021 vakaussmaksuja kerättiin 270 miljoonaa euroa. (RVV 2022)

Muihin otsikossa mainittuihin eriin lukeutuvat muun muassa talletussuojamaksut, erilaiset kalastukseen ja metsästyksen liittyvät lupamaksut, kala- ja riistanhoitomaksut, ydinenergiatutkimusmaksut sekä palosuojamaksut.

4.7 Esimerkkilaskelmia veroista kulutustuotteissa

Eri valmisteverojen tasoa voidaan havainnollistaa vertailulla, johon on koottu tyypillisiä valmisteveronalaisia tuotteita Suomessa. Kuviossa 17 esitetään eräiden valmisteveronalaisten tuotteiden hinnan jakautuminen prosentuaalisesti nettohintaan, valmisteveroihin ja arvonlisäveroon tammikuun 2023 veroperusteilla ja hintatasolla. Alkoholi- ja virvoitusjuomien hintoihin ei sisälly panttia. Nettohinnalla viitataan tuotteen verottomaan hintaan, jolloin kokonaishinnasta on vähennetty arvonlisävero ja valmistevero. Sähkön kilowattituntihintaan sisältyy sähkön siirto (alv 24 %), sähkövero (alv 24 %) ja sähköenergia (alv 10 %).

Kuvio 23 Esimerkkejä eräiden valmisteverollisten tuotteiden hinnan muodostumisesta 1/2023, %.



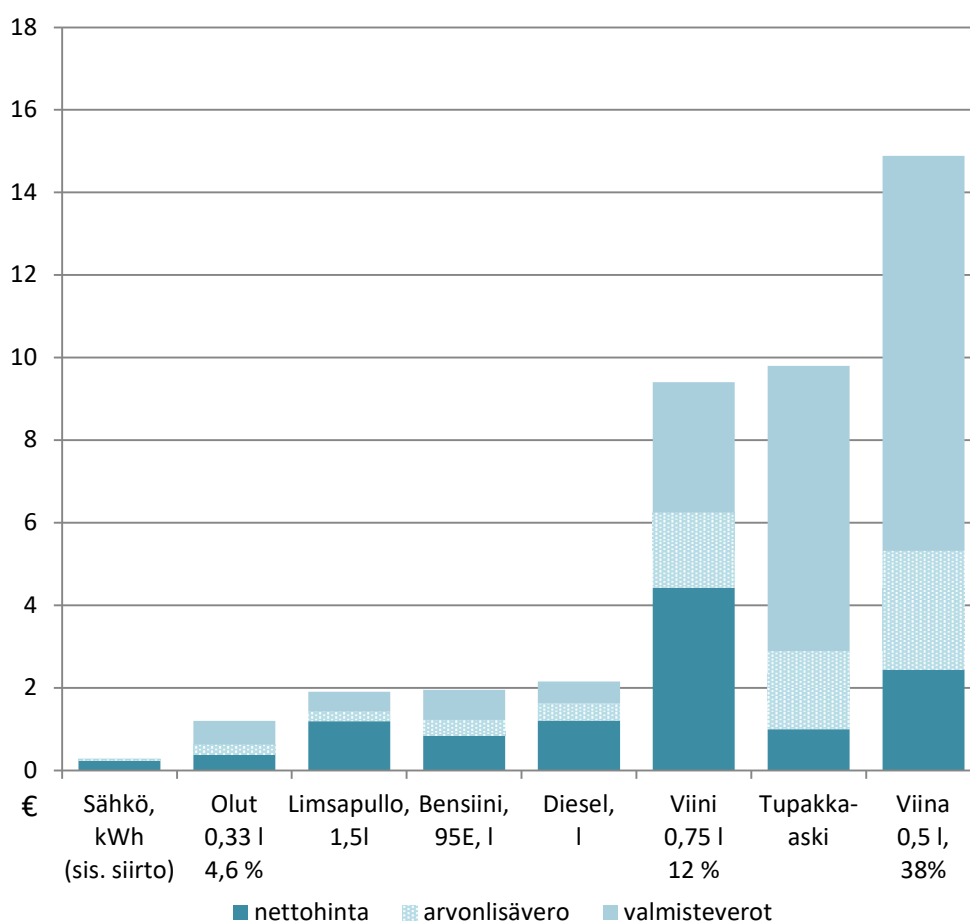
juomien hintaan ei sisälly panttia

Esimerkkituotteiksi on valittu kolme alkoholituotetta, pullo virvoitusjuomaa, tupakka-aski, energiatuotteista litra bensiiniä ja dieseliä sekä kilowattitunti sähköä. Tarkempi erittely esimerkeistä on liitteessä 2.

Esimerkkituotteista suhteellisesti eniten valmisteveroa kerätään tupakasta, jonka valmistevero esimerkin myyntihinnasta on 70 %. Arvonlisävero huomioiden verojen osuus on 90 %. Suhteellisesti toiseksi eniten veroa on viinapullossa, 84 prosenttia pullon pantittomasta hinnasta. Valmisteveron euromäärä viinapullossa perustuu juoman sisältämän alkoholin määrään, joten valmisteveron suhteellinen osuus pullon myyntihinnasta olisi pienempi, mikäli myyntihinta olisi korkeampi. Liikennepolttoaineiden hinnoissa verojen osuus bensiinissä on hieman yli puolet ja dieselissä hieman alle puolet. Kotitaloussähkön esimerkkitapauksessa kuluttajahinnasta valmisteveron osuus on noin 8 prosenttia. Tilapäisesti alennetun sähköenergian arvonlisäverokannan vuoksi jälkeen kilowattitunnista maksettava arvonlisäveron osuus on noin 14 %, samalla kun sähkön siirron arvonlisävero on 24 %. Kilowattitunnin hinnasta (ml. siirto) noin 78 prosenttia on nettohintaa. Energiatuotteiden hinnat voivat vaihdella markkinatilanteen mukaan melko paljon, millä on olennainen vaikutus verojen suhteelliseen osuuteen. Energian hintojen nopea nousu 2020-luvun alusta on alentanut polttoaineiden valmisteverojen suhteellista osuutta.

Esimerkkien virvoitusjuomapullo (ei-sokeriton) sisältää valmisteveroa 48 senttiä. 1,90 euron virvoitusjuomapullon hinnasta (hinta ei sis. panttia), valmisteveron osuus tuotteen hinnasta on noin 25 prosenttia, ja kulutusverot yhteensä vastaavasti 38 prosenttia. Virvoitusjuomat kuuluvat muiden elintarvikkeiden tapaan 14 prosentin alennetun arvonlisäverokannan piiriin. 1,5 litran sokeriton virvoitusjuoma sisältäisi valmisteveroa 19,5 senttiä, sillä sokerittomat juomat verotetaan matalammalla valmisteverokannalla (13 senttiä per litra). Toisin kuin virvoitusjuomiin, muihin esimerkkituotteisiin sovelletaan yleistä 24 prosentin arvonlisäverokantaa, jonka osuus tuotteen verollisesta hinnasta on noin 19,35 %. Kuviossa 19 esitetään valmisteveroesimerkit euromääräisenä.

Kuvio 24 Valmisteveroesimerkkien hinnan muodostuminen 1/2023, €.



5 AJONEUVOJEN VEROTUS

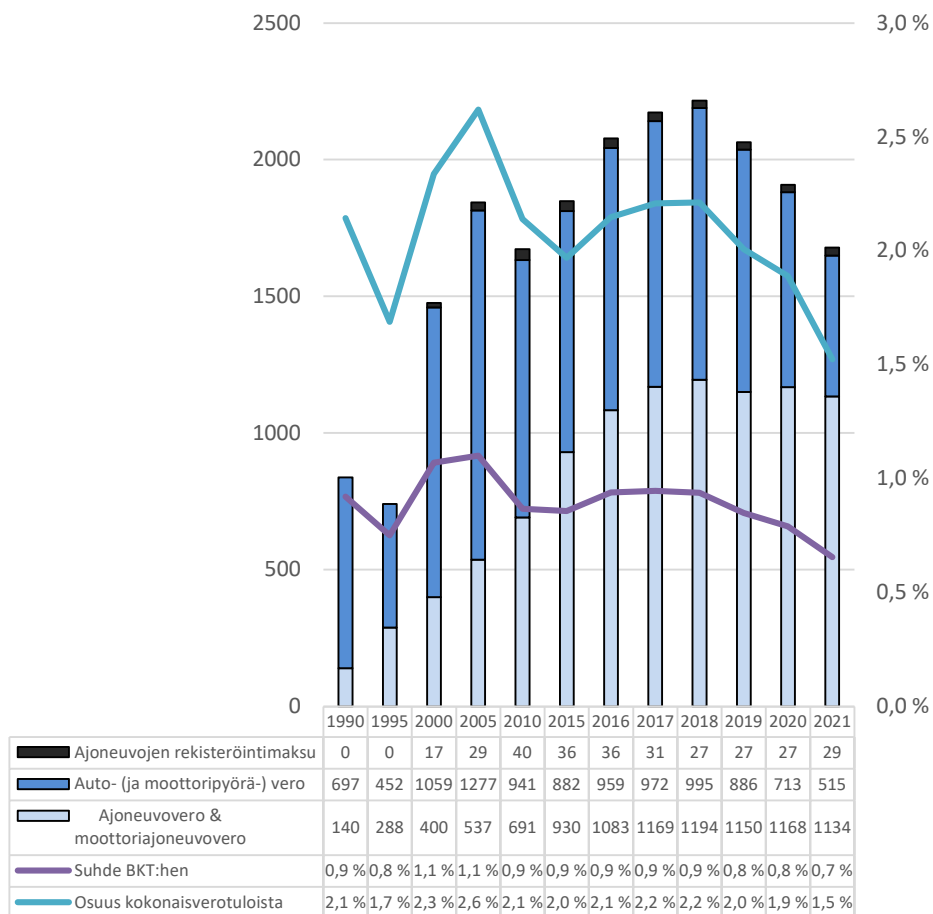
Kansallisiin kulutusveroihin kuuluvat myös ajoneuvoperusteiset verot, jotka voidaan jaotella ajoneuvon hankintaan, omistukseen ja käyttöön liittyviin veroihin. Autovero on ajoneuvon hankintavaiheen vero. Sitä maksetaan sekä uusista että käytettynä maahan tuoduista ajoneuvoista sekä sellaisista ajoneuvoista, joiden rakennetta, käyttötarkoitusta tai omistusta on muutettu niin paljon, että laissa säädetty veronmaksuvelvollisuus täyttyy. Kansantalouden tilinpidon EKT 2010 -uudistuksen myötä ajoneuvojen rekisteröintimaksu muutettiin palvelumaksusta veroksi. Tämä kertaluonteinen maksu maksetaan rekisteröinnin yhteydessä. Ajoneuvon omistusta verotetaan ajoneuvoverolla, kun taas käyttövaiheen veroksi luokitellaan polttoaineverot, joita käsitellään selvityksen luvussa 4.4. Useilla mailla on käytössään lisäksi veronluonteisia tie- ja ruuhkamaksuja, jotka ovat tapoja kerätä varoja julkiselle taloudelle liikenteestä ja samalla keino hillitä ruuhkia. Tilastokeskuksen tilastoluokituksessa ajoneuvoperusteisiin veroihin luetaan autovero, ajoneuvovero (ja entinen moottoriajoneuvovero), mutta liikennepolttoaineiden verot luetaan energiaveroihin. Liikennepolttoaineiden verot ovat kuitenkin osa tieliikenteen verotuksen kokonaisuutta. Liikennepolttoaineiden verotusta käsitellään selvityksen luvussa 4.4.

Auto- ja ajoneuvoveron suuruus määräytyy tavallisesti auton hiilidioksidipäästöjen perusteella. Syyskuusta 2018 lähtien Euroopan unionissa otettiin käyttöön uusi mittausmenetelmä pakokaasupäästöjen ja polttoaineen kulutuksen mittauksessa: Worldwide harmonised Light-vehicles Test Procedure (WLTP). WLTP syrjäytti aiemmin käytössä olleen New European Driving Cycle –mittaustavan (NEDC) uusien autojen hiilidioksidipäästöjen mittaamisessa. WLTP ja NEDC poikkeavat mittaustapoina toisistaan. WLTP-mittaustavassa autoa kuormitetaan enemmän, minkä vuoksi se antaa autoille keskimäärin suurempia päästölukemia kuin NEDC-mittaustapa. Koska aiemmat ajoneuvo- ja autoverotaulukot on tehty NEDC-tilastotaulukoiden päästölukemille, ei WLTP-mittaustavalla mitattujen autojen päästöille voida soveltaa samaa verotaulukkoa.

Autoveron tapauksessa uusia WLTP-verotaulukoita sovelletaan vain 1.9.2018 tai sen jälkeen rekisteröityihin tai käyttöön otettaviin uusiin autoihin, joiden päästöt on mitattu uudella WLTP-mittaustavalla.¹⁶ Autoille, joiden hiilidioksidipäästöt on mitattu WLTP-mittauksella, sovelletaan ajoneuvoveron ja autoveron verotaulukkoja 1A. Päästöperusteisten verotaulukoiden rinnalla säilyy verotaulukko 2 niitä vanhoja autoja varten, joiden hiilidioksidipäästöjä ei ole mitattu ja joiden ajoneuvovero määrätään ajoneuvon kokonaismassan mukaan.

¹⁶ Mikäli auto on tilattu ennen muutoksen voimaantuloa 1.9.2018, mutta otettu käyttöön vasta tämän jälkeen, verovelvollinen voi vaatia itselleen sovellettavaksi verotaulukkoa, joka on hänelle edullisempi. WLTP-autoverotaulukkoja tarkennettiin joulukuussa 2018. Tarkennukset tehtiin WLTP-verotaulukoille vuodelle 2019 ja myös vuoden 2018 osalta ajalle 3.12.2018-31.12.2018, sillä mittaustavan muutoksen otettiin nostaneen päästöarvoja jonkin verran enemmän kuin alun perin oltiin ennakoitu.

Kuvio 25 Ajoneuvoperusteisten verojen kertymät (milj. euroa, vasen asteikko), ajoneuvoperusteisten verojen suhde BKT:hen (% , oikea asteikko) ja osuus kokonaisverotuloista (% , oikea asteikko). Huom. vaaka-akselin intervallit. Lähde: Tilastokeskus.



Ajoneuvoperusteiset verot (ajoneuvojen rekisteröintimaksu, autovero ja ajoneuvovero) tuottivat verotuloja Suomessa yhteensä 1,7 miljardia euroa vuonna 2021. Tuotto on yli puoli miljardia euroa vähemmän kuin vuonna 2018, jolloin nimellinen tuotto oli korkeimmillaan. Koko summan jakautuminen osiin esitetään kuviossa 20. Ajoneuvoperusteisten verojen tuotto on ollut autoverovoittoista aina vuoteen 2014, minkä jälkeen ajoneuvoveron kertymä on ollut joka vuosi suurempi kuin autoveron. Autoveron tuotto on laskenut nopeasti 2010-luvun loppupuoliskon jälkeen. Verokertymien suhteellinen muutos heijastaa sekä Suomen kohdalla tahtoa siirtää verotuksen painopistettä auton hankintavaiheen verotuksesta käyttövaiheen verotukseen ja toisaalta myös vähä-/nollapäästöisten autojen yleistymistä autojen käyttöönotossa ja ensirekisteröinnissä.

Autoiluun liittyvät keskeiset veromuutokset vaalikaudella 2019-2023 ovat koskeneet liikennepolttoaineiden verotusta (luku 4.4) ja täyssähköautojen auto- ja ajoneuvoveromuutoksia. Lisäksi tuloverotuksessa liikenteen työsuhde-etuihin on tehty eräitä veromuutoksia. Marinin hallitusohjelmaan lukeutuu myös kirjaus, jonka perusteella hallituskaudella säädetään laki, joka mahdollistaa kaupunkiseutujen liikenteen hallintaan

tähtäävien ruuhkamaksujen käyttöönoton. Lainsäädäntösuunnitelmaa koordinoivan epävirallisen ministerityöryhmän linjauksella ruuhkamaksujen puitelakia koskeva hallituksen esitys päätettiin poistaa, eikä lakia ruuhkamaksuista tule vaalikauden aikana.

Syksyn 2021 budjettiriihessä päätettiin, että nollapäästöiset autot vapautetaan autoverosta ja sitä vastaavasti korotettiin kyseisten autojen ajoneuvoveroa. Muutoksen arvioitiin olevan pitkällä aikavälillä budjettineutraali, joskin muutos myöhentää verotulojen keräämistä.

Vaalikaudella 2015-2019 autoveroa kevennettiin asteittain 2016-2019 kunakin vuonna. Muutoksen arvioitiin vaikuttavan verotuottoon vähentävästi 213 miljoonalla eurolla, minkä lisäksi uusien autojen keskimääräisen kilometrikohtaisen hiilidioksidipäästön arvioitiin alenevan noin kymmenellä grammalla. Sipilän hallituskauden alussa ajoneuvoveroa kiristettiin ensin korottamalla ajoneuvoveron perusveroa kaikilta autoilta 36,50 eurolla per vuosi, minkä arvioitiin kasvattavan (staattisesti) verotuottoa 102 miljoonalla eurolla. Myöhemmin samalla vaalikaudella ajoneuvoveron perusveroa kuitenkin kevennettiin 50 miljoonalla eurolla alkaen vuoden 2020 veropäiviltä. Veronkevennys painottui pienipäästöisiin autoihin ja suurin veronkevennys kohdistui nollapäästöisille täyssähköautoille. Sipilän hallituksen hallitusohjelmassa linjattiin venen ja moottoripyöräveron asettamisesta, jonka toteuttamisesta lopulta kuitenkin luovuttiin.

5.1 Autovero

Autovero on ajoneuvon arvoon perustuva kertaluonteinen vero, jota maksetaan henkilö- ja pakettiautoista, moottoripyöristä sekä eräistä muista ajoneuvoista, jotka merkitään ensimmäisen kerran Suomen ajoneuvorekisteriin. EU:n ulkopuolelta tuotavista ajoneuvoista kannetaan lisäksi tulli ja maahantuonnin arvonlisävero. Autovero on luonteeltaan päästöperusteinen ja auton autoveroprosentti kasvaa auton hiilidioksidipäästöjen tai auton kokonaismassan perusteella. Autoveron määrään vaikuttaa olennaisesti myös kyseessä olevan auton yleinen vähittäismyyntihinta. Autoveron tuotto vuoden 2023 talousarviossa arvioidaan olevan 541 miljoonaa euroa. Keskimääräinen autovero arvioidaan olevan 2 800 euroa vuonna 2023 sekä uusille että käytetyille henkilöautoille.

Hallitus päätti syksyn 2021 budjettiriihen yhteydessä, että niistä henkilö- tai pakettiautoista, joiden laskennallinen ominaishiilidioksidipäästö on 0 g/km ja jotka on otettu käyttöön 1.10.2021 tai myöhemmin, ei suoriteta autoveroa. Kyseisten autojen ajoneuvoveron perusveroa nostettiin samassa yhteydessä kompensoivana toimenä. Vaalikauden 2019-2023 aikana taksien verotuki poistui vuonna 2022, mutta päätös poistumisesta tehtiin Sipilän hallituksen toimesta jo edellisellä vaalikaudella.

Suuressa osassa OECD-maista on käytössä autovero tai autoveron tyyppinen rekisteröintimaksu. Maittaiset vaihtelut auton hankinnan verojen tasoissa ovat kuitenkin suuria. Esimerkiksi Japanissa arvonlisäverokanta on 10 % ja auton hankintahinnasta

veroa maksetaan 0-3 %. Vastaavasti Tanskassa arvonlisäverokanta on 25 % ja yksityiskäyttöön hankitusta autosta rekisteröintimaksu voi olla suurempi kuin auton hankintahinta. (OECD 2022.)

Autoveroa on kannettu Suomessa vuodesta 1958 lähtien. Euroopassa ajoneuvon hankintaan perustuvat erityisverot ovat melko yleisiä, mutta niiden määräytymisperusteet ja taso vaihtelevat. Esimerkiksi OECD-maissa on hyvin yleistä, että teknisten ominaisuuksien ohella veron määrä on kytköksissä ajoneuvon arvoon. Tavallista on myös, että autoveroon vaikuttavat ympäristöominaisuudet, kuten auton hiilidioksidipäästö-taso tai polttoaineenkulutus. Joissakin maissa vero perustuu pelkästään ajoneuvon tekniin ominaisuuksiin. Monilla mailla on myös verokannustimia sähköautojen hankintaan. (OECD 2022.)

Suomi on tavoitellut hiilidioksidipäästöjen vähentämistä verottamalla raskaspäästöisiä autoja vähäpäästöisiä kireimmin. Sipilän hallitus päätti vuoden 2015 lopulla autoveron vuosittaisista kevennyksistä autoille, joiden CO₂-päästöt ovat alle 140 grammaa kilometriä kohden (NEDC-mittaustavalla mitattuna). Tämän päästörajan ylittäviltä autoilta autoveroprosentit jätettiin ennalleen. Veroprosentteja alennettiin 2016-2019 asteittain joka vuosi painottaen nolla- ja vähäpäästöisiä autoja. Lisäksi vaalikauden aikana päätettiin taksien autoverotuen asteittaisesta poistosta, jonka verovaikutus on noin 12 miljoonaa euroa. Autoverolla on ollut merkittävä vaikutus vähäpäästöisten henkilöautojen hankintaan ohjaamisessa (HE 33/2015.).

Uuden auton autoveron määrä lasketaan prosenttiosuutena ajoneuvon verotusarvosta, eli yleisestä verollisesta vähittäismyyntiarvosta, joka sisältää kaikki ajoneuvon hintaan sisältyvät verot. Yleisellä vähittäismyyntiarvolla tarkoitetaan hintaa, joka samanlaisesta ajoneuvosta olisi yleisesti saatavissa myytäessä se verollisena Suomen markkinoilla kuluttajan asemassa olevalle ostajalle sinä ajankohtana, jona veron suorittamisvelvollisuus syntyi. Yleiseen vähittäismyyntiarvoon lisätään arvonlisäverollinen lisävarusteiden hinta. Uusien autojen kohdalla laskennallista tavanomaista alennusta vastaa 5,5 prosenttia pyyntihinnasta lisättyinä 250 eurolla, mutta kuitenkin enintään 20 prosenttia pyyntihinnasta. Verotuskäytännön mukaan vähennystä ei kuitenkaan tehdä, jos ajoneuvon pyyntihinnasta ei myönnetä kuluttajan asemassa olevalle ostajalle alennuksia (ns. nettohinnasto). Autoverolain 16 §:n 3 momentin mukaan tavanomaisia rahoituskuluja ja ajoneuvon asiakkaalle toimittamisesta aiheutuvia tavanomaisia enintään 600 euron suuruisia kustannuksia ei lueta ajoneuvon verotusarvoon. Käytettyjen autojen verotusarvot perustuvat tilastolliseen malliin, jossa selittävinä muuttujina käytetään auton mallia, ikää, ajosuoritetta, tehoa, vaihteistoa, käyttövoimaa ja mallisukupolvea (jos hyödynnettävissä). Esimerkkilaskelma taulukossa 9 selventää uuden henkilöauton verotusta.

Taulukko 8 Esimerkki uuden henkilöauton (CO₂-päästö 120 g/km) autoverosta vuonna 2022, autoveroprosentti taulukosta 1A (WLTP-mittaustapa).

Veroprosentti 9,5 verotaulukosta 1A (WLTP-hiilidioksidipäästö 120 g/km)	
Ajoneuvon yleinen pyyntihinta (sis. alv)	25 000,00
Lisävarusteet (sis. alv)	4 000,00
Vähennetään tavanomaiset alennukset (5,5 % * (25 000 € + 4 000 €) + 250 €)	-1 845,00
Ajoneuvon yleinen autoveroton myyntihinta	27 155,00
Auton verotusarvo eli yleinen verollinen vähittäismyyntiarvo 27 155€ / (1 - 0,095)	30 005,52
Autovero (30 005,52 € - 27 155,00 €)	2 850,52
Arvonlisävero (29 000,00 € / 1,24 * 0,24)	5 612,90
Verot yht.	8 463,42

Henkilö- ja pakettiautoista ensirekisteröinnin yhteydessä kannettava autovero on porrastettu auton polttoaineen ominaiskulutusta vastaavien hiilidioksidipäästöjen (CO₂-päästö) perusteella. 1.10.2021 tai sen jälkeen käyttöön otettujen nollapäästöisten autojen autoveroprosentti on 0,0 – toisin sanoen näistä autoista ei makseta autoveroa. Auton CO₂-päästölukema voidaan todentaa esimerkiksi auton rekisteröintitodistuksesta, vaatimuksenmukaisuustodistuksesta tai auton valmistajan antamasta todistuksesta. Hiilidioksidipäästöllä tarkoitetaan ajoneuvon valmistajan EU-tyyppihyväksynnässä ilmoittamaa yhdistettyä kaupunki- ja maantieajon polttoaineen ominaiskulutusta vastaavaa hiilidioksidipäästöä, jonka yksikkönä käytetään grammaa per kilometri. Jos ajoneuvon hiilidioksidipäästöä ei ole tiedossa, veroprosentti määräytyy ajoneuvon kokonaismassan ja käyttövoiman perusteella. Moottoripyörille ei sen sijaan ilmoiteta hiilidioksidipäästöjä, minkä vuoksi niiden verotus määräytyy moottorin iskuilavuuden mukaan. Moottoripyörien veron osuus on 9,8–24,4 prosenttia verotusarvosta.

5.2 Ajoneuvovero

Autoista peritään lähes kaikissa EU-maissa vuosittaista käyttömaksua. Suomessa auton omistus- tai haltijuusajalta maksetaan ajoneuvoveroa. Tyypillisesti se perustuu joko auton hiilidioksidipäästöihin, painoon, käyttöön, ajoneuvotyyppiin, tehoon tai ikään. Useissa maissa dieselautojen vuotuinen käyttömaksu on korkeampi kuin bensiinikäyttöisten autojen, mitä perustellaan tarpeella tasata bensiini- ja dieselautojen käyttökustannuksia. Esimerkiksi Suomessa dieselöljyä verotetaan lievemmin kuin moottoribensiiniä, koska dieseliä pääsääntöisesti kuluttavaa hyötyliikennettä on haluttu tukea polttoainekustannuksissa. Ajoneuvovero on kuitenkin kansallinen vero, jota ei ole harmonisoitu EU:ssa, lukuun ottamatta raskaiden ajoneuvojen vuotuista käyttömaksua.

Ajoneuvovero¹⁷ koostuu Suomessa *perusverosta* ja muilta kuin bensiinikäyttöisiltä ajoneuvoilta kannettavasta *käyttövoimaverosta*. Mikäli ajoneuvoveroa ei ole maksettu,

¹⁷ Dieselautojen vuosittainen käyttövoimaveroto toteutettiin aikaisemmin erillisellä moottoriajoneuvoverolla. Moottoriajoneuvovero yhdistettiin ajoneuvoveroon vuonna 2004.

ajoneuvo on käyttökiellossa, eikä sitä saa käyttää liikenteessä. Veroa ei peritä niiltä päiviltä, jolloin auton on ilmoitettu olevan poissa liikennekäytöstä. Ajoneuvoveron tuotto on vuoden 2023 talousarviossa 1,1 miljardia euroa. Ajoneuvoverotukseen liittyvien verotukien yhteismäärä on Talousarvio 2023:n mukaan 19 miljoonaa euroa.

Perusveroa maksetaan kaikista ajoneuvoliikennerekisteriin merkityistä henkilö-, paketti- ja matkailuautoista sekä tietyistä erityisajoneuvoista ja sen suuruus perustuu tavallisesti ajoneuvon hiilidioksidipäästöihin. Henkilöautojen ajoneuvovero perustuu hiilidioksidipäästöihin, mikäli auton kokonaismassa on alle 2 500 kilogrammaa, se on otettu ensimmäisen kerran käyttöön 1.1.2001 tai myöhemmin. Näin menetellään myös silloin, kun auton kokonaismassa on yli 2 500 kilogrammaa ja se on otettu käyttöön 1.1.2002 tai myöhemmin. Pakettiautoille ajoneuvoveron perusvero määräytyy hiilidioksidipäästön mukaan, jos se on otettu käyttöön 1.1.2008 tai myöhemmin, kuten myös 1.1.2006 tai myöhemmin käyttöön otetulle kaksikäyttöautolle. Mikäli ajoneuvo on otettu käyttöön ennen edellä mainittuja ajankohtia tai sille ei ole määritelty tyyppihyväksynnässä hiilidioksidipäästöä, ajoneuvovero maksetaan pakettiauton massan perusteella.

Käyttövoimaveron kannetaan henkilö-, paketti- matkailu- ja kuorma-autoista, jotka käyttävät käyttövoimanaan kokonaan tai osaksi muita energianlähteitä kuin moottoribensiiniä. Matkailuautojen käyttövoimaveron lasketaan pakettiautojen verokannalla. Henkilöautojen kohdalla käyttövoimaverolla tasataan eroja muiden energianlähteiden verotasoissa moottoribensiiniin nähden. Paketti- ja kuorma-autojen käyttövoimaverolla ei ole vastaavaa vaikutusta. Kuorma-autojen käyttövoimaverolla pannaan täytäntöön EU:n lainsäädännössä edellytetty raskaiden ajoneuvojen vuotuinen vero. Verovelvollinen on auton rekisteriin merkitty haltija tai omistaja.

Henkilöautojen käyttövoimaveron määräytyy auton painon ja käyttövoimaluokan mukaan. Henkilöauton käyttövoimaveron yhtä päivää kohden lasketaan kaavalla:

- Diesel: 5,5 snt/alkava 100 kg
- Sähkö: 5,5 snt/alkava 100 kg
- Sähkö ja moottoribensiini: 0,5 snt/alkava 100 kg
- Sähkö ja diesel: 4,9 snt/alkava 100 kg
- Metaanipolttoaine (kaasuauto): 3,1 snt/alkava 100 kg

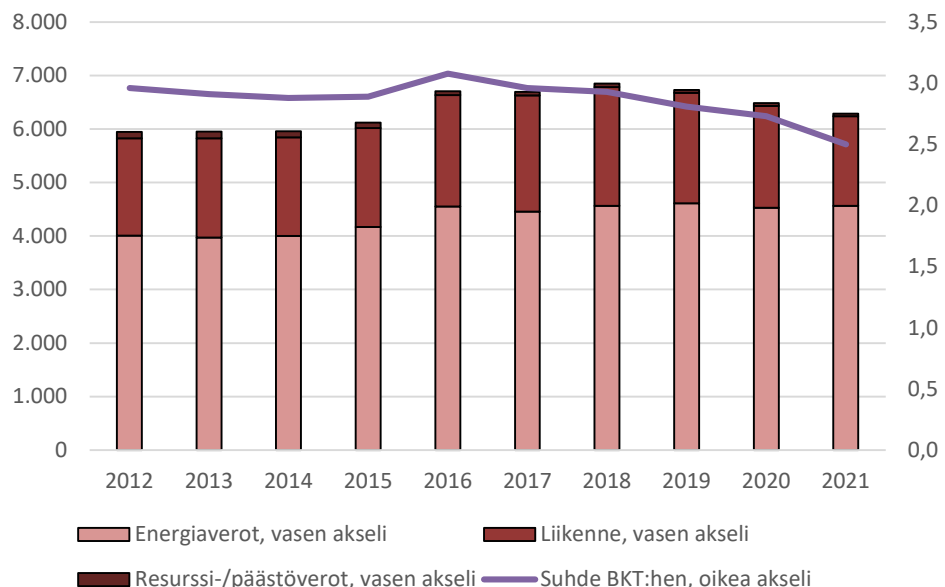
Vaalikaudella 2019-2023 hallitus päätti nostaa 1.10.2021 jälkeen käyttöön otettujen nollapäästöisten autojen ajoneuvoveron perusveroa. Korotettua perusveroa kuitenkin sovelletaan vasta 1.10.2023 ja sen jälkeisiltä päiviltä kannettavaan veroon. Perusveron korotus nosti ajoneuvoverolain nollapäästöisiin autoihin soveltuvaa vuotuista perusveron määrää 53,29 eurosta 118,29 euroon.

6 YMPÄRISTÖVEROT

OECD lukee ympäristöveroiksi verot ja maksut, joita sovelletaan sellaiseen veropohjaan, jolla on vaikutusta ympäristöön. Tilastokeskuksen mukaan ympäristövero tai maksu kohdistuu johonkin mitattavaan fyysiseen suureeseen, joka vaikuttaa haitallisesti ympäristöön. Määrittelyssä keskeistä on näin ollen veropohja, ei veron luonne. Ympäristöverot ovat tärkeä osa valtioiden keinovalikoimaa ympäristönsuojelussa. Tässä luvussa tarkastellaan jo aiemmissa luvuissa esiintyneitä kulutusveroja, jotka voidaan lukea myös ympäristöveroiksi. Näillä veroilla voidaan korjata markkinoiden aiheuttamaa ympäristön saastumista ja vaurioitumista (negatiivisia ulkoisvaikutuksia). Vaikkakin verojen myötä kustannukset nousevat, ympäristöverot eivät pakota markkinoiden toimijoita vähentämään päästöjään ja täten valtion ei tarvitse itsessään estää toimijoiden tuotantoa. Ympäristöverot jättävät kuluttajille ja yrityksille valinnanvaran määrittää, missä määrin omaa hiilijalanjälkeään halutaan pienentää ja toisaalta luovat kannustimen innovoida tuotantoaan päästöystävällisempään suuntaan. (OECD 2011b)

Eurostatin (2022b) mukaan ympäristöveroja kerättiin Suomessa vuonna 2020 yhteensä n. 6,5 mrd. euroa (Kuvio 21). Suhteutettuna BKT:hen se vastaa noin 3,0 prosenttia. Eurostatin tilastoluokituksessa ympäristöveroihin on luettu energiaverot (sis. liikennepolttoaineet), liikenneverot (ei sis. liikennepolttoaineita), päästöverot sekä resurssiverot.

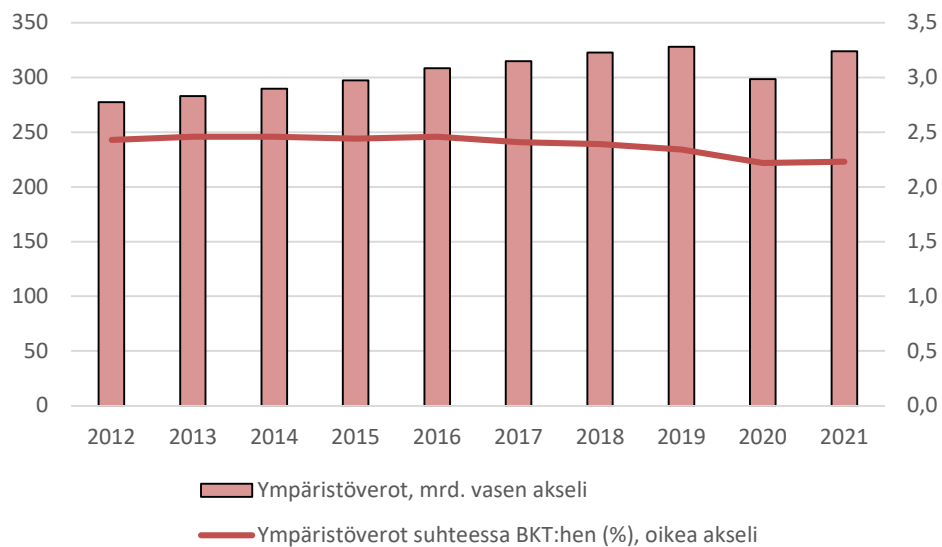
Kuvio 26 Ympäristöverojen kertymä (milj. €) ja ympäristöverojen suhde BKT:hen (%) Suomessa 2012-2021. Lähde: Eurostat (2023).



Vaikka verotasojen korotuksia on tehty muun muassa liikenne- ja lämmityspolttoaineiden verotasoihin monesti läpi 2010-luvun, on ympäristöverojen ohjausvaikutus kaventanut energiaverojen veropohjia.

EU27-maissa kerättiin ympäristöveroja (energia-, liikenne-, päästö- ja resurssiveroja) vuonna 2021 noin 324 miljardilla euroa, joka on noin 25 miljardia enemmän kuin vuotta aiemmin. Ympäristöverot suhteessa bruttokansantuotteeseen ovat EU27-maissa säilyneet koko 2010-luvun 2,2-2,5 prosentissa. Kuvioissa 27 tarkastellaan EU:n ympäristöverotilastoja koko unionin tasolla.

Kuvio 27 Ympäristöverot EU-maissa v. 2011-2020: suhde bruttokansantuotteeseen (%) sekä kertymä (mrd. €). Lähde: Eurostat (2023).



Kun ympäristövero tehokkaasti toimiessaan vähitellen johtaa veropohjan ja verotuottojen pienenemiseen, ei verotuottojen määrästä tai bkt-suhteesta voi päätellä ohjauskeinojen tehoa tai määrää. Esimerkiksi ympäristölle vähemmän haitallinen energia-vaihtoehto voi olla kevyemmin verotettu kuin haitallisempi vastine, jolloin siirtymä ympäristöystävällisempään kulutukseen pienentää verokertymää.

7 LOPUKSI

Päätyvällä vaalikaudella 2019-2023 Suomessa tehtiin kulutusverotukseen kattavasti muutoksia, etenkin energiaverotuksessa. Verotasojen korotuksia tehtiin lämmitys- ja liikennepolttoaineiden, tupakka-, alkoholijuoma-, virvoitusjuoma- sekä jäteveroon. Autovero poistettiin 1.10.2021 ja sen jälkeen käyttöön otetuilta nollapäästöisiltä autoilta ja ko. autojen ajoneuvoveron perusveroa korotettiin. Arvonlisäverokannat säilyivät muuttumattomana, mutta koronapandemian ja Ukrainan sodan myötä eräiden tuotteiden alv-kantoihin tehtiin tilapäisluonteisia muutoksia. Energiaverotuksessa II-luokan sähköverotaso laskettiin EU:n minimitasolle ja energiaintensiivisen teollisuuden energiaveronpalautus päätettiin poistaa. Vaalikauden ei-tilapäisten kulutusveromuutosten verotuottovaikutusten summa on yhteensä n. 780 miljoonaa euroa.

Arvonlisävero on käytännössä vakioinen osa tavaroiden ja palveluiden kuluttajahinnoista, kun taas valtaosa valmisteveroista on nimellisiä (euromääräisiä) yksikköä kohden. Arvonlisäveron tuotto on julkiselle taloudelle merkittävä: se vastaa yli viidennestä kaikista verotuotoista. Valmisteverojen ja muiden erityisten kulutusverojen merkitys julkiselle taloudelle on vähentynyt viimeisen kymmenen vuoden aikana, kun tasokorotukset nimellisiin verotasoihin eivät monelta osin ole vastanneet kuluttajahintojen nousua. Myös autojen hiilidioksidipäästöihin perustuvan autoveron tuottoon kohdistuu laskupaineita, kun yhä useampi Suomessa käyttöön otettava auto on vähäpäästöinen, ellei päästötön. Tällä on vaikutuksensa myös liikennepolttoaineista kertyviin verotuottoihin, kun perinteiset käyttövoimat jäävät hiljalleen historiaan ja syrjäytyvät kevyemmin verotetuilla vaihtoehdoilla.

Merkittävä osa verotasojen korotuksista viimeisten vaalikausien aikana on kohdistunut tupakkaveroon, vaikka toisaalta tupakkaveron veropohjan kapeneminen, eli verollisen kulutuksen väheneminen on nakertanut tasokorotusten valtiontaloudellista vaikutusta. Tämänkaltaisen veropohjan pieneneminen on toisaalta julkisen talouden näkökulmasta haittaverojen tavoitekin, sikäli kun verolla pyritään käyttäytymisvaikutukseen, jonka vääjäämätön seuraus on verotulojen pieneneminen. Em. syistä sekä talouskasvun takia erityisten kulutusverojen suhde BKT:hen ja osuus kokonaisverotuloista on ollut laskusuuntaista monilta osin (kts. esim. kuviot 10, 16, 17, 20) viime vuosina. Mikäli haitta- ym. valmisteveroista halutaan entisenkaltaisia verotuottoja myös jatkossa, nykyisiä verotasoja on nostettava eikä uusia veropohjia voi olla harkitseematta.

Tieliikenteen verotus on valtiontaloudelle tärkeä tulonlähde, mutta tieliikenteen verotuksella myös hillitään autoilusta koituvia haittoja. Kun autoilu tuottaa vähemmän hiilidioksidipäästöjä, autoilusta koitua haitta itsessään vähenee. Autoilun muut negatiiviset ulkoisvaikutukset eivät kuitenkaan lakkaa olemasta, vaikka autoilu olisikin täysin CO₂-päästötöntä. Esimerkkejä tällaisista ulkoisvaikutuksista ovat ruuhkat, autoilun tuottamat pienhiukkaset, onnettomuudet ja melu – ellei myös hyötyliikunnan väheneminen. Jos verotuotot tieliikenteestä halutaan pitää nykyisellään, tieliikenteen verotuksen rakennetta tulee uudistaa. Nykyisellään tieliikenteen verotus kytkeytyy pitkälti hiilidioksidipäästöjen verottamiseen eri muodoissaan, mikä aiheuttaa haasteita fiskaalisesta näkökulmasta.

LÄHTEET

Bundesregierung (2022). Fragen und Antworten zum „Tankrabatt.“ <<https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/faq-energiesteuersenkung-2049702>>. Viitattu 2.2.2023.

Copenhagen Economics (2007). Study on reduced VAT applied to goods and services in the Member States of the European Union. Final Report. 6503 DG TAXUD.

European Commission (2011). A retrospective evaluation of elements of the EU VAT system. TAXUD/2010/DE/328. London 2011.

European Commission (2022). VAT gap in the EU. <<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/030df522-7452-11ed-9887-01aa75ed71a1>>.

Eurostat (2022). Data on taxation. <https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/economic-analysis-taxation/data-taxation_en> Viitattu 30.1.2023.

Eurostat (2023) Environmental tax revenues. <https://ec.europa.eu/eurostat/data-browser/view/env_ac_tax/default/table?lang=en>. Viitattu 30.1.2023.

Finansdepartementet (2022). Tillfälligt sänkt skatt på drivmedel och sänkt skatt på bränslen i viss värmeproduktion. <<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/departementsserien-och-promemorior/2022/10/tillfalligt-sankt-skatt-pa-drivmedel-och-sankt-skatt-pa-branslen-i-viss-varmeproduktion/>>. Viitattu 2.2.2023.

Honkatukia Juha, Tamminen Saara (2013). Vuoden 2011 energiaverouudistuksen kansantaloudelliset vaikutukset. VATT Tutkimukset 172. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Helsinki. <<https://www.doria.fi/handle/10024/148708>>.

Honkatukia Juha; Keskinen, Peetu; Ruuskanen, Olli-Pekka; Villanen, Juuso (2020). Dieselin verotuen vaikutusten arviointi. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:4. ISBN PDF:978-952-287-824-3. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162031/VNTEAS_2020_4.pdf>

Korhonen, Marja-Riitta; Pitkänen, Kati; Niemistö, Johanna (2018). Selvitys orgaanisen jätteen kaatopaikkakiellon vaikutuksista. <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-11-4800-2>>.

Kosonen, Tuomas; Savolainen, Riikka (2019). Makeisveron vaikutus makeisten hintoihin ja kulutukseen. Raportteja 38. Palkansaajien tutkimuslaitos. ISBN 978-952-209-181-9. Helsinki. <<https://labour.fi/julkaisu/makeisveron-vaikutus-makeisten-hintoihin-ja-kulutukseen/>>.

OECD, Macrobond. Revenue Statistics -tietokanta, OECD countries: Comparative tables. Viitattu 24.1.2023.

OECD (2011a). Consumption Tax Trends 2010: VAT/GST and Excise Rates, Trends and Administration Issues, OECD Publishing. <<http://dx.doi.org/10.1787/ctt-2010-en>>.

OECD (2011b). Environmental Taxation - A Guide for Policy Makers. <<http://www.oecd.org/env/tools-evaluation/48164926.pdf>>.

OECD (2022), Consumption Tax Trends 2020: VAT/GST and Excise Rates, Trends and Policy Issues, OECD Publishing. <https://www.oecd.org/tax/consumption-tax-trends-19990979.htm>

Työ- ja elinkeinoministeriö. Työ- ja elinkeinoministeriön verkkosivut. Päästökauppa. <<http://tem.fi/paastokauppa>>.

Rauhanen, Timo (2003). Kulutusverotuksen harmonisointi EU:ssa. Teoksessa Hjerpe et al. 2003: Verokilpailu ja Suomen verojärjestelmä. WSOY, Vantaa.

Riigi Teataja. Alcohol, Tobacco, Fuel and Electricity Excise Duty Act <<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/520062019001/consolide/current>>. Viitattu 4.5.2022.

RVV (2022). Rahoitusvakuusviraston verkkosivut: <<https://rvv.fi/-/rahoitusvakuusvirasto-keraa-luottolaitoksilta-vakuusmaksuja-320-miljoonaa-euroa>>. Viitattu 24.1.2023.

Savolainen, Leena (2015). Verottaja kuluttajan kukkarolla – kulutusverot meillä ja muualla. Verotietoa 72. Veronmaksajain Keskusliitto. <<https://www.veronmaksajat.fi/luvut/Selvitykset/Verottaja-kuluttajan-kukkarolla---Kulutusverot-meilla-ja-muualla/#3d8f19a4>>.

Talousneuvosto (2002). Verotus kansainvälisessä toimintaympäristössä. Työryhmäraportti. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 2002/5.

TEDB-tietokanta (2023). Taxes in Europe Database. <http://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxSearch.html>. Viitattu 18.1.2023 & 19.1.2023.

THL, Kantar. Alkoholin matkustajatuonti & Alkoholin verkko-ostot. <<https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/paihteet-ja-riippuvuudet/alkoholi/alkoholin-matkustajatuonti-ja-verkko-ostaminen>>. Viitattu 26.1.2023.

Tilastokeskus. StatFin-tietokanta. (Verot ja veronluonteiset maksut, viitattu 14.9.2022, 16.1.2023, 25.1.2023 & 27.1.2023. <<http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/>>.

Tilastokeskus, Macrobond. StatFin-tietokanta, Verot ja veronluonteiset maksut. Viitattu 24.1.2023.

Työ- ja elinkeinoministeriö. Päästökauppa. <<https://tem.fi/paastokauppa>>. Viitattu 16.5.2022.

Valtiovarainministeriö (2010). Verotuksen kehittämistyöryhmän loppuraportti. Valtiovarainministeriön julkaisuja 51/2010. Helsinki.

Valtiovarainministeriö (2020). Energiaverotuksen uudistamista selvittävän työryhmän raportti ehdotukseksi hallitusohjelman kirjausten ja tavoitteiden toteuttamisesta sekä energiaverotuksen muusta kehittämisestä. <<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162425>>.

Valtiovarainministeriö (2022). Savukkeiden matkustajatuonti väheni, nuuskan lisääntyi. Uutinen: <<https://vm.fi/-/savukkeiden-ja-nuuskan-matkustajatuonti-vahentyi-1>>.

Liite 1

Kulutusverot suhteessa BKT:hen ja osuuksina kokonaisverotuetosta v. 1975-2021

Lähde: Tilastokeskus, Macrobond (& omat laskelmat)

	Kulutus- verot yhteensä, milj. €	Arvonlisä-/ liikevaihto- vero, milj. €	Muut kulutus- verot, milj. €	Kulutus- verot suh- teessa BKT:hen, %	ALV / LVV suhteessa BKT:hen, %	Muut kulutus- verot suhteessa BKT:hen, %	Kulutus- verojen osuus kokonais- verotuo- tosta, %	ALV:n / LVV:n osuus kokonais- verotuo- tosta, %	Muiden kulutus- verojen osuus kokonaisvero- tuetosta, %
1975	2102	1030	1072	11,6	5,7	5,9	31,9	15,6	16,3
1976	2409	1121	1288	11,7	5,4	6,3	29,4	13,7	15,7
1977	2850	1393	1457	12,6	6,2	6,4	31,5	15,4	16,1
1978	3215	1606	1609	12,8	6,4	6,4	35,1	17,5	17,6
1979	3673	1791	1882	12,6	6,2	6,5	35,9	17,5	18,4
1980	4203	2062	2141	12,5	6,1	6,4	35,3	17,3	18,0
1981	4851	2425	2426	12,7	6,4	6,4	34,2	17,1	17,1
1982	5418	2670	2748	12,7	6,2	6,4	34,7	17,1	17,6
1983	6021	2994	3027	12,6	6,3	6,3	34,9	17,4	17,6
1984	7062	3722	3340	13,2	7,0	6,2	35,2	18,5	16,6
1985	7726	4173	3553	13,3	7,2	6,1	33,9	18,3	15,6
1986	8453	4646	3807	13,5	7,4	6,1	33,5	18,4	15,1
1987	9293	5528	3765	13,7	8,2	5,6	35,4	21,1	14,3
1988	11168	6507	4661	14,6	8,5	6,1	34,7	20,2	14,5
1989	12323	7361	4962	14,3	8,6	5,8	34,5	20,6	13,9
1990	12711	7519	5192	14,0	8,3	5,7	32,5	19,3	13,3
1991	12286	7171	5115	14,1	8,3	5,9	31,8	18,6	13,2
1992	11823	6579	5244	13,9	7,8	6,2	31,7	17,6	14,1
1993	11771	6503	5268	13,7	7,6	6,1	31,6	17,4	14,1
1994	12649	7008	5641	13,9	7,7	6,2	30,6	17,0	13,7
1995	13256	7621	5635	13,5	7,7	5,7	30,2	17,4	12,8
1996	13815	7996	5819	13,5	7,8	5,7	29,6	17,1	12,5
1997	15594	9143	6451	14,1	8,3	5,8	31,3	18,4	13,0
1998	16525	9700	6825	13,7	8,1	5,7	30,6	18,0	12,6
1999	17419	10137	7282	13,7	8,0	5,7	31,0	18,0	13,0
2000	18091	10869	7222	13,3	8,0	5,3	29,0	17,4	11,6
2001	18484	11118	7366	12,8	7,7	5,1	29,6	17,8	11,8
2002	19467	11731	7736	13,1	7,9	5,2	30,3	18,3	12,0
2003	20570	12487	8083	13,6	8,2	5,3	32,0	19,4	12,6
2004	21097	13010	8087	13,3	8,2	5,1	31,8	19,6	12,2
2005	21782	13748	8034	13,2	8,3	4,9	31,5	19,9	11,6
2006	22762	14537	8225	13,2	8,4	4,8	31,3	20,0	11,3
2007	23425	15207	8218	12,5	8,1	4,4	30,2	19,6	10,6
2008	24098	15658	8440	12,4	8,1	4,3	30,2	19,6	10,6
2009	23419	15176	8243	12,9	8,4	4,5	31,6	20,5	11,1
2010	24256	15533	8723	12,9	8,3	4,6	31,8	20,4	11,4
2011	27240	17315	9925	13,8	8,7	5,0	32,9	20,9	12,0
2012	28186	17987	10199	14,0	8,9	5,1	33,1	21,1	12,0
2013	29430	18888	10542	14,4	9,2	5,2	33,2	21,3	11,9
2014	29572	18948	10624	14,3	9,2	5,1	32,8	21,0	11,8
2015	29729	18974	10755	14,1	9,0	5,1	32,3	20,6	11,7
2016	31223	19694	11529	14,4	9,1	5,3	32,8	20,7	12,1
2017	31887	20404	11483	14,1	9,0	5,1	32,9	21,0	11,8
2018	33239	21364	11875	14,2	9,2	5,1	33,6	21,6	12,0
2019	33959	21974	11985	14,2	9,2	5,0	33,5	21,7	11,8
2020	33506	22005	11501	14,1	9,2	4,8	33,6	22,1	11,5
2021	34912	23551	11361	13,9	9,4	4,5	32,3	21,8	10,5

VERONMAKSAJAT

Liite 2

Valmisteveroesimerkkien oletukset ja laskelmat 1/2023

Viina (esim. 38 %), 0,5l		
Tilavuus, senttilitraa	50	
Til-%	38 %	
Väh.hinta, euroa	14,88	
Alkoholivero, e/100%alk/cl	0,5035	
Alv	24 %	

Laskelma		
Nettohinta	€ 2,43	%-osuus 16 %
Alkoholivero	9,57	64 %
Arvonlisävero	2,88	19 %
Kuluttajahinta (ei sis. panttia)	14,88	100 %
verot yht.	12,45	84 %

Viini (esim. 12 %)		
Tilavuus, litraa	0,75	
Til-%	12 %	
Väh.hinta, euroa	9,40	
Alkoholivero, e/l	4,21	
Alv	24 %	

Laskelma		
Nettohinta	€ 4,42	%-osuus 47 %
Alkoholivero	3,16	34 %
Arvonlisävero	1,82	19 %
Kuluttajahinta (ei sis. panttia)	9,40	100 %
verot yht.	4,98	53 %

Olut (esim. 4,6 %)		
Tilavuus, senttilitraa	33	
Til-%	4,6 %	
Väh.hinta, euroa	1,20	
Alkoholivero, e/100%alk/cl	0,3805	
Alv	24 %	

Laskelma		
Nettohinta	€ 0,39	%-osuus 33 %
Alkoholivero	0,58	48 %
Arvonlisävero	0,23	19 %
Kuluttajahinta (ei sis. panttia)	1,20	100 %
verot yht.	0,81	67 %

Limsapullo (sokeripitoinen)		
Tilavuus, litraa	1,5	
Väh.hinta, euroa	1,90	
Valmistevero, €/l	0,32	
Alv	14 %	

Laskelma		
Nettohinta	€ 1,19	%-osuus 62 %
Valmistevero	0,48	25 %
Arvonlisävero	0,23	12 %
Kuluttajahinta (ei sis. panttia)	1,90	100 %
verot yht.	0,71	38 %

Bensiini 95E10		
Kuluttajahinta	snt/l 195	
Valmistevero*	73	37 %
Arvonlisävero	38	19 %
Veroton hinta	85	43 %
Verot yht.	110	
Verojen osuus	57 %	

*seoksesta etanolia 10 til.-%

Diesel		
Kuluttajahinta	snt/l 215	
Valmistevero*	53	25 %
Arvonlisävero	42	19 %
Veroton hinta	120	56 %
Verot yht.	95	
Verojen osuus	44 %	

*suuruusluokka-arvio keskimääräisestä litrakohtaisesta verosta

Tupakka		
savukeaski	9,8 €	
jossa savukkeita	20 kpl	
yksikkövero	9,06 snt/kpl	
arvovero	52 %	
arvonlisävero	24 %	

Laskelma		
Nettohinta	1,00	10 %
yksikkövero	1,81	18 %
arvovero	5,10	52 %
arvonlisävero	1,90	19 %
Verot yht.	8,80	90 %
Kuluttajahinta	9,80	100 %

Sähkö, kWh		
Laskelma		
Sähkön siirron alviton hinta	8,0 snt/kWh	28 %
Sähköenergian alviton hinta	14,5 snt/kWh	51 %
Sähkön valmistevero	2,253 snt/kWh	8 %
Sähkön valmisteveron alv	0,5 snt/kWh	2 %
Sähkön siirron alv	1,9 snt/kWh	7 %
Sähköenergian alv	1,5 snt/kWh	5 %
Arvonlisävero yht.	3,9 snt/kWh	14 %
Sähkön veroton hinta	22,5 snt/kWh	78 %
Verot yht.	6,2 snt/kWh	22 %
Kuluttajahinta yht.	28,7 snt/kWh	

Liite 3

Virvoitusjuomien valmisteverotaulukko

(Tilanne 1.1.2023)

Tullitariffin nimike	Tuote	Tuoteryhmä	Veron määrä
2009	Käymättömät ja lisättyä alkoholia sisältämättömät hedelmämehut (myös rypäleen puristemehu ”grape must”) ja kasvismehut, myös lisätynä sokeria tai muuta makeutusainetta sisältävät: (alkoholipitoisuus enintään 0,5 tilavuusprosenttia)	1	32 snt/l
	- sokeriton	1A	13 snt/l
2106:sta	Muualle kuulumattomat elintarvikevalmisteet: - alkoholia sisältämättömät tai enintään 1,2 tilavuusprosenttia alkoholia sisältävät tuotteet, jotka on tarkoitettu käytettäväksi virvoitusjuomien valmistukseen:		
	- kiinteässä muodossa olevat juoma-aineet	2	2,04 €/kg
	- sokeriton	2A	1,13 €/kg
	- muut	3	32 snt/l
	- sokeriton	3A	13 snt/l
2201	Vesi, myös luonnon tai keinotekoinen kivennäisvesi ja hiilihapotettu vesi, lisättyä sokeria tai muuta makeutusainetta sisältämätön tai maustamaton	4A	13 snt/l
2202	Vesi, myös kivennäisvesi ja hiilihapotettu vesi, lisättyä sokeria tai muuta makeutusainetta sisältävä tai maustettu, ja muut alkoholittomat juomat, ei kuitenkaan nimikkeeseen 2009 hedelmä- tai kasvismehut: (alkoholipitoisuus enintään 0,5 tilavuusprosenttia), ei kuitenkaan maustamattomat kasvipohjaiset juomat(alkoholipitoisuus enintään 0,5 tilavuusprosenttia)	5	32 snt/l
	- sokeriton	5A	13 snt/l
2204:stä	Tuoreista rypäleistä valmistettu viini, myös väkevöity viini; rypäleen puristemehu (grape must), muu kuin nimikkeeseen 2009 kuuluva: (alkoholipitoisuus yli 0,5 tilavuusprosenttia)	6	32 snt/l
	- alkoholipitoisuus enintään 1,2 tilavuusprosenttia - sokeriton	6A	13 snt/l
2205:stä	Vermutti ja muu tuoreista viinirypäleistä valmistettu viini, joka on maustettu kasveilla tai aromaattisilla aineilla: (alkoholipitoisuus yli 0,5 tilavuusprosenttia)	7	32 snt/l
	- sokeriton	7A	13 snt/l
2206:sta	Muut käymisen avulla valmistetut juomat (esim. siideri, päärynäviini ja sima); käymisen avulla valmistettujen juomien sekoitukset sekä käymisen avulla valmistettujen juomien ja alkoholittomien juomien sekoitukset, muualla kuulumattomat: (alkoholipitoisuus yli 0,5 tilavuusprosenttia)	8	32 snt/l
	- alkoholipitoisuus enintään 1,2 tilavuusprosenttia, ei kuitenkaan oluen/alkoholittomien juomien sekoitukset - sokeriton	8A	13 snt/l

VERONMAKSAJAT

Liite 3

2208:sta	Denaturoimaton etyylialkoholi (etanoli), alkoholipitoisuus pienempi kuin 80 tilavuusprosenttia; väkevät alkoholijuomat, liköörit ja muut alkoholipitoiset juomat: (alkoholipitoisuus yli 0,5 tilavuusprosenttia) - juomat, alkoholipitoisuus enintään 1,2 tilavuusprosenttia: - hiilihapotetut	9	32 snt/l
	- sokeriton	9A	13 snt/l
	- muut	10	32 snt/l
	- sokeriton	10A	13 snt/l
3302:sta	Hyvänhajuisten aineiden seokset sekä yhteen tai useampaan tällaiseen aineeseen perustuvat seokset (myös alkoholiliuokset), jollaisia käytetään raaka- aineena teollisuudessa; muut hyvänhajuisiin aineisiin perustuvat valmisteet, jollaisia käytetään juomien valmistukseen: - jollaisia käytetään elintarvike- tai juomateollisuudessa: - jollaisia käytetään juomateollisuudessa, alkoholipitoisuus enintään 1,2 tilavuusprosenttia	11	32 snt/l
	- sokeriton	11A	13 snt/l
3824:stä	Kemialliset tuotteet ja kemian- tai siihen liittyvän teollisuuden valmisteet (myös jos ne ovat luonnontuotteiden seoksia), muualle kuulumattomat; - juomien valmistukseen soveltuvat kivennäissuolaliuokset	12	32 snt/l
	- sokeriton	12A	13 snt/l

Alkoholijuomaverotaulukko sekä juomapakkausvero 2023

Olut	
Alkoholipitoisuus	Veron määrä, snt/100 % alk./cl
0,5 < til-% ≤ 2,8	28,35
til-% > 2,8	38,05
Viinit ja muut käymisteitse valmistetut alkoholijuomat	
Alkoholipitoisuus	Veron määrä, snt/litra
1,2 < til-% ≤ 2,8	36,00
2,8 < til-% ≤ 5,5	198,00
5,5 < til-% ≤ 8	287,00
8 < til-% ≤ 15	421,00
Viinit	
Alkoholipitoisuus	Veron määrä, snt/litra
15 < til-% ≤ 18	421,00
Välituotteet	
Alkoholipitoisuus	Veron määrä, snt/litra
1,2 < til-% ≤ 15	501,00
15 < til-% ≤ 22	771,00
Etyylialkoholi: tullitariffin nimikkeeseen 2208 kuuluvat tuotteet	
Alkoholipitoisuus	Veron määrä, snt/100 % alk./cl
1,2 < til-% ≤ 2,8	30,90
2,8 < til-%	50,35
Muut	
Muut	50,35

Juomapakkausvero

Juomapakkausvero on 0,51 euroa litralta valmista juomaa. Veroa täytyy maksaa esimerkiksi pakkauksesta, joka sisältää alkoholijuomaa, mallasjuomaa, vettä, limonadia, mehua tai mehujuomaa, kahvi- tai teejuomaa, urheilujuomaa tai muuta alkoholitonta juomaa. Juomapakkauksesta ei tarvitse maksaa veroa, jos pakkaus sisältää pantin ja kuuluu palautusjärjestelmään, ja pakkauksen voi täyttää uudelleen tai hyödyntää raaka-aineena; on valmistettu nestepakkaukskartongista; tai jos se täytetään juuri ennen myyntiä, ja sen sisältö on tarkoitettu juotavaksi heti oston jälkeen.

Alkoholin valmisteverotaset EU-maissa 1.1.2023

Maa	Väkevä 40 %		Olut 5 %		Viini, 11 %		Yleinen alv-kanta, %
	Vero €/70 cl juomaa	Vero €/l puhdasta alkoholia	Vero €/33 cl juomaa	Vero €/l puhdasta alkoholia	Vero €/l juomaa	Vero €/l puhdasta alkoholia	
EU minimi	1,54	5,50	0,03	1,87	0	0	
	550 EUR per hl/pure alcohol		1,87 EUR per hl/°alc.		0 EUR per hl		
EU-27							
Alankomaat	4,72	16,86	0,13	7,59	0,88	8,03	21
Belgia	8,38	29,93	0,08	5,00	0,75	6,81	21
Bulgaria	1,57	5,62	0,03	1,93	0,00	0,00	20
Espanja*	2,69	9,59	0,03	1,99	0,00	0,00	21
Irlanti	11,92	42,57	0,37	22,55	4,25	38,62	23
Italia*	2,90	10,36	0,12	7,35	0,00	0,00	22
Itävalta	3,36	12,00	0,08	5,00	0,00	0,00	20
Kreikka	6,86	24,50	0,21	12,50	0,00	0,00	24
Kroatia	2,23	7,96	0,09	5,31	0,00	0,00	25
Kypros	2,68	9,57	0,10	6,00	0,00	0,00	19
Latvia	4,83	17,24	0,14	8,20	1,06	9,64	21
Liettua	6,47	23,10	0,14	8,60	1,65	14,97	21
Luxemburg	2,92	10,41	0,03	1,98	0,00	0,00	16
Malta	3,81	13,60	0,08	4,83	0,21	1,86	18
Portugali*	3,92	14,01	0,07	4,22	0,00	0,00	23
Puola	4,20	15,00	0,08	5,13	0,39	3,52	23
Ranska	5,14	18,34	0,13	7,82	0,04	0,36	20
Romania	2,38	8,51	0,04	2,13	0,00	0,00	19
Ruotsi	13,43	47,98	0,32	19,50	2,50	22,70	25
Saksa	3,65	13,03	0,03	1,98	0,00	0,00	19
Slovakia	3,02	10,80	0,06	3,59	0,00	0,00	20
Slovenia	3,70	13,20	0,20	12,10	0,00	0,00	22
Suomi	14,10	50,35	0,63	38,05	4,21	38,27	24
Tanska	5,65	20,17	0,11	6,55	1,51	13,75	25
Tšekki	3,68	13,15	0,05	3,25	0,00	0,00	21
Unkari	3,73	13,32	0,07	4,24	0,00	0,00	27
Viro	5,27	18,81	0,21	12,70	1,48	13,44	20

* Tilanne 7/2022

Lähde: Euroopan komissio, TEDB-tietokanta

Oluen ja väkevien juomien verotaset asetetaan tavallisesti euromääräisenä hehtolitraa (hehtolitra = 100 litraa) absoluuttialkoholia kohden. Oluen verotaset asetetaan tietyissä EU-maissa suhteessa kantavierreprosenttiin. Viinin verotaset asetetaan suhteessa valmista juomaa kohden.

Liite 6

Tupakkatuotteiden valmisteverotaulukko 1.1.-30.6.2023

	Senttiä/yksikkö	Prosenttia vähittäis- myyntihinnasta
Savukkeet	9,06/kpl	52
– savukkeiden vähimmäisvero	34,32/kpl	-
Sikarit ja pikkusikarit		
- Sikarit	10,56/kpl	34
--Sikareiden vähimmäisvero	34,32/kpl	-
-Pikkusikarit	10,56/kpl	34
--Pikkusikareiden vähimmäisvero	34,32/kpl	-
Piippu- ja savuketupakka	9,95/g	48
Savukkeiksi käärittävä hienoksi leikattu tupakka	7,35/g	52
– savukkeiksi käärittävän hienoksi leikatun tupakan vähimmäisvero	25,39/g	-
Savukepaperi	-	60
Muu tupakkaa sisältävä tuote	-	60
Sähkösavukeneste		
- Nikotiinipitoinen	30,00/ml	
- Nikotiiniton	30,00/ml	
Kuumennettava tupakkatuote	30,00/g	

Tupakkatuotteiden valmisteverotaulukko 1.7.2023-

	Senttiä/yksikkö	Prosenttia vähittäis- myyntihinnasta
Savukkeet	9,43/kpl	52
– savukkeiden vähimmäisvero	35,36/kpl	-
Sikarit ja pikkusikarit		
- Sikarit	12,58/kpl	34
--Sikareiden vähimmäisvero	35,36/kpl	-
-Pikkusikarit	12,58/kpl	34
--Pikkusikareiden vähimmäisvero	35,36/kpl	-
Piippu- ja savuketupakka	10,75/g	48
Savukkeiksi käärittävä hienoksi leikattu tupakka	8,05/g	52
– savukkeiksi käärittävän hienoksi leikatun tupakan vähimmäisvero	27,37/g	-
Savukepaperi	-	60
Muu tupakkaa sisältävä tuote	-	60
Sähkösavukeneste		
- Nikotiinipitoinen	30,00/ml	
- Nikotiiniton	30,00/ml	
Kuumennettava tupakkatuote	30,00/g	

Savukkeiden valmisteverotaset EU-maissa 1.7.2022*

Maa	Painotettu keskihinta	Yksikkö-vero,	Yksikkö-vero painotetusta keskihinnasta	Suhteellinen valmistevero painotetusta keskihinnasta	Tupakka-erot yht. painotetusta keskihinnasta	Arvonlisä-vero painotetusta keskihinnasta	Verot yhteensä painotetusta keskihinnasta
	€/1000 kpl	€/1000 kpl	%	%	%	%	%
EU-27							
Alankomaat	378,19	223,82	59,2 %	5,0 %	64,2 %	17,4 %	81,5 %
Belgia	346,57	90,05	26,0 %	40,0 %	66,0 %	17,4 %	83,4 %
Bulgaria	138,31	55,73	40,3 %	25,0 %	65,3 %	16,7 %	82,0 %
Espanja	227,57	24,70	10,9 %	51,0 %	61,9 %	17,4 %	79,2 %
Irlanti	671,54	383,42	57,1 %	8,8 %	65,9 %	18,7 %	84,6 %
Italia	260,00	22,26	8,6 %	51,2 %	59,8 %	18,0 %	77,8 %
Itävalta	267,29	73,00	27,3 %	33,0 %	60,3 %	16,7 %	77,0 %
Kreikka	209,20	82,50	39,4 %	26,0 %	65,4 %	19,4 %	84,8 %
Kroatia	201,13	53,35	26,5 %	34,0 %	60,5 %	20,0 %	80,5 %
Kypros	218,00	55,00	25,2 %	34,0 %	59,2 %	16,0 %	75,2 %
Latvia	189,40	98,00	51,7 %	15,0 %	66,7 %	17,4 %	84,1 %
Liettua	197,50	74,30	37,6 %	25,0 %	62,6 %	17,4 %	80,0 %
Luxemburg	239,05	19,39	8,1 %	46,9 %	55,0 %	14,5 %	69,5 %
Malta	267,67	107,00	40,0 %	23,4 %	63,4 %	15,3 %	78,6 %
Portugali	235,50	102,01	43,3 %	14,0 %	57,3 %	18,7 %	76,0 %
Puola	160,78	49,78	31,0 %	32,1 %	63,0 %	18,7 %	81,7 %
Ranska	509,47	63,60	12,5 %	55,0 %	67,5 %	16,7 %	84,2 %
Romania	210,82	84,49	40,1 %	14,0 %	54,1 %	16,0 %	70,0 %
Ruotsi	307,87	161,52	52,5 %	1,0 %	53,5 %	20,0 %	73,5 %
Saksa	316,54	108,80	34,4 %	19,8 %	54,2 %	16,0 %	70,2 %
Slovakia	197,19	79,60	40,4 %	23,0 %	63,4 %	16,7 %	80,0 %
Slovenia	199,05	80,45	40,4 %	23,5 %	64,0 %	18,0 %	82,0 %
Suomi	444,95	86,90	19,5 %	52,0 %	71,5 %	19,4 %	90,9 %
Tanska	362,57	260,23	71,8 %	1,0 %	72,8 %	20,0 %	92,8 %
Tsekki	227,15	74,28	32,7 %	30,0 %	62,7 %	17,4 %	80,1 %
Unkari	232,48	77,62	33,4 %	23,5 %	56,9 %	21,3 %	78,2 %
Viro	223,50	91,30	40,9 %	30,0 %	70,9 %	16,7 %	87,5 %

*Hintatiedot: Alankomaat, Tanska ja Unkari 2020, Portugali 2022; Verotaset 1.4.2022 Itävalta; 28.6.2022 Romania

Savukeaskin (20 kpl) keskihinnan muodostuminen EU-maissa 1.7.2022*

Maa	Painotettu keskihinta (20 kpl)	Tupakkaverot yhteensä tupakka-askissa	Arvonlisä-veroa tupakka-askissa	Verot yhteensä tupakka-askissa	Tupakan netto-hinta askissa
	€	€	€	€	€
EU-27					
Bulgaria	2,8	1,8	0,5	2,3	0,5
Puola	3,2	2,0	0,6	2,6	0,6
Latvia	3,8	2,5	0,7	3,2	0,6
Slovakia	3,9	2,5	0,7	3,2	0,8
Liettua	4,0	2,5	0,7	3,2	0,8
Slovenia	4,0	2,5	0,7	3,3	0,7
Kroatia	4,0	2,4	0,8	3,2	0,8
Kreikka	4,2	2,7	0,8	3,5	0,6
Romania	4,2	2,3	0,7	3,0	1,3
Kypros	4,4	2,6	0,7	3,3	1,1
Viro	4,5	3,2	0,7	3,9	0,6
Tsekki	4,5	2,8	0,8	3,6	0,9
Espanja	4,6	2,8	0,8	3,6	0,9
Unkari	4,6	2,6	1,0	3,6	1,0
Portugali	4,7	2,7	0,9	3,6	1,1
Luxemburg	4,8	2,6	0,7	3,3	1,5
Italia	5,2	3,1	0,9	4,0	1,2
Itävalta	5,3	3,2	0,9	4,1	1,2
Malta	5,4	3,4	0,8	4,2	1,1
Ruotsi	6,2	3,3	1,2	4,5	1,6
Saksa	6,3	3,4	1,0	4,4	1,9
Belgia	6,9	4,6	1,2	5,8	1,2
Tanska	7,3	5,3	1,5	6,7	0,5
Alankomaat	7,6	4,9	1,3	6,2	1,4
Suomi	8,9	6,4	1,7	8,1	0,8
Ranska	10,2	6,9	1,7	8,6	1,6
Irlanti	13,4	8,9	2,5	11,4	2,1

* Hintatiedot: Alankomaat, Tanska ja Unkari 2020, Portugali 2022
Verotasot 1.4.2022 Itävalta; 28.6.2022 Romania

Nestemäisten polttoaineiden verotaulukko 1.1.2023

(Verotaulukko 1)

Tuoteryhmä	Energia- sisältövero	Hilidiok- sidivero	Huolto- varmuus- maksu	Yhteensä	Yksikkö
10 Moottoribensiini	53,79	21,49	0,68	75,96	snt / l
11 Pienmoottoribensiini	33,79	21,49	0,68	55,96	snt / l
20 Bioetanoli	35,3	14,10	0,68	50,08	snt / l
21 Bioetanoli R	35,3	7,05	0,68	43,03	snt / l
22 Bioetanoli T	35,3	0,00	0,68	35,98	snt / l
23 MTBE	43,71	17,46	0,68	61,85	snt / l
24 MTBE R	43,71	15,54	0,68	59,93	snt / l
25 MTBE T	43,71	13,62	0,68	58,01	snt / l
26 TAME	47,07	18,80	0,68	66,55	snt / l
27 TAME R	47,07	17,11	0,68	64,86	snt / l
28 TAME T	47,07	15,42	0,68	63,17	snt / l
29 ETBE	45,39	18,13	0,68	64,20	snt / l
30 ETBE R	45,39	14,78	0,68	60,85	snt / l
31 ETBE T	45,39	11,42	0,68	57,49	snt / l
32 TAEE	48,75	19,47	0,68	68,90	snt / l
33 TAEE R	48,75	16,65	0,68	66,08	snt / l
34 TAEE T	48,75	13,82	0,68	63,25	snt / l
38 Biobensiini	53,79	21,49	0,68	75,96	snt / l
39 Biobensiini R	53,79	10,74	0,68	65,21	snt / l
40 Biobensiini T	53,79	0,00	0,68	54,47	snt / l
47 Etanolidiesel	20,23	14,38	0,35	34,96	snt / l
48 Etanolidiesel R	20,23	7,90	0,35	28,48	snt / l
49 Etanolidiesel T	20,23	1,42	0,35	22,00	snt / l
50 Dieselöljy	34,57	24,56	0,35	59,48	snt / l
51 Dieselöljy, parafiininen	32,65	23,20	0,35	56,20	snt / l
52 Biodieselöljy	31,69	22,51	0,35	54,55	snt / l
53 Biodieselöljy R	31,69	11,26	0,35	43,30	snt / l
54 Biodieselöljy T	31,69	0,00	0,35	32,04	snt / l
55 Biodieselöljy, parafiininen	32,65	23,20	0,35	56,20	snt / l
56 Biodieselöljy, parafiininen R	32,65	11,60	0,35	44,60	snt / l
57 Biodieselöljy, parafiininen T	32,65	0,00	0,35	33,00	snt / l
60 Kevyt polttoöljy	12,98	16,90	0,35	30,23	snt / l
60a Kevyt polttoöljy, yhdistetty sähkön- ja	5,35	16,90	0,35	22,60	snt / l
61 Kevyt polttoöljy, rikitön	10,33	16,90	0,35	27,58	snt / l
62 Biopolttoöljy	10,33	16,90	0,35	27,58	snt / l
63 Biopolttoöljy R	10,33	8,45	0,35	19,13	snt / l
63a Biopolttoöljy R, yhdistetty sähkön- ja	2,7	8,45	0,35	11,50	snt / l
64 Biopolttoöljy T	10,33	0,00	0,35	10,68	snt / l
71 Raskas polttoöljy	11,59	18,67	0,28	30,54	snt / kg
81 Lentopetroli	57,49	23,33	0,35	81,17	snt / l
91 Lentobensiini	52,11	20,81	0,68	73,60	snt / l
100 Metanoli	26,9	10,74	0,68	38,32	snt / l
101 Metanoli R	26,9	5,37	0,68	32,95	snt / l
102 Metanoli T	26,9	0,00	0,68	27,58	snt / l
110 Nestekaasu	13,29	18,09	0,11	31,49	snt / kg
111 Bionestekaasu	13,29	18,09	0,11	31,49	snt / kg
112 Bionestekaasu R	13,29	9,04	0,11	22,44	snt / kg
113 Bionestekaasu T	13,29	0,00	0,11	13,40	snt / kg

Sähkön ja eräiden polttoaineiden verotaulukot 1.1.2023**VEROTAULUKKO 1**

Tuote	Tuote-ryhmä	Energiasisältövero	Hiilidioksidivero	Huoltovarmuusmaksu	Yhteensä
Kivihiili, kivihiilibriketit, kivihiilestä valmistetut kiinteät polttoaineet euroa/t	1	71,45	147,81	1,18	220,44
Maakaasu, euroa/MWh	2	10,33	12,94	0,084	23,354
Biokaasu, euroa/MWh	5	10,33	12,94	0,084	23,354
Biokaasu R, euroa/MWh ²⁾	6	10,33	6,47	0,084	16,884
Biokaasu T, euroa/MWh ³⁾	7	10,33	0,00	0,084	10,414
Biokaasu H, euroa/MWh ¹⁾	8	10,33	12,94	0,084	23,354
Biokaasu H R, euroa/MWh ⁴⁾	9	1,20	6,47	0,084	7,754
Biokaasu H T, euroa/MWh ⁵⁾	10	1,20	0,00	0,084	1,284

¹⁾ Ylemmässä lämpöarvossa ilmaistuna verotaso yhteensä 21,062 euroa/MWh

²⁾ Ylemmässä lämpöarvossa ilmaistuna verotaso yhteensä 15,227 euroa/MWh

³⁾ Ylemmässä lämpöarvossa ilmaistuna verotaso yhteensä 9,392 euroa/MWh

⁴⁾ Ylemmässä lämpöarvossa ilmaistuna verotaso yhteensä 6,993 euroa/MWh

⁵⁾ Ylemmässä lämpöarvossa ilmaistuna verotaso yhteensä 1,158 euroa/MWh

VEROTAULUKKO 2

Tuote	Tuote-ryhmä	Energia-vero	Huoltovarmuusmaksu	Yhteensä
Sähkö veroluokka I snt/kWh	1	2,24	0,013	2,253
Sähkö veroluokka II snt/kWh	2	0,05	0,013	0,063
Mäntyöljy snt/kg	3	30,54	0	30,54
Polttoturve €/MWh	4	5,70	0	5,70

VEROTAULUKKO 3 Yhdistetty sähkön ja lämmön tuotanto

Tuote	Tuote-ryhmä	Energia-vero	Energiasisältövero	Hiilidioksidivero	Huoltovarmuusmaksu	Yhteensä
Kivihiili, kivihiilibriketit, kivihiilestä valmistetut kiinteät polttoaineet euroa/t	1a	0,00	18,68	147,81	1,18	167,67
Maakaasu, euroa/MWh	2a	0,00	2,70	12,94	0,084	15,724
Mäntyöljy snt/kg	3a	30,54	0,00	0,00	0,00	30,54
Polttoturve euroa/MWh	4a	5,70	0,00	0,00	0,00	5,70
Biokaasu H, euroa/MWh ¹⁾	8a	0,00	2,70	12,94	0,084	15,724
Biokaasu H R, euroa/MWh ²⁾	9a	0,00	1,20	6,47	0,084	7,754
Biokaasu H T, euroa/MWh ³⁾	10a	0,00	1,20	0,00	0,084	1,284

¹⁾ Ylemmässä lämpöarvossa ilmaistuna verotaso yhteensä 14,181 euroa/MWh

²⁾ Ylemmässä lämpöarvossa ilmaistuna verotaso yhteensä 8,346 euroa/MWh

³⁾ Ylemmässä lämpöarvossa ilmaistuna verotaso yhteensä 1,158 euroa/MWh

Jäteveron jäteryhmät 1.1.2023

Jäteryhmä	
2	Maataloudessa, puutarhataloudessa, vesiviljelyssä, metsätaloudessa, metsästyksessä, kalastuksessa sekä elintarvikkeiden valmistuksessa ja jalostuksessa syntyvät jätteet
3	Puun käsittelyssä sekä levyjen ja huonekalujen, massan, paperin ja kartongin valmistuksessa syntyvät jätteet
4	Nahka-, turkis- ja tekstiiliteollisuuden jätteet
5	Öljynjalostuksessa, maakaasun puhdistuksessa ja hiilen pyrolyytisessä käsittelyssä syntyvät jätteet
7	Orgaanisissa kemian prosesseissa syntyvät jätteet
8	Pinnoitteiden (maalien, lakkojen ja lasimaisten emalien), liimojen, tiivistysmassojen sekä painovärien valmistuksessa, sekoituksessa, jakelussa ja käytössä syntyvät jätteet
9	Valokuvateollisuuden jätteet
10	Termisissä prosesseissa syntyvät jätteet
11	Metallien ja muiden materiaalien kemiallisessa pintakäsittelyssä ja pinnoittamisessa sekä ei-rautametallien hydrometallurgiassa syntyvät jätteet
18	Ihmisten ja eläinten terveyden hoidossa tai siihen liittyvässä tutkimustoiminnassa syntyvät jätteet (lukuun ottamatta keittiö- ja ravintolajätteitä, jotka eivät ole syntyneet välittömässä hoitotoiminnassa)
19	Jätehuoltolaitoksissa, erillisissä jätevedenpuhdistamoissa sekä ihmisten käyttöön tai teollisuuskäyttöön tarkoitetun veden valmistuksessa syntyvät jätteet
20	Yhdyskuntajätteet (asumisessa syntyvät jätteet ja niihin rinnastettavat kaupan, teollisuuden ja muiden laitosten jätteet), erilliskerätyt jakeet mukaan luettuina

Taulukko ei sis. jäteryhmien alaluokkia.

Veron määrä on 80 euroa tonnilta jätettä, joka toimitetaan kaatopaikalle.

VAALIKAUDELLA 2019-2023 PÄÄTETTYJÄ VEROMUUTOKSIA KULUTUSVEROTUKSESSA
(verotuottojen muutokset vuositasolla)

Vuoden 2020 verotus

- Tupakkaveron asteittaiset korotukset v. 2020–2021, vaikutus vuositasolla +100 milj. €
- Liikennepolttoaineiden verotasojen korotus, +254 milj. €
- Virvoitusjuomaverotasojen korotus, +25 milj. €
- Covid-19 testaamisessa/hoitamisessa käytettävien tavaroiden tilap. alv-vapautus -7 milj. €/vuosi

Vuoden 2021 verotus

- Alkoholiverotasojen korotus, +50 milj. €
- Parafiinisen dieselin verotuen vaiheittainen poisto 2021–2023, vaikutus vuositasolla +115 milj. €
- Energiaverotuksen muutokset - mm. lämmityspolttoaineiden veronkorotus, II-luokan sähköveron alennus, energiaintensiivisten yritysten veronpalautuksen poisto: +73 milj. €
- Arvonlisäveron liikevaihtorajan nosto 15 000 euroon, -20 milj. €
- Arpajaisveron alennus vuodelle 2021, -87 milj. €/vuosi

Vuoden 2022 verotus

- Tupakkaveron asteittaiset korotukset v. 2022–2023, vaikutus vuositasolla +117 milj. €
- II-luokan sähköveron soveltamisalan laajennus, -23 milj. €
- Turpeen veropohjan kavennus, -7 milj. €
- Liikenteen biokaasun verotason asettaminen, +3 milj. €
- Täyssähköautojen (ym. nollapäästöisten) vapautus autoverosta alk. 1.10.2021- käyttöön otetuilta autoilta ja sitä vastaava ajoneuvoveron perusveron korotus: +0 milj. €
- Tuonnin alv-verovapauden poisto alle 22 e tuotteilta ja etämyynnin muutokset, +60 milj. €
- Arpajaisveron alennuksen jatko vuosina 2022 ja 2023, -90 milj. €/vuosi
- Mietojen oluiden verorakenteen muutos, +- 0 milj. €
- Kotona tehtävien koronatestien vapautus arvonlisäverosta vuonna 2022, -3 milj. €/vuosi
- Muutokset eräiden koulutuspalveluiden arvonlisäverotukseen, +1 milj.€

Vuoden 2023 verotus

- Jäteveron muutokset, +8 milj. € (josta 6,5 milj. € viherlipeäsakan lisäämisestä veron piiriin v. 2027 alkaen)
- Lämmitysbiokaasun verotuen pienennys, +1 milj. €
- Sähköenergian väliaikainen arvonlisäverokannan alennus (12/22 – 4/23), -351 milj. € voimassaolonsa ajalta
- Henkilökuljetusten väliaikainen arvonlisäverokannan alennus (1 – 4/23), -60 milj. € voimassaolonsa ajalta
- Virvoitusjuomaveron muutokset (käsittelyssä), -2 milj. €

Vuoden 2024 verotus

- Kaivosveron käyttöönotto +25 milj. €

Ei-tilapäisten veromuutosten verotuottovaikutukset yhteenlaskettuna vuositasolla noin 780 milj. €. Muutokset veronalaisten tuotteiden kulutuksessa (veropohjissa) muuttavat verotuottovaikutuksia ajan myötä.

Verotietoa sarjassa aikaisemmin ilmestynyt:

65. **Minna Punakallio: Kiristysten aika**
Kulutusverot meillä ja muualla. 4.9.2012
66. **Mikael Kirkko-Jaakkola: Eläkkeeverotus muutoksessa**
Eläkkeensaajan verot ja ostovoima 2000-2013. 4.12.2012
67. **Minna Punakallio: Kansainvälinen palkkaverovertailu 2012.** 13.12.2012
68. **Mikael Kirkko-Jaakkola, Minna Punakallio: Kansainvälinen palkkaverovertailu 2013.** 12.12.2013
69. **Niina Suutarinen: Kuntien verot 2014 - missä maksat eniten?**
Laskelmia kunnallisista veroista maakunnissa, niiden keskuskaupungeissa ja Helsingin seudulla. 11.6.2014
70. **Mikael Kirkko-Jaakkola: Kansainvälinen palkkaverovertailu 2014.** 13.11.2014
71. **Leena Savolainen: Kuntien verot 2015 - missä maksat eniten?**
Laskelmia kunnallisista veroista maakunnissa, niiden keskuskaupungeissa ja Helsingin seudulla. 4.2.2015
72. **Leena Savolainen: Verottaja kuluttajan kukkarolla**
Kulutusverot meillä ja muualla. 8.4.2015
73. **Mikael Kirkko-Jaakkola: Eläkkeensaajan verotus ja ostovoima 2000-luvulla** 12.5.2015
74. **Mikael Kirkko-Jaakkola: Kansainvälinen palkkaverovertailu 2015.** 26.11.2015
75. **Leena Savolainen: Kuntien verot 2016 - missä maksat eniten?**
Laskelmia kunnallisista veroista maakunnissa, niiden keskuskaupungeissa ja Helsingin seudulla. 27.1.2016
76. **Mikael Kirkko-Jaakkola: Kansainvälinen palkkaverovertailu 2016.** 30.11.2016
77. **Leena Savolainen: Kuntien verot 2017 - missä maksat eniten?**
Laskelmia kunnallisista veroista maakunnissa, niiden keskuskaupungeissa ja Helsingin seudulla. Tammikuu 2017
78. **Janne Kalluinen: Kulutusverotuksen trendit meillä ja muualla.** 1.6.2017
79. **Mikael Kirkko-Jaakkola: Kansainvälinen palkkaverovertailu 2017.** 12.12.2017
80. **Janne Kalluinen: Kuntien verot 2018 - missä maksat eniten?**
Laskelmia kunnallisista veroista maakunnissa, niiden keskuskaupungeissa ja Helsingin seudulla. Tammikuu 2018
81. **Janne Kalluinen: Eläkkeensaajan vero- ja ostovoimakehitys 2000-luvulla.** Kesäkuu 2018
82. **Janne Kalluinen: Korkeakouluopiskelijan tulot ja verotus 2018.**
Laskelmia työtulojen vaikutuksista käytettävissä oleviin tuloihin. 5.10. 2018
83. **Mikael Kirkko-Jaakkola: Kansainvälinen palkkaverovertailu 2018.** 30.11.2018
84. **Janne Kalluinen: Kuntien verot 2019 - missä maksat eniten?**
Laskelmia kunnallisista veroista maakunnissa, niiden keskuskaupungeissa ja Helsingin seudulla. 24.1.2019
85. **Janne Kalluinen: Verottaja kuluttajan kukkarolla**
Kulutusverotuksen trendit Suomessa. Huhtikuu 2019
86. **Mikael Kirkko-Jaakkola: Kansainvälinen palkkaverovertailu 2019.** 16.12.2019
87. **Janne Kalluinen: Kuntien verot 2020 - missä maksat eniten?**
Laskelmia kunnallisista veroista maakunnissa, niiden keskuskaupungeissa ja Helsingin seudulla. 31.1.2020
88. **Mikael Kirkko-Jaakkola: Kansainvälinen palkkaverovertailu 2020.** 10.12.2020
89. **Janne Kalluinen: Kuntien verot 2021 - missä maksat eniten?**
Laskelmia kunnallisista veroista maakunnissa, niiden keskuskaupungeissa ja Helsingin seudulla. 5.2.2021
90. **Janne Kalluinen: Kulutusverot meillä ja muualla 2021.** 23.6.2021
91. **Mikael Kirkko-Jaakkola: Kansainvälinen palkkaverovertailu 2021.** 15.12.2021
92. **Janne Kalluinen: Kuntien verot 2022 - missä maksat eniten?**
Laskelmia kunnallisista veroista maakunnissa, niiden keskuskaupungeissa ja Helsingin seudulla. 16.2.2022
93. **Mikael Kirkko-Jaakkola: Kansainvälinen palkkaverovertailu 2022.** 15.12.2022

Veronmaksajain Keskusliitto + Verotieto Oy

Kalevankatu 4, 00100 HELSINKI, puhelin (09) 618 871, fax (09) 608 087

www.veronmaksajat.fi

VERONMAKSAJAT
Puolenpitoa.